

www.gofin.pl

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI DODATEK

20.05.2023 r.

ISSN 2449-9226

Dodatek nr

8

JAK SPORZĄDZIĆ POLITYKĘ RACHUNKOWOŚCI JEDNOSTKI?

I. ZAKRES I ISTOTA STOSOWANIA ZASAD (POLITYKI) RACHUNKOWOŚCI	str. 3
1. Co należy rozumieć przez przyjęte zasady (politykę) rachunkowości?	str. 3
2. Elementy jakie powinna zawierać polityka rachunkowości.....	str. 4
3. Zapisy w polityce rachunkowości, dotyczące stosowania KSR i MSR w sprawach nieuregulowanych w ustawie	str. 4
4. Zmiana zasad (polityki) rachunkowości.....	str. 6
II. INFORMACJE DOTYCZĄCE OGÓLNYCH ZASAD PROWADZENIA KSIĄG RACHUNKOWYCH	str. 9
1. Określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych	str. 9
2. Wymagania dotyczące prowadzenia ksiąg rachunkowych.....	str. 9
3. Dokumentowanie operacji gospodarczych.....	str. 10
4. Ochrona danych oraz przechowywanie dokumentów i dowodów księgowych.....	str. 13
III. SPOSÓB PROWADZENIA KSIĄG RACHUNKOWYCH	str. 15
1. Zakładowy plan kont	str. 15
2. Wykaz zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe	str. 16
3. Opis systemu przetwarzania danych.....	str. 16
IV. WYBRANE ROZWIĄZANIA DOPUSZCZONE USTAWĄ O RACHUNKOWOŚCI DOTYCZĄCE WYCENY I EWIDENCJI.....	str. 17
1. Rzeczowe aktywa trwałe.....	str. 17
2. Aktywa finansowe	str. 22

3. Rzeczowe aktywa obrotowe.....	str. 27
4. Aktualizacja wartości należności.....	str. 34
5. Koszty podstawowej działalności operacyjnej.....	str. 38
6. Zasady kwalifikowania kosztów bilansowych do danego okresu sprawozdawczego	str. 45
7. Rozliczenia międzyokresowe kosztów	str. 47
8. Operacje wyrażone w walutach obcych i rozliczenie różnic kursowych.....	str. 58
9. Zasady rozliczania dotacji.....	str. 64
10. Odroczony podatek dochodowy.....	str. 67
11. Inwentaryzacja poszczególnych składników aktywów i pasywów	str. 73

V. PRZYKŁAD UCHWAŁY W SPRAWIE POLITYKI RACHUNKOWOŚCI WRAZ Z ZAŁĄCZNIKIEM.....str. 75

NOWOŚĆ! SERWIS PLAN KONT

z obszernym komentarzem i indeksem księgową

„Serwis PLAN KONT” Wydawnictwa Podatkowego GOFIN to narzędzie niezbędne w pracy każdego Księgowego. Serwis obejmuje obszerny komentarz bilansowy do kont syntetycznych i analitycznych. Do każdego konta przypisana jest ewidencja księgowa operacji gospodarczych oraz przykłady liczbowe i artykuły powiązane tematycznie. Dodatkowym atutem tego serwisu są szerokie komentarze podatkowe do poszczególnych zagadnień. Ponadto część opisów do kont księgowych została wzbogacona o regulacje Międzynarodowych Standardów Rachunkowości. Serwis zawiera również nowoczesne rozwiązania techniczne ułatwiające wyszukiwanie, w tym interaktywne zakładki, ruchome podręczne menu z wykazem numerów kont oraz alfabetyczny indeks haseł.

Przywilej DOSTĘPU TYLKO dla Prenumeratorów KOMPLETU CZASOPISM nr 1 lub 2 oraz Abonentów internetowego Serwisu Głównego Księgowego

sprawdź na sklep.gofin.pl

Podstawowym aktem prawnym, na którym oparto wyjaśnienia zawarte w niniejszej publikacji, jest ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2023 r. nr 120, ze zm.), dalej zwana ustawą o rachunkowości.

I. ZAKRES I ISTOTA STOSOWANIA ZASAD (POLITYKI) RACHUNKOWOŚCI

1. Co należy rozumieć przez przyjęte zasady (politykę) rachunkowości?

Ustawa o rachunkowości w art. 3 ust. 1 pkt 11 definiuje zasady (politykę) rachunkowości jako wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą, w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych.

Szczegółowe wskazówki w kwestii ustalania zasad (polityki) rachunkowości i ich zmiany zawiera Krajowy Standard Rachunkowości nr 7 „Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja” (KSR nr 7), stanowiący załącznik do uchwały nr 3/2018 Komitetu Standardów Rachunkowości z 13 listopada 2018 r. (Dz. Urz. Min. Fin. z 2019 r. poz. 2).

Przyjęte w polityce rachunkowości rozwiązania powinny uwzględniać przede wszystkim potrzeby jednostki w zakresie bieżącej analizy i oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz umożliwiać sprawowanie skutecznej kontroli dokonywanych operacji gospodarczych i finansowych w związku z prowadzoną przez jednostkę działalnością statutową. Dokumentacja opisująca przyjęte zasady rachunkowości powinna stanowić dla pracowników księgowości swoisty podręcznik pozwalający, w razie zatrudnienia nowych pracowników, szybko zapoznać się ze specyfiką przyjętych w danej jednostce rozwiązań ewidencyjnych.

Co istotne w polityce rachunkowości powinny zostać ujęte jedynie informacje w zakresie, w jakim ustawa o rachunkowości daje jednostkom prawo wyboru lub w jakim dopuszcza uproszczenia. Nie opisuje się zasad wynikających wprost z tej ustawy. Oczywiście jest bowiem, że wszelkie stosowane w jednostce rozwiązania muszą być zgodne z ustawą.

Politykę rachunkowości wprowadza się uchwałą zarządu w przypadku spółek kapitałowych, uchwałą wspólników w spółkach osobowych lub zarządzeniem właściciela w firmie osoby fizycznej. Dla zwiększenia czytelności niektóre szczegółowe ustalenia, dotyczące np. wykazu kont syntetycznych, zasad wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, mogą zostać opracowane w formie załączników stanowiących integralną część uchwały lub zarządzenia w sprawie zasad (polityki) rachunkowości.

Jeżeli zachodzi konieczność zmian zasad (polityki) rachunkowości, wskazane jest, aby decyzja (uchwała, zarządzenie) zawierała postanowienia o uchyleniu dotychczasowego paragrafu, punktu lub podpunktu, przedstawiała jego nową treść i datę wejścia w życie. Możliwe jest oczywiście stworzenie nowego, jednolitego tekstu podającego aktualne brzmienie przyjętej przez jednostkę polityki rachunkowości, co niewątpliwie ułatwia korzystanie z jej zasad.

Dla Prenumeratorów GOFIN

KSR nr 7 dostępny w dziale
Rachunkowość w serwisie
www.przepisy.gofin.pl

2. Elementy jakie powinna zawierać polityka rachunkowości

Dokumentacja opisująca przyjęte przez jednostkę zasady (politykę) rachunkowości, zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy o rachunkowości, powinna zawierać w szczególności rozwiązania dotyczące:

- 1) określenia roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych;
- 2) metod wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego;
- 3) sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w tym co najmniej:
 - a) zakładowego planu kont, ustalającego wykaz kont księgi głównej, przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń, zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z kontami księgi głównej,
 - b) wykazu ksiąg rachunkowych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – wykazu zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych,
 - c) opisu systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opisu systemu informatycznego, zawierającego wykaz programów, procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania, a ponadto określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji;
- 4) systemu służącego ochronie danych i ich zbiorów, w tym dowodów księgowych, ksiąg rachunkowych i innych dokumentów stanowiących podstawę dokonanych w nich zapisów.

Zakres dokumentacji wynikający z przepisów ustawy o rachunkowości ma charakter otwarty. Każda jednostka, jeżeli uzna to za stosowane, może rozszerzyć ten zakres, dostosowując go do własnych potrzeb. Dokumentację opisującą zasady (politykę) rachunkowości należy przechowywać w należyty sposób i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Przechowuje się ją co najmniej przez okres nie krótszy od 5 lat od upływu jej ważności.

3. Zapisy w polityce rachunkowości, dotyczące stosowania KSR i MSR w sprawach nieuregulowanych w ustawie

Na podstawie art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości w przypadku braku uregulowania w przepisach o rachunkowości zasad klasyfikacji, wyceny lub prezentacji określonej transakcji, zdarzenia lub warunku występującego w jednostce, kierownik jednostki – ustalając przyjęte przez nią do stosowania zasady (politykę) rachunkowości – może korzystać z Krajowych Standardów Rachunkowości (KSR), a w razie ich braku z Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR). Co istotne, korzystanie z KSR, nie jest obowiązkowe, tym niemniej prowadzi do przyjęcia przez jednostkę rozwiązań, które uznaje się za zapewniające rzetelne i jasne, zgodnie z przepisami o rachunkowości, przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki.

Wdrażając do swojej polityki rachunkowości rozwiązania z KSR poza przepisami ustawy o rachunkowości jednostka powinna również uwzględnić wskazówki zawarte w KSR nr 7.

Jak wynika z pkt 3.2.2 KSR nr 7, jednostka informując w sprawozdaniu finansowym, o przyjętych przez siebie zasadach (polityce) rachunkowości, potwierdza włączenie wszystkich dotyczących jej Krajowych Standardów Rachunkowości do tych zasad i ich stosowanie w sprawach nieuregulowanych przepisami o rachunkowości. Oznacza to, że nie jest właściwe powoływanie się na stosowanie Krajowych Standardów Rachunkowości i jednocześnie wybiórcze stosowanie niektórych Krajowych Standardów Rachunkowości lub ich części i niestosowanie innych. Jednostka może również poinformować o włączeniu do przyjętych przez siebie zasad (polityki) rachunkowości tylko wybranych Krajowych Standardów Rachunkowości, co oznacza, że w sprawach nieregulowanych przepisami o rachunkowości stosuje wszystkie zapisy tych wybranych standardów. Nie jest właściwe powoływanie się na stosowanie wybranego Krajowego Standardu Rachunkowości i jednocześnie wybiórcze stosowanie jego postanowień (por. pkt 3.2.2.a KSR nr 7).

Jednostki spełniające określone w ustawie o rachunkowości kryteria mogą korzystać ze zwolnienia z niektórych przepisów o rachunkowości lub stosować uproszczone rozwiązania. W takich przypadkach niestosowanie niektórych postanowień Krajowych Standardów Rachunkowości nie jest sprzeczne z zasadą określoną w pkt 3.2.2 lub 3.2.2.a KSR nr 7 pod warunkiem, że jednostka poinformuje w sprawozdaniu finansowym o wykorzystaniu zwolnienia ze stosowania określonych przepisów o rachunkowości oraz o przyjętych uproszczeniach (por. pkt 3.2.3 KSR nr 7).

Natomiast, decyzja kierownika jednostki o przyjęciu do stosowania tylko niektórych wybranych postanowień Krajowych Standardów Rachunkowości, jest równoważna decyzji o nieprzyjęciu do stosowania Krajowych Standardów Rachunkowości. Nie ma potrzeby informowania w sprawozdaniu finansowym o niewłączeniu Krajowych Standardów Rachunkowości do zasad (polityki) rachunkowości, przyjętych przez jednostkę. W przypadku takim, w razie wystąpienia w działalności jednostki transakcji, zdarzenia lub warunku, których sposobu klasyfikacji, wyceny lub prezentacji przepisy o rachunkowości nie regulują, jednostka powinna ustalić odpowiednie zasady (politykę) rachunkowości i poinformować o nich w sprawozdaniu finansowym (por. pkt 3.2.4 KSR nr 7).

W myśl art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości w przypadku braku odpowiedniego Krajowego Standardu Rachunkowości, jednostki mogą stosować rozwiązania przewidziane w MSR. W pierwszej kolejności jednostka powinna jednak stosować Krajowe Standardy Rachunkowości, co wymaga aby kierownik jednostki podjął decyzję o włączeniu Krajowych Standardów Rachunkowości do przyjętych przez nią zasad (polityki) rachunkowości. Jednostki, które nie stosują Krajowych Standardów Rachunkowości, nie mogą stwierdzać w przyjętych zasadach (polityce) rachunkowości, że w sprawach nieuregulowanych przepisami o rachunkowości stosują MSR, gdyż naruszałoby to przepis ustawy wskazujący, kiedy możliwe jest stosowanie MSR (por. pkt 3.2.5 KSR nr 7). W przypadku braku krajowych standardów, jeżeli wymogi MSR w jakimkolwiek istotnym aspekcie są niezgodne z przepisami ustawy o rachunkowości, to jednostka nie powinna ich przyjąć do stosowania. Oznacza to, że formułując zasady (politykę) rachunkowości jednostka nie może przyjąć stosowania MSR, jako ogólnej i bezwarunkowej zasady. W tych okolicznościach, dobrą praktyką jest w przypadku potrzeby wykorzystania MSR, uzasadnionym brakiem uregulowań przepisami ustawy i krajowymi standardami, ujawnienie w sprawozdaniu finansowym rodzaju transakcji, zdarzeń lub warunków i wskazanie zastosowanych konkretnych MSR, a nawet konkretnych rozwiązań podanych w tych MSR, jeśli dopuszczają one wybór, zwłaszcza wtedy, gdy nie wszystkie wymogi standardu są zgodne we wszystkich istotnych aspektach z przepisami o rachunkowości. Dokonany przez jednostkę wybór zasad określonych w konkretnych MSR staje się częścią jej przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, które mają zastosowa-

nie w odniesieniu do wskazanych przez jednostkę rodzajów transakcji, zdarzeń i warunków (por. pkt 3.2.7 KSR nr 7).

W przypadku gdy jednostka uprzednio niestosująca Krajowych Standardów Rachunkowości postanowiła włączyć je do przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, to skutki pierwszego zastosowania Krajowych Standardów Rachunkowości traktuje jako zmianę przyjętych zasad (polityki) rachunkowości i informuje o tym w sprawozdaniu finansowym zgodnie z postanowieniami niniejszego standardu (por. pkt 3.2.8 KSR nr 7).

4. Zmiana zasad (polityki) rachunkowości

Przyjęte zasady (politykę) rachunkowości należy stosować w sposób ciągły, dokonując w kolejnych latach obrotowych jednakowego grupowania operacji gospodarczych, wyceny aktywów i pasywów, w tym także dokonywania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych, ustalania wyniku finansowego i sporządzania sprawozdań finansowych tak, aby za kolejne lata informacje z nich wynikające były porównywalne (art. 5 ust. 1 ustawy o rachunkowości). Konieczność stosowania tych samych rozwiązań w sposób ciągły (z roku na rok) nie oznacza jednak, że raz przyjęte rozwiązania nie mogą zostać zmienione. Zmiany zasad (polityki) rachunkowości mogą nastąpić na skutek zmian przepisów o rachunkowości lub zmian dokonanych przez jednostkę we własnym zakresie.

Dokonywanie przez jednostkę zmian we własnym zakresie umożliwiają przepisy art. 8 ust. 2 ustawy o rachunkowości, zgodnie z którym w celu rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji jednostka może, ze skutkiem od pierwszego dnia roku obrotowego, bez względu na datę podjęcia decyzji, zmienić dotychczas stosowane rozwiązania na inne, przewidziane ww. ustawą.

Co istotne zmiany zasad (polityki) rachunkowości wchodzi w życie zawsze od pierwszego dnia roku obrotowego, przy czym mogą one w ramach roku następować także z mocą wsteczną. Decyzja o zmianie zasad rachunkowości może zostać podjęta w dowolnym momencie, jednak jej skutki należy odnieść do całego roku obrotowego.

Przykład

Zgodnie z polityką rachunkowości, do ewidencji i rozliczania kosztów jednostka stosowała wyłącznie konta zespołu 4. W grudniu 2022 r. podjęła decyzję o zmianie zasad rachunkowości w tym zakresie i rozpoczęciu ewidencji kosztów dodatkowo na kontach zespołu 5. Oznacza to, iż od 1 stycznia 2023 r. do ewidencji i rozliczania kosztów jednostka będzie stosować konta zespołu 4 i 5.

Z treści art. 8 ust. 3 ustawy o rachunkowości wynika, że zmiany zasad (polityki) rachunkowości mogą być również spowodowane zaprzestaniem stosowania MSR przy sporządzaniu sprawozdań finansowych przez emitentów papierów wartościowych dopuszczonych, emitentów zamierzających ubiegać się lub ubiegających się o ich dopuszczenie do obrotu na jednym z rynków regulowanych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz jednostek wchodzących w skład grupy kapitałowej, w której jednostka dominująca sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe zgodnie z MSR.

Szczegółowe wskazówki dotyczące zmian zasad (polityki) rachunkowości znajdują się w KSR nr 7. Ze standardu tego wynika, że jednostka zmienia przyjęte zasady (politykę) rachunkowości w terminach określonych w przepisach o rachunkowości, jeżeli:

- obowiązek taki wynika ze zmiany przepisów o rachunkowości,
- utraciła prawo do stosowania uproszczeń przewidzianych w przepisach o rachunkowości.

Przykłady zdarzeń stanowiących zmiany zasad (polityki) rachunkowości

1. Uzyskanie przez jednostkę prawa do stosowania uproszczeń przewidzianych przepisami o rachunkowości.
2. Utrata przez jednostkę prawa do stosowania uproszczeń przewidzianych przepisami o rachunkowości.
3. Indywidualna decyzja jednostki spowodowana zmianą przedmiotu działalności, zwiększeniem lub zmniejszeniem jej zakresu, potrzebą dostosowania się do rozwiązań obowiązujących w grupie kapitałowej, do której jednostka weszła lub w branży, w której jednostka rozpoczęła działalność, wykorzystaniem możliwości uproszczeń.
4. Indywidualna decyzja jednostki spowodowana wykonaniem zaleceń kontroli lub rewizji finansowej.
5. Decyzja jednostki o zastosowaniu lub rezygnacji ze stosowania MSR.

Z KSR nr 7 wynika ponadto, że jednostka może w uzasadnionych przypadkach odstąpić od ciągłości stosowania przyjętych zasad (polityki) rachunkowości i zmienić je, dokonując retrospektywnego przekształcenia danych porównawczych, jeżeli uzna, iż jest to konieczne dla bardziej jasnego przedstawienia jej sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego. Nową zasadę stosuje się od pierwszego dnia roku obrotowego. Zależnie od decyzji kierownika jednostki jest to pierwszy dzień bieżącego lub następnego roku obrotowego. Retrospektywne przekształcenie danych porównawczych to przekształcenie danych porównawczych w taki sposób, jak gdyby zmienione zasady (polityka) rachunkowości przyjęte w roku obrotowym stosowane były od zawsze lub od początku możliwie najwcześniejszego roku obrotowego, a zdarzenie uznane za istotny błąd popełniony w poprzednich latach obrotowych było wówczas poprawnie ujęte.

Należy pamiętać, że w sytuacji gdy zastosowanie pełnego podejścia retrospektywnego jest praktycznie niewykonalne, jednostka stosuje ograniczone podejście retrospektywne, ujmując skutki zmiany wartości aktywów i zobowiązań wynikające ze zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości jako korektę stanu początkowego odpowiednich składników kapitału (funduszu) własnego możliwie najwcześniejszego roku obrotowego. Ograniczone podejście retrospektywne polega na zastosowaniu zmienionych zasad (polityki) rachunkowości do transakcji, innych zdarzeń i warunków od początku możliwie najwcześniejszego roku obrotowego.

Natomiast jeżeli również zastosowanie ograniczonego podejścia retrospektywnego jest praktycznie niewykonalne, jednostka stosuje podejście prospektywne i odnosi skutki zmiany przyjętych zasad (polityki) rachunkowości odpowiednio w ciężar lub na dobro wyniku finansowego lub kapitału (funduszu) własnego, jeżeli przepisy o rachunkowości tak stanowią.

Co ważne, jeśli jednostka zmieniła przyjęte zasady (politykę) rachunkowości, to jest zobowiązana również do ujawnienia w dodatkowych informacjach i objaśnieniach w ustępie 6 pkt 3 i 4 rodzaju zmian, przyczyn ich wprowadzenia oraz przedstawienia ich liczbowego wpływu odpowiednio na wynik finansowy lub kapitał (fundusz) własny, jak i retrospektywnego przekształcenia danych porównawczych. Co więcej, w jednostkach, które nie stosują uproszczenia polegającego na zaniechaniu ustalania rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, zmiana zasad (polityki) rachunkowości może wpływać również

na wysokość odroczonego podatku dochodowego. Jeżeli dane porównawcze wymagają doprowadzenia do porównywalności, to stosuje się postanowienia rozdziału VII KSR nr 7.

Zmian polityki rachunkowości dokonuje kierownik jednostki w formie pisemnej nadając nowe brzmienie zmienianym fragmentom tej polityki lub w sytuacji gdy zakres zmian jest znaczny, kierownik jednostki ustanawia nowy jednolity tekst, po to aby całość dokumentacji była zrozumiała. Zmiany polityki rachunkowości wprowadza się w spółkach kapitałowych – uchwałą zarządu, w spółkach osobowych – uchwałą wspólników, a w firmie osoby fizycznej – zarządzeniem właściciela.

Uchwała w sprawie zmiany zasad (polityki) rachunkowości może zostać sporządzona w sposób przedstawiony poniżej.

***Uchwała Spółki z o.o. „DELTA”
z dnia 31 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany polityki rachunkowości***

§ 1

Zarząd Spółki z o.o. „DELTA” podejmuje uchwałę o wprowadzeniu zmian w polityce rachunkowości, polegająca na (...).

§ 2

Zmiany wprowadza się poprzez ustanowienie nowego jednolitego tekstu.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2023 r. Treść polityka rachunkowości Spółki z o.o. „DELTA” stanowi załącznik do niniejszej Uchwały.

*Prezes Zarządu
Alina Kwiatkowska*

*Wiceprezes Zarządu
Andrzej Malinowski*

Należy pamiętać, że według pkt 3.9 KSR nr 7 nie uznaje się za zmianę przyjętych zasad (polityki) rachunkowości m.in. przyjęcia w odniesieniu do nowych zdarzeń i transakcji zasad różniących się od poprzednio stosowanych do podobnych, ale nie identycznych zdarzeń i transakcji, przyjęcia nowej zasady w odniesieniu do zdarzeń, które uprzednio nie występowały lub występowały, ale były nieistotne, a stały się istotne, oraz zmiany wysokości wartości szacunkowych.

Przykłady zdarzeń niestanowiących zmian zasad (polityki) rachunkowości

1. Podjęcie decyzji o amortyzowaniu nowo nabytych środków trwałych za pomocą innej metody niż stosowana do podobnych obiektów.
2. Zmiana stawek amortyzacyjnych (okresów użytkowania) środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych w wyniku ich weryfikacji.
3. Przekwalifikowanie do środków trwałych (lub na odwrót) nieruchomości zaliczanej do inwestycji długoterminowych wynikające wyłącznie ze zmiany przeznaczenia tej nieruchomości.
4. Przekwalifikowanie aktywów finansowych z długoterminowych do krótkoterminowych lub odwrotnie, wynikające wyłącznie ze zmiany zamiaru jednostki w odniesieniu do tych aktywów.
5. Wycena długoterminowej, niezakończony usługi proporcjonalnie do stopnia jej zaawansowania, zamiast metodą „zysku zerowego” opisaną w art. 34a ust. 4 ustawy o rachunkowości.

II. INFORMACJE DOTYCZĄCE OGÓLNYCH ZASAD PROWADZENIA KSIĄG RACHUNKOWYCH

1. Określenie roku obrotowego i wchodzących w jego skład okresów sprawozdawczych

Każda jednostka prowadząca księgi rachunkowe powinna w dokumentacji zasad (polityki) rachunkowości określić rok obrotowy i wchodzące w jego skład okresy sprawozdawcze.

Za rok obrotowy – w znaczeniu określonym ustawą o rachunkowości – uważa się rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. Rok obrotowy lub jego zmiany określa statut lub umowa, na podstawie której utworzono jednostkę. Jeżeli jednostka rozpoczęła działalność w drugiej połowie przyjętego roku obrotowego, to może księgi rachunkowe i sprawozdanie finansowe za ten okres połączyć z księgami rachunkowymi i sprawozdaniem finansowym za rok następny. W przypadku zmiany roku obrotowego pierwszy po zmianie rok obrotowy powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy.

Rok obrotowy powinien być zawsze zgodny z przyjętym przez jednostkę rokiem podatkowym. Dlatego też ustalając rok obrotowy dla potrzeb bilansowych bądź dokonując jego zmian, należy uwzględnić przepisy podatkowe dotyczące danej jednostki.

Generalnie każdy rok obrotowy powinien trwać 12 kolejnych miesięcy kalendarzowych niezależnie od tego, czy jednostka przyjęła za rok obrotowy rok kalendarzowy, czy też inny okres. Wyjątki:

- rok obrotowy, w którym jednostka rozpoczęła działalność, może być krótszy lub dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy,
- pierwszy po zmianie rok obrotowy powinien być dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy.

Okres, jaki jednostka przyjęła za rok obrotowy, powinien zostać określony w statucie lub umowie, na podstawie której utworzono jednostkę. Każda zmiana roku obrotowego wymaga zmiany statutu lub umowy.

Niezależnie od roku obrotowego, stosując art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości, w dokumentacji określa się wchodzące w skład tego roku krótsze okresy sprawozdawcze. Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 8 tej ustawy, przez okres sprawozdawczy rozumie się okres, za który sporządza się sprawozdanie finansowe w trybie przewidzianym ustawą lub inne sprawozdania sporządzone na podstawie ksiąg rachunkowych.

Okresem sprawozdawczym jest okres, za który jednostka sporządza sprawozdanie finansowe zgodnie z ustawą o rachunkowości lub inne sprawozdanie sporządzone na podstawie ksiąg rachunkowych, w tym deklaracje podatkowe (może to być np. miesiąc, kwartał, półrocze).

2. Wymagania dotyczące prowadzenia ksiąg rachunkowych

W myśl przepisów art. 20 ust. 1 ustawy o rachunkowości, do ksiąg rachunkowych okresu sprawozdawczego należy wprowadzić, w postaci zapisu, każde zdarzenie, które nastąpiło w tym okresie sprawozdawczym. Ponadto art. 24 ust. 1 tej ustawy stanowi, że księgi rachunkowe powinny być prowadzone rzetelnie, bezbłędnie, sprawdzalnie i bieżąco.

Wymogi	Charakterystyka
Rzetelność	Księgi rachunkowe uznaje się za rzetelne, jeżeli dokonane w nich zapisy odzwierciedlają stan rzeczywisty
Bezbłądność	Księgi rachunkowe uznaje się za prowadzone bezbłądnie, jeżeli wprowadzono do nich kompletnie i poprawnie wszystkie zakwalifikowane do zaksięgowania w danym miesiącu dowody księgowo, zapewniono ciągłość zapisów oraz bezbłądność działania stosowanych procedur obliczeniowych
Sprawdzalność	Księgi rachunkowe uznaje się za sprawdzalne, jeżeli umożliwiają stwierdzenie poprawności dokonanych w nich zapisów, stanów (sald) oraz działania stosowanych procedur obliczeniowych, a w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> 1) udokumentowanie zapisów pozwala na identyfikację dowodów i sposobu ich zapisania w księgach rachunkowych na wszystkich etapach przetwarzania danych; 2) zapisy uporządkowane są chronologicznie i systematycznie według kryteriów klasyfikacyjnych umożliwiających sporządzenie obowiązujących jednostkę sprawozdań finansowych i innych, sprawozdań, w tym deklaracji podatkowych oraz dokonanie rozliczeń finansowych; 3) w przypadku prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera zapewniona jest kontrola kompletności zbiorów systemu rachunkowości oraz parametrów przetwarzania danych; 4) zapewniony jest dostęp do zbiorów danych pozwalających, bez względu na stosowaną technikę, na uzyskanie w dowolnym czasie i za dowolnie wybrany okres sprawozdawczy jasnych i zrozumiałych informacji o treści zapisów dokonanych w księgach rachunkowych
Bieżące prowadzenie	Księgi rachunkowe uznaje się za prowadzone bieżąco, jeżeli: <ol style="list-style-type: none"> 1) pochodzące z nich informacje umożliwiają sporządzenie w terminie obowiązujących jednostkę sprawozdań finansowych i innych, sprawozdań, w tym deklaracji podatkowych oraz dokonanie rozliczeń finansowych; 2) zestawienia obrotów i sald kont księgi głównej są sporządzane przynajmniej za poszczególne okresy sprawozdawcze, nie rzadziej niż na koniec miesiąca, w terminie, o którym mowa w pkt 1, a za rok obrotowy – nie później niż do 85 dnia po dniu bilansowym; 3) ujęcie wpłat i wypłat gotówką, czekami i weksłami obcymi oraz obrotu detalicznego i gastronomii następuje w tym samym dniu, w którym zostały dokonane

3. Dokumentowanie operacji gospodarczych

Rodzaje dowodów księgowych

Podstawą zapisów w księgach rachunkowych są dowody księgowe (dokumenty) stwierdzające dokonanie operacji gospodarczej. Dowody księgowe dzielą się na:

- 1) dowody źródłowe, w tym:
 - a) zewnętrzne obce – otrzymane od kontrahentów,
 - b) zewnętrzne własne – przekazywane w oryginale kontrahentom,
 - c) wewnętrzne – dotyczące operacji wewnątrz jednostki,
- 2) dowody zbiorcze – służące do dokonania łącznych zapisów zbioru dowodów źródłowych, które muszą być w dowodzie zbiorczym pojedynczo wymienione;
- 3) dowody korygujące poprzednie zapisy;

- 4) dowody zastępcze – wystawione do czasu otrzymania zewnętrznego obcego dowodu źródłowego;
- 5) dowody rozliczeniowe – ujmujące już dokonane zapisy według nowych kryteriów klasyfikacyjnych.

W przypadku uzasadnionego braku możliwości uzyskania zewnętrznych obcych dowodów źródłowych, kierownik jednostki może zezwolić na udokumentowanie operacji gospodarczej za pomocą księgowych dowodów zastępczych, sporządzonych przez osoby dokonujące tych operacji. W takiej sytuacji dowód zastępczy trwale zastępuje zewnętrzny dowód obcy. Nie może to jednak dotyczyć operacji gospodarczych, których przedmiotem są zakupy opodatkowane podatkiem od towarów i usług oraz skup metali nieżelaznych od ludności.

! **Uwaga:** Decyzje w sprawie zakresu i warunków stosowania dowodów zastępczych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Przykładowy wzór dowodu zastępczego prezentujemy poniżej.

..... (imię i nazwisko) (miejscowość i data)															
..... (stanowisko)	DOWÓD ZASTĘPCZY															
Oświadczam, że w dniu dokonałem(am) zakupu od																
..... (imię i nazwisko oraz adres dostawcy)																
niebędącego podatnikiem VAT następujących składników majątkowych:																
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 30%;">Nazwa składnika majątku</th> <th style="width: 10%;">Ilość</th> <th style="width: 15%;">Jednostka miary</th> <th style="width: 15%;">Cena jednostkowa</th> <th style="width: 30%;">Wartość zakupu</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table>		Nazwa składnika majątku	Ilość	Jednostka miary	Cena jednostkowa	Wartość zakupu										
Nazwa składnika majątku	Ilość	Jednostka miary	Cena jednostkowa	Wartość zakupu												
Przyczyna braku dowodu źródłowego:																
..... (podpis osoby, która dokonała wydatku)																
Decyzja kierownika jednostki o uznaniu lub nieuznaniu danego oświadczenia za dowód zastępczy:																
..... (podpis kierownika jednostki)																

Dowody źródłowe przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z dowodami źródłowymi uważa się zapisy w księgach rachunkowych, wprowadzane automatycznie za pośrednictwem urządzeń łączności, informatycznych nośników danych lub tworzone we-

dług algorytmu (programu) na podstawie informacji zawartych już w księgach. Taki sposób dokonywania zapisów może także nastąpić w wyniku wprowadzenia do ksiąg dokumentów elektronicznych, stanowiących dowody księgowe. Zalicza się do nich w szczególności: elektroniczne faktury, wydruki z systemu bankowości internetowej, elektroniczne dokumenty magazynowe, elektroniczny bilet lotniczy, dane z systemów billingowych itp.

Zapisy wprowadzone automatycznie do ksiąg rachunkowych uważa się za równoważne zapisom dokonany na podstawie dowodów źródłowych, jeżeli spełniają co najmniej następujące warunki:

- podczas rejestrowania uzyskują trwale czytelną postać zgodną z treścią odpowiednich dowodów księgowych określoną w art. 21 ust. 1 pkt 2–4 ustawy o rachunkowości;
- możliwe jest stwierdzenie źródła pochodzenia zapisów oraz ustalenie osoby odpowiedzialnej za ich wprowadzenie do ksiąg rachunkowych i modyfikację;
- stosowana procedura zapewnia sprawdzenie poprawności przetworzenia odnośnych danych oraz kompletności i identyczności zapisów;
- dane źródłowe w miejscu ich powstania są odpowiednio chronione, w sposób zapewniający ich niezmiennosc, przez okres wymagany do przechowywania danego rodzaju dowodów księgowych.

Zawartość dowodu księgowego

Minimalny zakres dowodu księgowego	Uproszczenia w zakresie dowodów
Określenie rodzaju dowodu i jego numeru identyfikacyjnego	Można zaniechać zamieszczania na dowodzie informacji o rodzaju dowodu i jego numeru identyfikacyjnego, jeżeli wynika to z odrębnych przepisów
Określenie stron (nazwy, adresy) dokonujących operacji gospodarczej	Można zaniechać zamieszczania na dowodzie informacji o stronach (nazwy, adresy) dokonujących operacji gospodarczej, jeżeli wynika to z odrębnych przepisów
Opis operacji oraz jej wartość, jeżeli to możliwe – określoną także w jednostkach naturalnych	Można zaniechać zamieszczania na dowodzie opisu operacji oraz jej wartości, określonej także w jednostkach naturalnych, jeżeli wynika to z odrębnych przepisów. Wartość może być także pominięta, jeżeli w toku przetwarzania w rachunkowości danych wyrażonych w jednostkach naturalnych następuje ich wycena, potwierdzona stosownym wydrukiem.
Data dokonania operacji, a gdy dowód został sporządzony pod inną datą – także data sporządzenia dowodu	Brak możliwości zastosowania uproszczenia
Podpis wystawcy dowodu oraz osoby, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów	Można zaniechać zamieszczania na dowodzie podpisu wystawcy dowodu oraz osoby, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów, jeżeli wynika to z odrębnych przepisów. Jeżeli dowód nie dokumentuje przekazania lub przejęcia składnika aktywów, przeniesienia prawa własności lub użytkowania wieczystego gruntu albo nie jest dowodem zastępczym, podpisy osób, której wydano lub od której przyjęto składniki aktywów, mogą być zastąpione znakami zapewniającymi ustalenie tych osób. Podpisy na dokumentach ubezpieczenia i emitowanych papierach wartościowych mogą być odtworzone mechanicznie

<p>Stwierdzenie sprawdzenia i zakwalifikowania dowodu do ujęcia w księgach rachunkowych przez wskazanie miesiąca oraz sposobu ujęcia dowodu w księgach rachunkowych (dekretacja), podpis osoby odpowiedzialnej za te wskazania</p>	<p>Można zaniechać zamieszczania na dowodzie tych danych, jeżeli wynika to z techniki dokumentowania zapisów księgowych</p>
--	---

Jeżeli dowód księgowy jest wystawiony w walucie obcej, to powinien zawierać przeliczenie ich wartości na walutę polską według kursu obowiązującego w dniu przeprowadzenia operacji gospodarczej. Wynik przeliczenia zamieszcza się bezpośrednio na dowodzie, chyba że system przetwarzania danych zapewnia automatyczne przeliczenie walut obcych na walutę polską, a wykonanie tego przeliczenia potwierdza odpowiedni wydruk. Ponadto treść sporządzonych w języku obcym dowodów, jednostka jest zobowiązana na żądanie organów kontroli lub biegłego rewidenta przetłumaczyć na język polski.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie rodzajów dowodów księgowych sporządzanych w jednostce, wzory tych dokumentów oraz wykaz osób upoważnionych do przyjmowania, sporządzania i kontroli dowodów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości lub instrukcji obiegu dokumentów stanowiącej element polityki rachunkowości.

Co ważne, w każdej jednostce powinny być wyraźnie rozgraniczone dowody księgowe od dokumentów niepodlegających księgowaniu. Ponadto, jeżeli operacje są dokumentowane dwoma lub więcej dowodami lub egzemplarzami tego samego dowodu, to kierownik jednostki wyznacza dowód (egzemplarz), który będzie podstawą ujęcia danej operacji w księgach rachunkowych.

4. Ochrona danych oraz przechowywanie dokumentów i dowodów księgowych

Dokumentację opisującą zasady (politykę) rachunkowości, księgi rachunkowe, dowody księgowe, dokumenty inwentaryzacyjne i sprawozdania finansowe jednostki zobowiązane są przechowywać w sposób należyty i chronić przed niedozwolonymi zmianami, nieupoważnionym rozpowszechnianiem, uszkodzeniem lub zniszczeniem. Wynika tak z art. 71 ust. 1 ustawy o rachunkowości.

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera ochrona danych powinna polegać na:

- stosowaniu odpornych na zagrożenia nośników danych,
- doborze stosownych środków ochrony zewnętrznej,
- systematycznym tworzeniu rezerwowych kopii zbiorów danych zapisanych na informatycznych nośnikach danych, pod warunkiem zapewnienia trwałości zapisu informacji systemu rachunkowości, przez czas nie krótszy od wymaganego do przechowywania ksiąg rachunkowych,
- zapewnieniu ochrony programów komputerowych i danych systemu informatycznego rachunkowości, poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań programowych i organizacyjnych, chroniących przed nieupoważnionym dostępem lub zniszczeniem.

Księgi rachunkowe mogą mieć formę zbiorów utrwalonych na informatycznych nośnikach danych, jeśli jednostka stosuje wyżej wymienione wymagania ochrony danych. Z kolei, gdy

stosowany w jednostce system ochrony zbiorów danych rachunkowości utrwalonych na informatycznych nośnikach danych nie spełnia powyższych wymagań, to zapisy te powinny być wydrukowane nie później niż na koniec roku obrotowego (por. art. 72 i art. 13 ust. 6 ustawy o rachunkowości).

Dowody księgowo i dokumenty inwentaryzacyjne przechowuje się w jednostce w oryginalnej postaci, w ustalonym porządku dostosowanym do sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych, w podziale na okresy sprawozdawcze, w sposób pozwalający na ich łatwe odzyskanie. Roczne zbiory dowodów księgowych i dokumentów inwentaryzacyjnych oznacza się określeniem nazwy ich rodzaju oraz symbolem końcowych lat i końcowych numerów w zbiorze (por. art. 73 ust. 1 ustawy o rachunkowości)

Treść dowodów księgowych może być przeniesiona na informatyczne nośniki danych pozwalające zachować w trwałej i niezmienionej postaci zawartość dowodów (z wyłączeniem dokumentów dotyczących przeniesienia praw majątkowych do nieruchomości, powierzenia odpowiedzialności za składniki aktywów, znaczących dla jednostki umów i innych ważnych dokumentów określonych przez kierownika jednostki). Warunkiem jednak stosowania tej metody jest posiadanie urządzeń pozwalających na odtworzenie dowodów w postaci wydruku, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej (por. art. 73 ust. 2 ustawy o rachunkowości). Wydruk jest dowodem równoważnym z dowodem księgowym, z którego treść została przeniesiona na informatyczny nośnik danych.

Opisane zasady przechowywania dokumentów odnoszą się również do zbiorów przekazanych do przechowania innej jednostce, świadczącej usługi w zakresie przechowywania dokumentów (por. art. 73 ust. 4 ustawy o rachunkowości). Przy czym, gdy księgi rachunkowe są prowadzone poza siedzibą jednostki lub miejscem sprawowania zarządu, kierownik jednostki jest zobowiązany powiadomić właściwy urząd skarbowy o miejscu prowadzenia ksiąg rachunkowych w terminie 15 dni od dnia ich wydania, a także zobowiązany jest zapewnić dostępność ksiąg rachunkowych wraz z dowodami księgowymi uprawnionym organom zewnętrznej kontroli lub nadzoru w siedzibie jednostki lub w miejscu sprawowania zarządu albo w innym miejscu za zgodą organu kontroli lub nadzoru (por. art. 11a ww. ustawy).

W świetle art. 76 ustawy o rachunkowości, zbiory jednostki (tj. politykę rachunkowości, księgi rachunkowe, dowody księgowo, dokumenty inwentaryzacyjne i sprawozdania finansowe), która:

- zakończyła swoją działalność w wyniku połączenia z inną jednostką lub przekształcenia formy prawnej – przechowuje jednostka kontynuująca działalność,
- została zlikwidowana – przechowuje wyznaczona osoba lub jednostka; o miejscu przechowywania kierownik, likwidator jednostki lub syndyk masy upadłościowej informuje właściwy sąd lub inny organ prowadzący rejestr lub ewidencję działalności gospodarczej oraz urząd skarbowy.

Okresy przechowywania zbiorów danych rachunkowości zostały wskazane w art. 74 ust. 1 i 2 ustawy o rachunkowości. W świetle tych przepisów zatwierdzone roczne sprawozdania finansowe, odmowa podpisu sprawozdania, oraz oświadczenie, że sprawozdanie finansowe spełnia wymagania przewidziane w ustawie lub odmowa złożenia oświadczenia, jeżeli zostały sporządzone, podlegają przechowywaniu przez okres co najmniej 5 lat, licząc od początku roku następującego po roku obrotowym, w którym zatwierdzono sprawozdanie finansowe. Pozostałe okresy przechowywania zbiorów przedstawiono w tabeli.

Nazwa zbioru	Okres przechowywania
Księgi rachunkowe	5 lat

Karty wynagrodzeń pracowników lub ich odpowiedniki	przez okres wymaganego dostępu do tych informacji, wynikający z przepisów emerytalnych, rentowych oraz podatkowych, nie krócej jednak niż 5 lat
Dowody księgowe dotyczące wpływów ze sprzedaży detalicznej	do dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy, nie krócej jednak niż do dnia rozliczenia osób, którym powierzono składniki aktywów objęte sprzedażą detaliczną
Dowody księgowe dotyczące: – środków trwałych w budowie, – pożyczek, kredytów, – umów handlowych, – roszczeń dochodzonych w postępowaniu cywilnym lub objętych postępowaniem karnym albo podatkowym	przez 5 lat od początku roku następującego po roku obrotowym, w którym operacje, transakcje i postępowanie zostały ostatecznie zakończone, spłacone, rozliczone lub przedawnione
Dokumentacja przyjętego sposobu prowadzenia ksiąg rachunkowych (tj. polityka rachunkowości)	przez okres nie krótszy od 5 lat od upływu jej ważności
Dokumenty dotyczące rękojmi i reklamacji	1 rok po terminie upływu rękojmi lub rozliczeniu reklamacji
Dokumenty inwentaryzacyjne	5 lat
Pozostałe dowody księgowe i sprawozdania, których obowiązek sporządzenia wynika z ustawy o rachunkowości	5 lat

Okres przechowywania dla zbiorów określonych w powyższej tabeli oblicza się od początku roku następującego po roku obrotowym, którego dane zbiory dotyczą.

Uwaga: Przy ustalaniu okresu przechowywania dokumentów należy uwzględniać, poza przepisami ustawy o rachunkowości, również inne przepisy obowiązujące dane kategorie dokumentów podlegających przechowywaniu, w tym m.in. ustawę Ordynacja podatkowa.

III. SPOSÓB PROWADZENIA KSIĄG RACHUNKOWYCH

1. Zakładowy plan kont

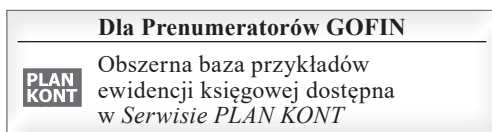
Zakładowy plan kont powinien ustalać wykaz kont księgi głównej, przyjęte zasady klasyfikacji zdarzeń, zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z kontami księgi głównej.

Poszczególne symbole i nazwy kont syntetycznych należy dostosować do wymagań określonych przepisami prawa bilansowego. Należy w szczególności uwzględnić:

- 1) nazwy kategorii ekonomicznych i finansowych, przykładowo takie jak: środki trwałe w budowie, aktualizacja wartości należności, trwała utrata wartości aktywów, rozliczenia międzyokresowe przychodów czy też inwestycje,
- 2) przyjęte przez jednostkę – spośród określonych do wyboru – metody ewidencji oraz wyceny aktywów, zwłaszcza środków trwałych oraz zapasów towarów, materiałów i produktów – w tym usług objętych długotrwałymi umowami,

- 3) przyjęty do stosowania rachunek kosztów, spośród możliwych do wyboru: tylko według rodzajów, albo tylko według funkcji, względnie według rodzajów i równocześnie według funkcji,
- 4) zróżnicowanie rodzajowe prowadzonej przez jednostkę działalności podstawowej (handlowej, produkcyjnej, budowlanej, usługowej, rolnej lub innego rodzaju), przyjętą organizację wewnętrzną i związaną z tym potrzebą ustalania dla wyodrębnionych rodzajów, typów i odmian działalności oraz placówek gospodarczych wyniku finansowego (zysku, straty) ze sprzedaży towarów i produktów,
- 5) wydzielone organizacyjnie i księgowo zakłady (oddziały) prowadzone jako tzw. jednostki samobilansujące wchodzące w skład jednostki statutowej.

Należy dodać, iż przepisy ustawy o rachunkowości w celu ujednoczenia zasad grupowania operacji gospodarczych i ograniczenia nakładu pracy związanego z ustaleniem zakładowych planów kont dopuszczają stosowanie wzorcowych planów kont.

Jednostki, które zdecydują się na stosowanie rozwiązań przyjętych we wzorcowych planach kont, informację tę zamieszczają w zarządzeniu

(uchwale) w sprawie zasad rachunkowości, podając autora i wydawnictwo tego wzorcowego planu kont.

2. Wykaz zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe

Z art. 13 ust. 1 ustawy o rachunkowości wynika, że księgi rachunkowe tworzą:

- 1) dziennik,
- 2) księga główna,
- 3) księgi pomocnicze,
- 4) zestawienia: obrotów i sald kont księgi głównej oraz sald kont ksiąg pomocniczych,
- 5) wykaz składników aktywów i pasywów.

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera za równoważne z nimi uważa się odpowiednio zasoby informacyjne rachunkowości, zorganizowane w formie oddzielnych komputerowych zbiorów danych, bazy danych lub wyodrębnionych jej części, bez względu na miejsce ich powstania i przechowywania.

Warunkiem utrzymywania zasobów informacyjnych systemu rachunkowości w formie oddzielnych komputerowych zbiorów danych, baz danych lub wyodrębnionych jej części jest posiadanie przez jednostkę oprogramowania umożliwiającego uzyskiwanie czytelnych informacji w odniesieniu do zapisów dokonanych w księgach rachunkowych, poprzez ich wydrukowanie lub przeniesienie na informatyczny nośnik danych.

Przy czym należy pamiętać, że w myśl art. 72 ustawy o rachunkowości, księgi rachunkowe mogą mieć formę zbiorów utrwalonych na informatycznych nośnikach danych, pod warunkiem odpowiedniej ochrony danych.

Jeżeli system ochrony zbiorów danych rachunkowości, utrwalonych na informatycznych nośnikach danych, nie spełnia powyższych wymagań, zapisy te powinny być wydrukowane nie później niż na koniec roku obrotowego.

3. Opis systemu przetwarzania danych

Dokumentacja opisująca zasady (politykę) rachunkowości powinna zawierać opis systemu przetwarzania danych, a przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera – opis systemu informatycznego zawierającego wykaz programów, procedur lub funkcji,

w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania, a ponadto określenie wersji oprogramowania i daty rozpoczęcia jego eksploatacji.

Uwaga: Decyzję w sprawie prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera oraz wyboru programu finansowo-księgowego do prowadzenia ksiąg podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości. Opis stosowanego w jednostce systemu informatycznego może zostać sporządzony w formie załącznika stanowiącego element polityki rachunkowości.

IV. WYBRANE ROZWIĄZANIA DOPUSZCZONE USTAWĄ O RACHUNKOWOŚCI DOTYCZĄCE WYCENY I EWIDENCJI

1. Rzeczowe aktywa trwałe

1.1. Środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne

Środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości (art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości). Do wyceny wartości niematerialnych i prawnych oraz sposobów dokonywania od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące środków trwałych określone w art. 31 ust. 2 i art. 32 ust. 1–4 i 6–8 ww. ustawy. Zatem poniższe wyjaśnienia dotyczące środków trwałych stosuje się odpowiednio do wartości niematerialnych i prawnych.

Ustalenie okresu amortyzacji i rocznej stawki amortyzacyjnej

Wartość początkową środków trwałych stanowi cena nabycia lub koszt wytworzenia. Wartość tę – z wyjątkiem gruntów nie służących wydobywaniu kopalin metodą odkrywkową – zmniejszają odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe dokonywane w celu uwzględnienia utraty ich wartości, na skutek używania lub upływu czasu. Odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych od środka trwałego dokonuje się drogą systematycznego, planowego rozłożenia jego wartości początkowej na ustalony okres amortyzacji. Przy ustalaniu okresu amortyzacji i rocznej stawki amortyzacyjnej uwzględnia się okres ekonomicznej użyteczności środka trwałego, na określenie którego wpływają w szczególności:

- liczba zmian, na których pracuje środek trwały,
- tempo postępu techniczno-ekonomicznego,
- wydajność środka trwałego mierzona liczbą godzin jego pracy lub liczbą wytworzonych produktów albo innym właściwym miernikiem,
- prawne lub inne ograniczenia czasu używania środka trwałego,
- przewidywana przy likwidacji cena sprzedaży netto istotnej pozostałości środka trwałego.

Okres lub stawkę i metodę amortyzacji środka trwałego ustala się na dzień jego przyjęcia do używania. Raz wybrana metoda amortyzacji nie podlega zmianie. Z kolei poprawność stosowanych okresów i stawek amortyzacji środków trwałych powinna być przez jednostkę okresowo weryfikowana, powodując odpowiednią korektę dokonywanych w następnych la-

tach obrotowych odpisów amortyzacyjnych. Ustawa o rachunkowości nie określa szczegółowo terminu dokonywania weryfikacji okresów i stawek amortyzacji.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie terminu dokonania weryfikacji okresów i stawek amortyzacji podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Metody amortyzacji

Ustawa o rachunkowości nie przesądza jakie metody amortyzacji powinna stosować jednostka. Można stosować różne metody amortyzacji do poszczególnych grup, podgrup, rodzajów i obiektów inwentarzowych.

KSR nr 11 „Środki trwałe” wskazuje trzy najczęściej stosowane przez jednostki metody amortyzacji, tj.:

- 1) **metodę liniową**, która polega na równomiernym rozłożeniu w czasie wartości środka trwałego podlegającej amortyzacji przez okres jego użytkowania; metodę tę stosuje się najczęściej do nieruchomości;
- 2) **metodę degresywną** (określaną również jako metoda amortyzacji przyspieszonej lub metoda amortyzacji malejącej), która polega na takim rozłożeniu w czasie wartości środka trwałego podlegającej amortyzacji, że odpisy amortyzacyjne w początkowych okresach użytkowania środka trwałego są wyższe od przeciętnych (ustalanych metodą liniową) i stopniowo maleją; metodę tę stosuje się najczęściej do takich maszyn, urządzeń i środków transportu, które w początkowych okresach użytkowania podlegają szybszemu zużyciu (zwłaszcza tzw. zużyciu moralnemu) niż w okresach późniejszych;
- 3) **metodę naturalną** (określaną również jako metoda jednostek produkcji lub metoda zróżnicowanego odpisu), która polega na odpisywaniu podlegającej amortyzacji wartości środka trwałego proporcjonalnie do wykorzystania jego potencjału użytkowego; warunki stosowania metody naturalnej są następujące:
 - a) ustalenie łącznego potencjału użytkowego środka trwałego i jednostki jego miary,
 - b) wiarygodny pomiar wykorzystania potencjału w danym okresie (np. miesiącu) za pomocą przyjętej jednostki miary.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie metody amortyzacji podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Moment rozpoczęcia amortyzacji

Rozpoczęcie amortyzacji następuje nie wcześniej niż po przyjęciu środka trwałego do używania, a jej zakończenie – nie później niż z chwilą zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych z wartością początkową środka trwałego lub przeznaczenia go do likwidacji, sprzedaży lub stwierdzenia jego niedoboru, z ewentualnym uwzględnieniem przewidywanej przy likwidacji ceny sprzedaży netto pozostałości środka trwałego (por. art. 32 ust. 1 ustawy o rachunkowości). Zatem w świetle przepisów ustawy o rachunkowości odpisów amortyzacyjnych można dokonywać począwszy od miesiąca, w którym oddano środek trwały do używania. Przy czym przepisy podatkowe nakazują, aby pierwszy odpis nastąpił dopiero w miesiącu następującym po wprowadzeniu środka trwałego do ewidencji środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych (z wyjątkiem uproszczonej amortyzacji). Dlatego w praktyce jednostki przyjmują, że pierwszy odpis amortyzacyjny następuje zazwyczaj w miesiącu następnym po przyjęciu środka trwałego do używania.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie momentu rozpoczęcia amortyzacji podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Środki trwałe o niskiej jednostkowej wartości początkowej

Dla środków trwałych o niskiej jednostkowej wartości początkowej można – na podstawie art. 32 ust. 6 ustawy o rachunkowości – ustalać odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe w sposób uproszczony, tj.:

- przez dokonywanie zbiorczych odpisów dla grup środków zbliżonych rodzajem i przeznaczeniem lub
- jednorazowo odpisując wartość początkową środka trwałego.

Zaliczając poszczególne składniki majątku do środków trwałych należy również uwzględnić rachunkową zasadę istotności, o której mowa w art. 8 ust. 1 ustawy o rachunkowości w powiązaniu z art. 4 ust. 4 tej ustawy mówiącym o możliwości stosowania uproszczeń. W ramach uproszczeń w polityce rachunkowości można przyjąć zasadę, że składniki majątku o niskiej wartości początkowej nie będą zaliczane do środków trwałych i tym samym nie zostaną objęte ewidencją bilansową środków trwałych. Co ważne, ustawa o rachunkowości nie określa, jaką wartość środka trwałego można uznać za niską. Szczegółowe wskazówki w kwestii ww. uproszczeń zawiera pkt 4.28–4.32 KSR nr 11.

Według KSR nr 11 składnik majątku spełniający warunki uznania za środek trwały, którego wartość początkowa jest nieistotna, może:

- 1) **zostać ujęty w środkach trwałych** i:
 - a) objęty zbiorczym obiektem inwentarzowym,
 - b) stanowić pojedynczy obiekt inwentarzowy, ale pod datą przyjęcia do użytkowania jego wartość początkowa jest jednorazowo odpisywana w ciężar kosztów amortyzacji,
- 2) **nie zostać ujęty w środkach trwałych**, a jego wartość początkowa może zostać jednorazowo odpisana:
 - a) w ciężar kosztów materiałów pod datą oddania do użytkowania, jednocześnie jednak przedmiot objęty zostaje ilościową lub ilościowo-wartościową ewidencją pozabilansową,
 - b) w ciężar kosztów materiałów pod datą oddania do użytkowania.

Stosowanie jednego lub jednocześnie kilku uproszczeń, zależnie od cech tego rodzaju składników wymaga ustalenia jednego lub kilku poziomów wartości początkowej. Przy ustalaniu ich wysokości pod uwagę bierze się:

- przypuszczalną łączną wartość początkową składników, do których stosowane będą uproszczenia w porównaniu do rocznej sumy kosztów lub/i przychodów lub/i aktywów, bądź aktywów trwałych,
- warunek, że zastosowanie uproszczeń nie zniekształci istotnie obrazu sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego jednostki,
- potrzeby ochrony mienia jednostki,
- przepisy podatkowe; jeżeli nie przeczy to zasadzie istotności, za dolną granicę wartości początkowej składników uznawanych za środki trwałe można przyjąć kwotę określoną w przepisach o podatku dochodowym.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie ustalenia dolnej granicy wartości początkowej środków trwałych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Możliwość dokonywania bilansowych odpisów amortyzacyjnych według zasad podatkowych

Jednostki na podstawie art. 32 ust. 7 ustawy o rachunkowości mogą dokonywać odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych od środków trwałych według zasad określonych w przepisach podatkowych. Oznacza to m.in. możliwość ustalania odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych bez konieczności szacowania i uwzględniania okresu ekonomicznej użyteczności środków trwałych.

Z ww. uproszczenia mogą skorzystać jednostki mikro, jednostki małe oraz organizacje pozarządowe spełniające warunki określone w art. 3 ust. 1c pkt 1 albo ust. 1d ustawy o rachunkowości.

Jednocześnie z grupy jednostek uprzywilejowanych wyłączone spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne i spółki jawne lub komandytowe, których wszystkimi współnikami ponoszącymi nieograniczoną odpowiedzialność są spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne lub spółki z innych państw o podobnej do tych spółek formie prawnej. Powyższe wynika z art. 32 ust. 8 ustawy o rachunkowości.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie dokonywania bilansowych odpisów amortyzacyjnych według zasad podatkowych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

1.2. Nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne zaliczane do inwestycji

Nieruchomości oraz wartości niematerialne i prawne zaliczane do inwestycji mogą być – na podstawie art. 28 ust. 1 pkt 1a ustawy o rachunkowości – wyceniane:

- 1) według zasad, stosowanych do środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, tj. według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, lub wartości przeszacowanej (po aktualizacji wyceny środków trwałych), pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości, lub
- 2) według ceny rynkowej bądź inaczej określonej wartości godziwej.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie wyboru metody wyceny inwestycji w nieruchomości i prawa podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Jeżeli jednostka wycenia nieruchomości zaliczane do inwestycji według zasad stosowanych dla środków trwałych, to jest zobowiązana, nie rzadziej niż na dzień bilansowy, wycenić te nieruchomości według cen nabycia pomniejszonych o odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe, a także o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości (por. art. 28 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości). Odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych nieruchomości inwestycyjnych dokonuje się według zasad określonych w art. 32 ust. 1 ustawy o rachunkowości, czyli drogą systematycznego, planowego rozłożenia wartości początkowej nieruchomości na ustalony okres amortyzacji. Rozpoczęcie amortyzacji następuje nie wcześniej niż po przyjęciu nieruchomości do używania, a jej zakończenie – nie później niż z chwilą zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych z wartością początkową nieruchomości lub przeznaczenia ich do likwidacji, czy sprzedaży. Odpisy amortyzacyjne nieruchomości zaliczonych do inwestycji kwalifikuje się do pozostałych kosztów operacyjnych.

W sytuacji gdy jednostka dokonuje ulepszenia nieruchomości inwestycyjnych wycenianych według zasad określonych dla środków trwałych, nakłady poniesione na ulepszenie ujmują na zwiększenie wartości początkowej tych nieruchomości (por. art. 31 ust. 1 ustawy

o rachunkowości). Oznacza to, że nakłady te będą ujmowane w kosztach stopniowo, poprzez odpisy amortyzacyjne.

Nieruchomości inwestycyjne należy poddawać okresowym weryfikacjom. Jeżeli w wyniku takiej weryfikacji jednostka stwierdzi, że nieruchomości inwestycyjne utraciły swoją wartość, to powinna, nie później niż na dzień bilansowy, dokonać odpisu aktualizującego. Trwała utrata wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. W przypadku nieruchomości zaliczonych do inwestycji trwała utrata wartości może zająć np. na skutek nieznaalezienia najemców tych nieruchomości. W sytuacji gdy przyczyna dokonania odpisu aktualizującego ustanie, należy – nie później niż na kolejny dzień bilansowy – odpowiednio zmniejszyć ten odpis lub dokonać jego całkowitego odwrócenia.

Natomiast stosowanie wartości rynkowej do wyceny nieruchomości zaliczonych do inwestycji wymaga aktualizacji wyceny co najmniej na każdy dzień bilansowy. Jednostka może we własnym zakresie ustalić wartość rynkową (godziwą) nieruchomości. Podstawą jej ustalenia mogą być aktualne obowiązujące na aktywnym rynku ceny rynkowe podobnych nieruchomości o podobnej lokalizacji, stanie technicznym, służące podobnym celom. Jednostka powinna starannie określić wszystkie różnice pomiędzy swoją nieruchomością a porównywanymi, biorąc pod uwagę, że nie istnieją dwa identyczne budynki, a jeżeli tak, to mogą być one posadowione w różnych rejonach i tym samym, mogą mieć różną wartość zależną od położenia. Dlatego też najbardziej wiarygodna jest wycena dokonana przez rzeczoznawcę, choć ustawa o rachunkowości takiego obowiązku nie nakłada.

1.3. Rzeczowe aktywa trwale użytkowane na podstawie umowy leasingu

W świetle przepisów ustawy o rachunkowości, jeżeli jednostka przyjęła do używania obce środki trwałe na mocy umowy, zgodnie z którą jedna ze stron (finansujący) oddaje drugiej stronie (korzystającemu) środki trwałe do odpłatnego używania lub również pobierania pożytków na czas oznaczony i umowa spełnia co najmniej jeden z siedmiu warunków wymienionych w art. 3 ust. 4 tej ustawy, to przedmiot umowy zalicza się do aktywów trwałych korzystającego.

Należy jednak zauważyć, że przepisy podatkowe i bilansowe w zakresie umów leasingu są różne, co niestety, powoduje rozbieżności kwalifikacji leasingu dla celów podatkowych i bilansowych. Zasadniczą różnicą jest to, kto zalicza przedmiot leasingu do swojego majątku trwałego i dokonuje odpisów amortyzacyjnych.

Dla celów bilansowych możliwe jest zastosowanie uproszczenia, o którym mowa w art. 3 ust. 6 ustawy o rachunkowości, polegającego na kwalifikacji umów leasingu według zasad podatkowych. Uproszczenie to mogą zastosować jednostki (z wyjątkiem jednostek, o których mowa w art. 3 ust. 1e pkt 1–6 ww. ustawy), które za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- 1) 25.500.000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 2) 51.000.000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 3) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty.

Uwaga: Decyzję w sprawie kwalifikacji umów leasingu według zasad określonych w przepisach podatkowych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

W sytuacji gdy jednostka nie skorzysta z uproszczeń lub nie może z nich skorzystać i przedmiot umowy leasingu zakwalifikuje do środków trwałych lub wartości niematerialnych

i prawnych, to w zakresie amortyzacji przedmiotu leasingu stosuje zasady ogólne określone w art. 32 i 33 ustawy o rachunkowości.

Jeżeli leasing zarówno podatkowo, jak i bilansowo jest umową leasingu finansowego, to na ogół finansujący osobno zgłasza do rozrachunku część kapitałową i odsetkową opłaty podstawowej. W przypadku leasingu podatkowo – operacyjnego, a bilansowo – finansowego, korzystający w trakcie okresu leasingu otrzymuje faktury, na których finansujący często nie wykazuje wartości odsetkowej i kapitałowej. Korzystający dzieli wówczas opłatę podstawową na część kapitałową i odsetkową, gdyż stanowią one u niego:

- 1) część odsetkowa – koszt finansowy, spowodowany obsługą kwoty wyłożonej przez finansującego w celu udostępnienia korzystającemu przedmiotu leasingu,
- 2) część kapitałowa – spłatę zobowiązania wobec finansującego przypadającą na dany okres sprawozdawczy.

Do podziału opłaty podstawowej na część kapitałową i odsetkową można zastosować metodę wewnętrznej stopy zwrotu, np. IRR lub XIRR, lub przyjęć uproszczenia i zastosować metodę równomierną lub sumy numerów. Podział opłaty leasingowej na część kapitałową i odsetkową, dokonany przez finansującego i przekazany korzystającemu (jako załącznik do umowy lub dodatkowy element wykazany w fakturze za opłatę leasingową) może być przyjęty przez korzystającego, ale nie jest dla niego wiążący.

! Uwaga: Decyzję w sprawie wyboru metody podziału opłaty leasingowej na część kapitałową i odsetkową podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Korzystający, także w przypadku otrzymania od finansującego podziału opłaty leasingowej, ustala części kapitałowe i odsetkowe opłaty leasingowej zgodnie z metodą wskazaną w przyjętej polityce rachunkowości, tak aby zachować porównywalność informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych.

2. Aktywa finansowe

2.1. Podział aktywów finansowych na trwałe i obrotowe

Definicja aktywów finansowych

Przez inwestycje rozumie się aktywa posiadane przez jednostkę w celu osiągnięcia z nich korzyści ekonomicznych wynikających z przyrostu ich wartości, uzyskania przychodów w formie odsetek, dywidend (udziałów w zyskach), innych pożytków, w tym również z transakcji handlowej. Inwestycje obejmują głównie aktywa finansowe oraz te nieruchomości i wartości niematerialne i prawne, które nie są użytkowane przez jednostkę, lecz są posiadane przez nią w celu osiągnięcia tych korzyści (por. art. 3 ust. 1 pkt 17 ustawy o rachunkowości).

Pod pojęciem aktywów finansowych rozumie się aktywa pieniężne, instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki, a także wynikające z kontraktu prawo do otrzymania aktywów pieniężnych lub prawo do wymiany instrumentów finansowych z inną jednostką na korzystnych warunkach. Przez aktywa pieniężne rozumie się natomiast aktywa w formie krajowych środków płatniczych, walut obcych i dewiz. Do aktywów pieniężnych zalicza również inne aktywa finansowe, w tym w szczególności naliczone odsetki od aktywów finansowych.

Podział aktywów finansowych

Aktywa finansowe dzieli się na długoterminowe i krótkoterminowe. Do długoterminowych zalicza się te aktywa finansowe, które są płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia

w okresie przekraczającym 12 miesięcy od dnia bilansowego. W bilansie sporządzanym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości, jako długoterminowe aktywa finansowe wykazuje się: udziały lub akcje, inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki, inne długoterminowe aktywa finansowe. Z kolei do krótkoterminowych zalicza się aktywa finansowe, które są płatne i wymagalne lub przeznaczone do zbycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub od daty ich założenia, wystawienia lub nabycia, albo stanowią aktywa pieniężne. W bilansie sporządzanym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości, jako krótkoterminowe wykazuje się udziały lub akcje, inne papiery wartościowe, udzielone pożyczki, inne krótkoterminowe aktywa finansowe oraz środki pieniężne i inne aktywa finansowe.

Należy ponadto zauważyć, iż rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 277), dalej zwane rozporządzeniem w sprawie instrumentów finansowych, dzieli aktywa finansowe według innych kryteriów niż stosowane w bilansie. W świetle § 5 ust. 1 tego rozporządzenia, instrumenty finansowe w dniu ich nabycia lub powstania klasyfikuje się do następujących kategorii:

- aktywa finansowe przeznaczone do obrotu,
- pożyczki udzielone i należności własne,
- aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności,
- aktywa finansowe dostępne do sprzedaży.

Wybór zasad wyceny instrumentów finansowych

W przypadku akcji lub udziałów w jednostkach podporządkowanych (tj. zależnych, współzależnych oraz stowarzyszonych) i innych długoterminowych aktywów finansowych ich wycena następuje zgodnie z ustawą o rachunkowości. Z kolei pozostałe udziały i akcje, inne papiery wartościowe oraz udzielone pożyczki wyceniane są według przepisów rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych. Przy czym nie wszystkie jednostki muszą stosować przepisy tego rozporządzenia. Na podstawie art. 28b ustawy o rachunkowości nie muszą go stosować jednostki (z wyłączeniem jednostek, o których mowa w art. 3 ust. 1e pkt 1–6 oraz jednostek mikro), które za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- 1) 25.500.000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 2) 51.000.000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 3) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty.

Należy pamiętać, że jednostki mikro – na mocy art. 28a ustawy o rachunkowości – nie mogą dokonywać wyceny aktywów i pasywów według wartości godziwej i skorygowanej ceny nabycia. W praktyce do wyceny aktywów finansowych stosują zatem zasady określone w ustawie o rachunkowości.

Uwaga: Decyzję w sprawie wyceny instrumentów finansowych według zasad określonych w ustawie o rachunkowości i rezygnacji ze stosowania rozporządzenia o instrumentach finansowych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

2.2. Wycena aktywów finansowych na dzień ich nabycia lub powstania

Aktywa finansowe oraz inne inwestycje na dzień ich nabycia albo powstania ujmuje się w księgach rachunkowych według ceny nabycia albo ceny zakupu, jeżeli koszty przeprowadzenia i rozliczenia transakcji nie są istotne (por. 35 ust. 1 ustawy o rachunkowości). Do

kosztów transakcji zalicza się w szczególności prowizje maklerskie, w tym za pośrednictwo w nabywaniu lub zbywaniu instrumentów finansowych, opłaty giełdowe i inne nałożone przez uprawnione instytucje w związku z zawarciem transakcji, prowizje za doradztwo, podatki i opłaty wynikające z obowiązujących przepisów. Analogiczne regulacje zawiera § 13 ust. 1 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych, który zaleca wycenę aktywów finansowych na dzień zawarcia kontraktu – bez względu na sposób kwalifikacji – w cenie nabycia, to jest w wartości godziwej poniesionych wydatków lub przekazanych w zamian innych składników majątkowych. Przy ustalaniu wartości godziwej na ten dzień uwzględnia się poniesione przez jednostkę koszty transakcji.

Uwaga: Decyzję w sprawie wyceny aktywów finansowych na dzień ich nabycia lub powstania podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Jeżeli aktywa finansowe wycenia się w cenach nabycia lub zakupu, to wycena przychodu poszczególnych składników, np. udziałów lub akcji w tej samej spółce, nabytych w różnych terminach po różnych cenach, następuje po indywidualnie zapłaconych cenach. W przypadku gdy następuje ich rozchód, np. z tytułu sprzedaży udziałów lub akcji, to wartość rozchodu ustala się metodą cen przeciętnych lub metodą pierwsze przyszło – pierwsze wyszło (FIFO) albo metodą ostatnie przyszło – pierwsze wyszło (LIFO). Jak bowiem stanowi art. 35 ust. 8 ustawy o rachunkowości, jeżeli ceny nabycia jednakowych albo uznanych za jednakowe, ze względu na podobieństwo rodzaju i przeznaczenie, składników inwestycji są różne, to ich rozchód wycenia się według metody wybranej przez jednostkę spośród metod, o których mowa w art. 34 ust. 4 pkt 1–3 tej ustawy.

Uwaga: Decyzję w sprawie metody ustalania wartości rozchodu jednakowych albo uznanych za jednakowe, ze względu na podobieństwo rodzaju i przeznaczenie, składników inwestycji podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

2.3. Utrata wartości aktywów finansowych

Jak stanowi art. 35 ust. 2 ustawy o rachunkowości nie później niż na koniec okresu sprawozdawczego dokonuje się odpisu wyrażającego trwałą utratę wartości inwestycji zaliczonych do aktywów trwałych.

Trwałą utratę wartości definiuje art. 28 ust. 7 ustawy o rachunkowości. Ma ona miejsce wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów nie przyniesie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Uzasadnia to dokonanie odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość składnika aktywów wynikającą z ksiąg rachunkowych do ceny sprzedaży netto, a w przypadku jej braku – do ustalonej w inny sposób wartości godziwej.

Jednostka powinna ustalić sama czy doszło do trwałej utraty wartości posiadanych przez nią np. udziałów i akcji. W tym celu może dokonać oceny rentowności jednostki, w której posiada przedmiotowe udziały bądź akcje. Utratę wartości tych składników aktywów finansowych można ustalać i ujmować w księgach rachunkowych tylko wówczas, gdy obniżenie rentowności ma charakter trwałości w kolejnych, następujących po sobie latach. Tylko pewne i wiarygodne dane o sytuacji finansowej i rentowności jednostki można przyjąć jako podstawę ustalenia i ujęcia w księgach rachunkowych trwałej utraty wartości aktywów finansowych. Na trwałą utratę wartości udziałów bądź akcji w innych jednostkach mogą mieć wpływ przede wszystkim zjawiska niekorzystne, tj. straty bilansowe, pogorszenie sytuacji finansowej, niezdolność do wypracowywania zysku, obniżenie kapitału zakładowego, które wystąpiły co najmniej w dwóch kolejno następujących po sobie latach obrotowych. O trwałej utracie wartości

posiadanych w innej spółce udziałów czy akcji może też świadczyć np. postawienie tej spółki w stan likwidacji bądź upadłości.

Co ważne odpisy z tytułu trwałej utraty wartości nie mają ostatecznego charakteru. Jeżeli ustała przyczyna, dla której zostały dokonane, można przywrócić całkowitą lub częściową wartość danego składnika aktywów finansowych.

2.4. Wycena aktywów finansowych na dzień bilansowy

W świetle przepisów rozporządzenia o instrumentach finansowych

Nie później niż na koniec okresu sprawozdawczego aktywa finansowe – w myśl § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych – wycenia się w wiarygodnie ustalonej wartości godziwej bez jej pomniejszania o koszty transakcji, jakie jednostka poniosłaby, zbywając te aktywa lub wyłączając je z ksiąg rachunkowych z innych przyczyn, chyba że wysokość tych kosztów byłaby znacząca.

Natomiast w świetle § 15 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych za wiarygodną uznaje się wartość godziwą ustaloną w szczególności drogą:

- 1) wyceny instrumentu finansowego po cenie ustalonej w aktywnym obrocie regulowanym, zaś informacje o tej cenie są ogólnie dostępne,
- 2) oszacowania dłużnych instrumentów finansowych przez wyspecjalizowaną, niezależną jednostkę świadczącą tego rodzaju usługi, przy czym możliwe jest rzetelne oszacowanie przepływów pieniężnych związanych z tymi instrumentami,
- 3) zastosowania właściwego modelu wyceny instrumentu finansowego, a wprowadzone do tego modelu dane wejściowe pochodzą z aktywnego obrotu regulowanego,
- 4) oszacowania ceny instrumentu finansowego, dla którego nie istnieje aktywny obrót regulowany, na podstawie publicznie ogłoszonej, notowanej w aktywnym obrocie regulowanym ceny nieróżniącego się istotnie, podobnego instrumentu finansowego, albo cen składników złożonego instrumentu finansowego,
- 5) oszacowania ceny instrumentu finansowego za pomocą metod estymacji powszechnie uznanych za poprawne.

Co istotne sposób wyceny, określony w § 14 ust. 1 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych, nie dotyczy:

- 1) pożyczek udzielonych i należności własnych, których jednostka nie przeznaczą do sprzedaży,
- 2) aktywów finansowych utrzymywanych do terminu wymagalności,
- 3) składników aktywów finansowych, dla których nie istnieje cena rynkowa ustalona w aktywnym obrocie regulowanym albo których wartość godziwa nie może być ustalona w inny wiarygodny sposób,
- 4) składników aktywów finansowych objętych zabezpieczeniem (pozycji zabezpieczanych).

Pożyczki udzielone i należności własne, z wyjątkiem zaliczonych do przeznaczonych do obrotu wycenia się w wysokości skorygowanej ceny nabycia oszacowanej za pomocą efektywnej stopy procentowej, niezależnie od tego, czy jednostka zamierza utrzymać je do terminu wymagalności czy też nie. Z kolei należności o krótkim terminie wymagalności, dla których nie określono stopy procentowej, można wycenić w kwocie wymaganej zapłaty, jeżeli ustalona za pomocą stopy procentowej przypisanej tej należności wartość bieżąca przyszłych przepływów pieniężnych oczekiwanych przez jednostkę nie różni się istotnie od kwoty wymaganej zapłaty (por. § 16 pkt 1 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych).

Uwaga: Decyzję w sprawie metody wyceny na dzień bilansowy należności o krótkim terminie wymagalności, dla których nie określono stopy procentowej, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Aktywa finansowe, dla których jest ustalony termin wymagalności wycenia się natomiast w wysokości skorygowanej ceny nabycia oszacowanej za pomocą efektywnej stopy procentowej. Z kolei aktywa finansowe, dla których nie jest ustalony termin wymagalności wycenia się w cenie nabycia ustalonej w sposób określony w § 13 rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych (por. § 16 pkt 2 i 3 ww. rozporządzenia).

Wycena na dzień bilansowy instrumentów finansowych powoduje powstanie różnic z tytułu przeszacowania. W księgach rachunkowych różnice te rozlicza się następująco:

- 1) w przypadku aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu zalicza się je odpowiednio do przychodów lub kosztów finansowych okresu sprawozdawczego, w którym dokonano przeszacowania (por. § 21 ust. 1 ww. rozporządzenia), np. jeżeli cena rynkowa akcji wzrasta, zapisem: **Wn konto 14-5** „Odpisy aktualizujące krótkoterminowe aktywa finansowe”, **Ma konto 75-0** „Przychody finansowe”, jeżeli cena ta się obniża, zapisem: **Wn konto 75-1** „Koszty finansowe”, **Ma konto 14-5**,
- 2) w przypadku aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży wycenianych w wartości godziwej rozlicza się je jedną z następujących metod (por. § 21 ust. 2 ww. rozporządzenia):
 - jako przychody lub koszty finansowe w okresie sprawozdawczym, w którym dokonano przeszacowania,
 - jako kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny – jeżeli cena rynkowa wzrasta, zapisem: **Wn konto 03-5** „Odpisy aktualizujące długoterminowe aktywa finansowe”, **Ma konto 81-3** „Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny”, a w przypadku, gdy cena rynkowa obniża się zapisem odwrotnym.

Uwaga: Decyzję w sprawie metody rozliczania różnic z wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży na dzień bilansowy podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

W świetle przepisów ustawy o rachunkowości

Jeżeli jednostka w oparciu o art. 28b ustawy o rachunkowości nie stosuje do wyceny aktywów finansowych przepisów rozporządzenia w sprawie instrumentów finansowych, to posiadane długoterminowe aktywa finansowe wycenia na dzień bilansowy na podstawie art. 28 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy. W świetle tego przepisu, długoterminowe aktywa finansowe podlegają nie rzadziej niż na dzień bilansowy wycenie według:

- ceny nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości lub
- wartości godziwej albo
- skorygowanej ceny nabycia, jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności,
- wartości w cenie nabycia przeszacowanej do wartości w cenie rynkowej, natomiast różnicę z przeszacowania rozlicza się zgodnie z art. 35 ust. 4 ww. ustawy.

Analogicznie wycenia się udziały w jednostkach podporządkowanych zaliczone do aktywów trwałych. Przy czym do wyceny tych udziałów można stosować również metodę praw własności (por. art. 28 ust. 1 pkt 4 ustawy o rachunkowości). Skutki przeszacowania inwestycji długoterminowych powodujące wzrost ich wartości do poziomu cen rynkowych zwiększają kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny. Obniżenie wartości inwestycji uprzednio prze-

szacowanych do wysokości kwoty, o którą podwyższono z tego tytułu kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny, jeżeli kwota różnicy z przeszacowania nie była do dnia wyceny rozliczona, zmniejsza ten kapitał (fundusz). W pozostałych przypadkach skutki obniżenia wartości zalicza się do kosztów finansowych. Wzrost wartości danej inwestycji bezpośrednio wiążący się z uprzednim obniżeniem jej wartości, zaliczonym do kosztów finansowych, ujmuje się do wysokości tych kosztów jako przychody finansowe (por. art. 35 ust. 4 ww. ustawy).

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie metody wyceny na dzień bilansowy długoterminowych aktywów finansowych, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Z kolei inwestycje krótkoterminowe można wyceniać na dzień bilansowy na podstawie art. 28 ust. 1 pkt 5 ustawy o rachunkowości, czyli według:

- ceny (wartości) rynkowej albo
- ceny nabycia lub ceny (wartości) rynkowej zależnie od tego, która z nich jest niższa albo
- skorygowanej ceny nabycia – jeżeli dla danego składnika aktywów został określony termin wymagalności lub
- określonej w inny sposób wartości godziwej, jeśli dla danej inwestycji nie istnieje aktywny rynek (co ma odniesienie np. do udziałów).

Skutki wzrostu lub obniżenia wartości inwestycji krótkoterminowych wycenionych według cen (wartości) rynkowych zalicza się odpowiednio do przychodów lub kosztów finansowych. W przypadku stosowania innych, niż określone w art. 28 ust. 1 pkt 5 ustawy o rachunkowości zasad wyceny krótkoterminowych inwestycji, skutki obniżenia ich wartości zalicza się do kosztów finansowych w pełnej wysokości, natomiast skutki wzrostu ich wartości zalicza się do przychodów finansowych w wysokości nie wyższej niż kwota różnic uprzednio odpisanych w koszty finansowe (por. art. 35 ust. 3 ww. ustawy).

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie metody wyceny na dzień bilansowy krótkoterminowych aktywów finansowych, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Należności i udzielone pożyczki zaliczone do aktywów finansowych można wyceniać nie rzadziej niż na dzień bilansowy – na podstawie art. 28 ust. 1 pkt 7 i 7a ww. ustawy:

- w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności lub
- według skorygowanej ceny nabycia albo
- według wartości rynkowej lub inaczej określonej wartości godziwej, jeżeli przeznacza się je do sprzedaży w okresie 3 miesięcy.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie metody wyceny na dzień bilansowy należności i udzielonych pożyczek podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

3. Rzeczowe aktywa obrotowe

3.1. Wycena rzeczowych aktywów obrotowych na dzień ich nabycia lub wytworzenia

Do rzeczowych aktywów obrotowych zalicza się materiały nabyte w celu zużycia na własne potrzeby, wytworzone lub przetworzone przez jednostkę produkty gotowe (wyroby i usługi) zdadne do sprzedaży lub w toku produkcji, półprodukty oraz towary nabyte w celu odprzedaży w stanie nieprzetworzonym. Są one przeznaczone do zbycia lub zużycia w ciągu 12 miesięcy od dnia bilansowego lub w ciągu normalnego cyklu operacyjnego właściwego dla danej działalności, jeżeli trwa on dłużej niż 12 miesięcy.

Nabyte lub powstałe zapasy rzeczowych składników aktywów obrotowych na dzień nabycia lub powstania ujmuje się w księgach rachunkowych według cen nabycia lub kosztów wytworzenia (por. art. 28 ust. 11 pkt 1 ustawy o rachunkowości).

Cena nabycia i sposób rozliczania kosztów zakupu

Cena nabycia to cena zakupu składnika aktywów, obejmująca kwotę należną sprzedającemu, bez podlegających odliczeniu podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego, a w przypadku importu powiększona o obciążenia o charakterze publicznoprawnym oraz powiększona o koszty bezpośrednio związane z zakupem i przystosowaniem składnika aktywów do stanu zdadnego do używania lub wprowadzenia do obrotu, łącznie z kosztami transportu, jak też załadunku, wyładunku, składowania lub wprowadzenia do obrotu, a obniżona o rabaty, opusty, inne podobne zmniejszenia i odzyski. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie ceny nabycia składnika aktywów, a w szczególności przyjętego nieodpłatnie, w tym w drodze darowizny – jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży takiego samego lub podobnego przedmiotu (por. art. 28 ust. 2 ustawy o rachunkowości).

Koszty bezpośrednio związane z zakupem, stanowiące element ceny nabycia, mogą być rozliczane dwoma sposobami, tj.:

- 1) **wliczane bezpośrednio w cenę jednostkową** odnoszoną na konto 31-1 „Materiały” lub 33 „Towary”; wymaga to jednak szczegółowego przypisywania kosztów zakupu do konkretnej dostawy i poszczególnych jej asortymentów,
- 2) **aktywowane na koncie „Rozliczenia międzyokresowe kosztów zakupu” i rozliczane w czasie**; w takim przypadku ewidencja materiałów i towarów odbywa się w cenie nabycia, a koszty zakupu ujmowane są na osobnym koncie, skąd na koniec okresu są rozliczane proporcjonalnie na zapas magazynowy i na zużyte materiały i sprzedane towary; nierozliczona kwota kosztów zakupu pozostająca na koncie „Rozliczenia międzyokresowe kosztów zakupu”, jako saldo Wn tego konta, zwiększa na dzień bilansowy wartość zapasów rzeczowych aktywów obrotowych wykazywanych w aktywach bilansu.

Uwaga: Decyzję w sprawie metody rozliczania kosztów zakupu podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

W świetle art. 28 ust. 4 ustawy o rachunkowości, w przypadkach uzasadnionych niezbędnym, długotrwałym przygotowaniem towaru do sprzedaży, cenę nabycia można zwiększyć o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu towarów w okresie ich przygotowania do sprzedaży i związanych z nimi różnic kursowych, pomniejszone o przychody z tego tytułu. W przepisie powyższym użyto słowa „można zwiększyć”, zatem zależy to od sytuacji i konkretnych okoliczności, czyli m.in. możliwości rozdzielienia tych odsetek lub różnic kursowych na poszczególne towary.

Uwaga: Decyzję w sprawie zwiększania ceny nabycia o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu towarów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Koszt wytworzenia produktu

Koszt wytworzenia produktu obejmuje koszty pozostające w bezpośrednim związku z danym produktem oraz uzasadnioną część kosztów pośrednio związanych z wytworzeniem

tego produktu. Jeżeli nie jest możliwe ustalenie kosztu wytworzenia produktu, jego wyceny dokonuje się według ceny sprzedaży netto takiego samego lub podobnego produktu, pomniejszonej o przeciętnie osiągnięty przy sprzedaży produktów zysk brutto ze sprzedaży, a w przypadku produktu w toku – także z uwzględnieniem stopnia jego przetworzenia.

Do kosztów wytworzenia produktu nie zalicza się kosztów:

- będących konsekwencją niewykorzystanych zdolności produkcyjnych i strat produkcyjnych;
- ogólnego zarządu, które nie są związane z doprowadzaniem produktu do postaci i miejsca, w jakich się znajduje na dzień wyceny;
- magazynowania wyrobów gotowych i półproduktów, chyba że poniesienie tych kosztów jest niezbędne w procesie produkcji;
- kosztów sprzedaży produktów.

Koszty te wpływają na wynik finansowy okresu sprawozdawczego, w którym zostały poniesione.

Do uzasadnionej, odpowiedniej do okresu wytwarzania produktu, części kosztów pośrednich zalicza się:

- zmienne pośrednie koszty produkcji oraz
- tę część stałych, pośrednich kosztów produkcji, które odpowiadają poziomowi tych kosztów przy normalnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnych.

Przez normalny poziom wykorzystania zdolności produkcyjnych rozumie się przeciętną, zgodną z oczekiwaniami w typowych warunkach, wielkość produkcji za daną liczbę okresów lub sezonów, przy uwzględnieniu planowych remontów. Pozostała część kosztów, odpowiadająca wielkości niewykorzystanych zdolności produkcyjnych, jest zaliczana do kosztów okresu.

Należy jednak zauważyć, iż ustawa o rachunkowości umożliwia ustalanie kosztu wytworzenia produktów bez potrzeby uwzględniania kosztów niewykorzystanych zdolności produkcyjnych. W świetle art. 28 ust. 4a ww. ustawy, jednostki (z wyjątkiem jednostek, o których mowa w art. 3 ust. 1e pkt 1–6 ustawy o rachunkowości), które za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- 1) 25.500.000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 2) 51.000.000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 3) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty

– mogą przy obliczaniu kosztu wytworzenia produktu do kosztów bezpośrednich doliczyć koszty pośrednie związane z wytworzeniem tego produktu, niezależnie od poziomu wykorzystania zdolności produkcyjnych. Przy czym ustalony w ten sposób koszt wytworzenia nie może być wyższy od możliwej do uzyskania ceny sprzedaży netto produktu.

Jednostka produkcyjna, która spełnia ww. wymogi, może przyjąć w swojej polityce rachunkowości, że przy obliczaniu kosztu wytworzenia produktu do kosztów bezpośrednich dolicza koszty pośrednie związane z wytworzeniem tego produktu, niezależnie od poziomu wykorzystania zdolności produkcyjnych.

Uwaga: Decyzję w sprawie stosowania uproszczonych zasad kalkulacji kosztu wytworzenia produktu podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

W świetle postanowień art. 28 ust. 4 ustawy o rachunkowości, w przypadku długotrwałego przygotowywania produktu do sprzedaży, bądź długotrwałym okresem wytwarzania produktu, koszty wytworzenia można zwiększyć o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu produktów w okresie ich przygotowania do sprzedaży bądź wytworzenia i związanych z nimi różnic kursowych, pomniejszone o przychody z tego tytułu.

W przepisie powyższym użyto słowa „można zwiększyć”, zatem zależy to od sytuacji i konkretnych okoliczności, czyli m.in. możliwości rozdzielenia tych odsetek lub różnic kursowych na poszczególne produkty.

Uwaga: Decyzję w sprawie zwiększenia kosztu wytworzenia produktu o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu produktów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Warto dodać, iż Komitet Standardów Rachunkowości wydał Krajowy Standard Rachunkowości nr 13 „Koszt wytworzenia jako podstawa wyceny produktów” (KSR nr 13). Dotyczy on jednostek prowadzących działalność, w ramach której powstają zapasy produktów: wyrobów gotowych zdolnych do obrotu (sprzedaży), półproduktów lub będących w toku produkcji. Celem tego standardu jest określenie zasad (polityki) rachunkowości stosowanych do ustalania kosztu wytworzenia jako podstawy wyceny produktów, stosownie do przepisów art. 28 ust. 1 pkt 6, ust. 3, 4, 4a, 11, art. 30 ust. 4 i 5, art. 34 ust. 1 pkt 2, ust. 2, 4, 5 i art. 34b ustawy o rachunkowości.

Uproszczenia w początkowej wycenie rzeczowych aktywów obrotowych – cena zakupu i cena ewidencyjna

Materiały i towary na dzień ujęcia w księgach rachunkowych jednostki mogą wyceniać w cenach zakupu, jeżeli nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki (por. art. 34 ust. 1 ustawy o rachunkowości). Kryterium wyboru zasad wyceny początkowej (tj. ceny nabycia czy zakupu) jest istotność kosztów zakupu ponoszonych przez jednostkę w momencie nabycia danego składnika. Cena zakupu może być stosowana przez jednostkę, jeżeli koszty zakupu:

- nie są istotne,
- z okresu na okres pozostają na podobnym poziomie.

W tym przypadku koszty zakupu odpisuje się bezpośrednio w koszty podstawowej działalności operacyjnej okresu bieżącego. Jeżeli jednak koszty zakupu znacznie wzrosną, to może być konieczna zmiana polityki rachunkowości w części dotyczącej metody wyceny materiałów lub towarów.

Wycena w rzeczywistych cenach nabycia lub zakupu albo koszcie wytworzenia może być uciążliwa, jeżeli jednostka dysponuje dużą liczbą pozycji rzeczowych składników aktywów. Z tego też powodu składniki te mogą być na dzień nabycia lub wytworzenia ujmowane w księgach rachunkowych w cenach przyjętych do ewidencji (tzw. stałe ceny ewidencyjne), z uwzględnieniem różnic między tymi cenami a rzeczywistymi cenami ich nabycia albo zakupu, albo kosztami wytworzenia (por. art. 34 ust. 2 ustawy o rachunkowości). Częstotliwość rozliczania tych różnic (tj. odchyleń od cen ewidencyjnych) jednostka ustala we własnym zakresie i zapisuje w polityce rachunkowości. Mogą być one rozliczane:

- na bieżąco – w momencie każdej operacji rozchodu danego składnika lub
- na koniec okresu sprawozdawczego (np. miesiąca) – za pomocą wskaźnika odchyleń przeciętnych, proporcjonalnie do wartości zapasu na koniec okresu sprawozdawczego i wartości rozchodu w tym okresie.

Należy pamiętać, iż wybraną metodę oraz częstotliwość rozliczania odchyleń od cen ewidencyjnych należy stosować przez cały rok obrotowy. Nie można ich zmieniać w ciągu roku obrotowego.

Stale ceny ewidencyjne ustala się zazwyczaj na poziomie cen przewidywanych (plano- wanych) lub na poziomie cen występujących w danym okresie najczęściej. Za ceny ewiden- cyjne można przyjąć, m.in. w przypadku:

- materiałów i towarów – ceny zakupu (nabycia), ceny sprzedaży netto (obejmujące cenę zakupu netto i marżę), ceny sprzedaży brutto (obejmujące cenę sprzedaży netto i VAT należny),
- wyrobów gotowych, produkcji w toku i półproduktów – planowany koszt wytworzenia, ceny sprzedaży netto.

Co istotne, zbyt długie stosowanie raz ustalonych cen ewidencyjnych prowadzić może do wzrostu odchyień cen ewidencyjnych od cen rzeczywistych. Jeżeli z cenami ewidencyjnymi łączą się znaczne odchylenia, utrudnione staje się porównanie cen ewidencyjnych z cenami sprzedaży netto (aby móc spełnić wymóg ostrożności). W przypadku występowania dużych rozbieżności między ceną ewidencyjną a ceną rzeczywistą należy dokonać zmiany ceny ewidencyjnej (odpowiednio ją zwiększając lub obniżając) również w trakcie roku, aby nie doprowadzić do zniekształcenia np. kosztów produkcji oraz wartości zapasów produktów.

Zmiany cen ewidencyjnych nie traktuje się przy tym jako zmiany zasad (polityki) rachunkowości. Zmiany te nie powodują bowiem zmiany przyjętych przez jednostkę do stosowania metod wyceny rzeczowych aktywów obrotowych – wycena ta nadal odbywa się według stałych cen ewidencyjnych.

Uwaga: Decyzję w sprawie uproszczonych zasad wyceny składników rzeczowego majątku obrotowego oraz częstotliwości rozliczania odchyień od cen ewidencyjnych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Na dzień bilansowy wartość składników rzeczowych aktywów obrotowych, wyrażoną w cenach ewidencyjnych, doprowadza się do poziomu określonego w art. 34 ust. 1 lub w art. 28 ust. 1 pkt 6 ustawy o rachunkowości. Nie dotyczy to produktów gotowych, produktów w toku i półproduktów, jeżeli do ich ewidencji stosuje się koszty planowane, w tym normatywne, różnice zaś między planowanymi a rzeczywistymi kosztami wytworzenia są nieznaczne.

Uwaga: Decyzję w sprawie poziomu istotności tych różnic podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Stosowane do wyceny na dzień bilansowy ceny nabycia albo zakupu, albo planowane koszty wytworzenia nie mogą być wyższe od cen sprzedaży netto tych składników.

3.2. Wycena rozchodów i stanu końcowego rzeczowych aktywów obrotowych

Rzeczowe składniki aktywów obrotowych w okresie sprawozdawczym podlegają, zgodnie z przeznaczeniem: zużyciu, sprzedaży, likwidacji itp. Na dzień rozchodu należy ustalić ich wartość. Problem dotyczy jednorodnych składników (materiałów, towarów bądź wyrobów), które jednostka nabyła lub wytworzyła w różnych okresach po różnych cenach zakupu (nabycia), kosztach wytworzenia.

Ustawa o rachunkowości w art. 34 ust. 4 wyszczególnia następujące metody ustalania wartości rozchodu, w tym zużycia, sprzedaży rzeczowych składników aktywów obrotowych:

- 1) według cen przeciętnych, to jest ustalonych w wysokości średniej ważonej cen (kosztów) danego składnika aktywów;
- 2) przyjmując, że rozchód składnika aktywów wycenia się kolejno po cenach (kosztach) tych składników aktywów, które jednostka najwcześniej nabyła (wytworzyła) – tzw. metoda FIFO (pierwsze przyszło – pierwsze wyszło);

- 3) przyjmując, że rozchód składników aktywów wycenia się kolejno po cenach (kosztach) tych składników aktywów, które jednostka najpóźniej nabyła (wytworzyła) – tzw. metoda LIFO (ostatnie przyszło – pierwsze wyszło);
- 4) w drodze szczegółowej identyfikacji rzeczywistych cen (kosztów) tych składników aktywów, które dotyczą ściśle określonych przedsięwzięć, niezależnie od daty ich zakupu lub wytworzenia.

Uwaga: Decyzję w sprawie metod wyceny i rozchodu zapasów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Warto w tym miejscu wskazać, iż ustawa o rachunkowości nie zakazuje, aby dla różnych grup zapasów, przykładowo produktów, czy materiałów, przyjmować różne metody wyceny rozchodu i stanu końcowego. Takiego samego zakazu nie ma również w przypadku jednokowych grup zapasów. Dlatego też do różnych co do rodzaju materiałów formalnie mogą być stosowane różne metody wyceny rozchodu.

Zwracamy uwagę, iż metody wyceny rozchodu określone w art. 34 ust. 4 ustawy o rachunkowości dotyczą składników rzeczowych aktywów obrotowych wycenianych w rzeczywistych cenach nabycia, zakupu albo według kosztów wytworzenia.

Jeżeli do wyceny materiałów, towarów lub wyrobów gotowych na dzień ich przyjęcia do magazynu jednostka przyjęła stałe ceny ewidencyjne, to do wyceny rozchodu tych składników stosuje się również stałe ceny ewidencyjne.

3.3. Ewidencja rzeczowych aktywów obrotowych w okresie sprawozdawczym

Przepisy art. 17 ust. 2 ustawy o rachunkowości stanowią, że kierownik jednostki, uwzględniając rodzaj i wartość poszczególnych grup rzeczowych składników aktywów obrotowych posiadanych przez jednostkę, podejmuje decyzję o stosowaniu jednej z następujących metod prowadzenia kont ksiąg pomocniczych dla tych grup składników:

- 1) ewidencję ilościowo-wartościową, w której dla każdego składnika ujmuje się obroty i stany w jednostkach naturalnych i pieniężnych;
- 2) ewidencję ilościową obrotów i stanów, prowadzoną dla poszczególnych składników lub ich jednorodnych grup wyłącznie w jednostkach naturalnych. Wartość stanu wycenia się przynajmniej na koniec okresu sprawozdawczego, za który następują rozliczenia z budżetem z tytułu podatku dochodowego, dokonane na podstawie danych rzeczowych;
- 3) ewidencję wartościową obrotów i stanów towarów oraz opakowań, prowadzoną dla punktów obrotu detalicznego lub miejsc składowania, której przedmiotem zapisów są tylko przychody, rozchody i stany całego zapasu;
- 4) odpisywania w koszty wartości materiałów i towarów na dzień ich zakupu lub produktów gotowych w momencie ich wytworzenia, połączone z ustalaniem stanu tych składników aktywów i jego wyceny oraz korekty kosztów o wartość tego stanu, nie później niż na dzień bilansowy.

Zatem wybór metody ewidencji dla różnych grup rzeczowych składników aktywów obrotowych następuje przy uwzględnieniu rodzaju i wartości poszczególnych grup.

Ponadto ustawa o rachunkowości dopuszcza stosowanie odmiennego sposobu ewidencji dla różnych grup składników aktywów obrotowych. Oznacza to, że za dopuszczalne należy uznać przyjęcie przez jednostkę zasady ewidencji polegającej na odpisywaniu w koszty wartości materiałów na dzień ich zakupu oraz jednoczesnym prowadzeniu ewidencji ilościowo-wartościowej lub wartościowej np. towarów.

Uwaga: Decyzję w sprawie wyboru metody prowadzenia kont ksiąg pomocniczych dla poszczególnych grup rzeczowych składników aktywów obrotowych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

3.4. Szczególne uproszczenia dotyczące wyceny produkcji w toku

Na mocy art. 34 ust. 1 pkt 2 ustawy o rachunkowości, produkcję w toku można wyceniać w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia albo wartości materiałów bezpośrednich lub nie wyceniać jej wcale, pod warunkiem że nie zniekształca to stanu aktywów oraz wyniku finansowego jednostki. Zasady te nie mogą być stosowane do produkcji o przewidywanym czasie wykonania dłuższym niż 3 miesiące, przeznaczonej do sprzedaży lub na rzecz środków trwałych w budowie. Nie dotyczy to jednak produkcji rolnej. Przedsiębiorstwo ujawnia w zasadach (polityce) rachunkowości przyczyny zastosowania uproszczeń w wycenie produkcji w toku (por. pkt 11.6 KSR nr 13). Jeżeli wycena produkcji w toku następuje w wysokości kosztów bezpośrednich, to do wyceny tej przyjmuje się:

- wartość zużytych materiałów bezpośrednich (podstawowych i pomocniczych),
- płace bezpośrednie wraz z narzutami (ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia liczone od wynagrodzeń pracowników produkcyjnych),
- pozostałe koszty bezpośrednio związane z wytwarzaniem produktu, za okres od rozpoczęcia produkcji do dnia wyceny, np.: zużycie narzędzi niezbędnych do wytworzenia określonych produktów, usługi obce wykonywane w związku z produkcją, zużycie energii.

W przypadku natomiast wyceny produktów w toku produkcji tylko w wysokości materiałów bezpośrednich, można przyjąć wielkość materiałów zużytych do tych produktów, ustaloną według normy zakładowej lub na podstawie spisu z natury dokonanego na koniec okresu sprawozdawczego albo zweryfikowany stan księgowy kosztów materiałów bezpośrednich w części dotyczącej produktów w toku produkcji.

3.5. Aktualizacja wartości rzeczowych aktywów obrotowych

Zasada ostrożności nakazuje aktualizację wartości aktywów, w jakiej są one wykazywane w księgach rachunkowych i sprawozdaniu finansowym, do ich wartości możliwej do odzyskania, jeżeli jest ona niższa od wartości, w której dany składnik aktywów jest wykazywany w księgach rachunkowych na dzień bilansowy. Oznacza to konieczność uwzględniania przy wycenie bilansowej rzeczowych składników aktywów obrotowych zmniejszeń ich wartości użytkowej lub handlowej.

Według art. 34 ust. 5 ustawy o rachunkowości, odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych dokonane w związku z utratą ich wartości oraz wynikające z wyceny według cen sprzedaży netto zamiast według cen nabycia, albo zakupu, albo kosztów wytworzenia – zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych.

Podstawową przesłanką uzasadniającą uznanie składników aktywów obrotowych za obiekty oceny utraty wartości jest stwierdzenie podczas spisu z natury, oględzin, analizy danych ewidencji informujących o rotacji (czasie zalegania) itp., że utraciły one w części lub całości wartość użytkową lub handlową. Może to nastąpić na przykład na skutek uszkodzenia, zepsucia, zeschnięcia, utraty cech estetycznych, zestarzenia się, zmian w upodobaniach klientów, postępu technicznego, upływu sezonu, zmniejszonego popytu rynkowego, lub przeznaczenia do zbycia ze względów ekonomicznych.

Sposób ujęcia w księgach rachunkowych, na dzień bilansowy korekty wartości zapasów wynikającej z ksiąg rachunkowych na dzień bilansowy o odpis aktualizujący – wobec ich wy-

ceny w niższej cenie sprzedaży netto – zależy od przyjętego w jednostce i opisanego w polityce rachunkowości rozwiązania ewidencyjnego.

Odpis aktualizujący może zostać potraktowany jako odchylenie od cen ewidencyjnych danej grupy zapasów (materiałów, towarów, produktów itp.) lub wyodrębniony jako aktualizacja wyceny danej grupy zapasów spowodowanej utratą wartości. W każdym przypadku odpis pomniejsza wynikającą z ksiąg rachunkowych wartość określonych składników zapasów, a późniejszy częściowy lub całkowity rozchód zapasów pociąga za sobą potrzebę ustalenia części odpisu wymagającego wysięgowania w ślad za rozchodem.

Uwaga: Decyzję w sprawie sposobu ujęcia w księgach rachunkowych na dzień bilansowy korekty wartości zapasów o odpis aktualizujący podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

4. Aktualizacja wartości należności

4.1. Wartość nominalna należności oraz kwota wymaganej zapłaty

Należności w trakcie roku obrotowego ujmuje się w księgach rachunkowych w wartości nominalnej, czyli w wartości faktycznie należnej od kontrahenta. Jak stanowi bowiem art. 28 ust. 11 pkt 2 ustawy o rachunkowości, podstawą wyceny należności na dzień jej powstania jest wartość nominalna. Definicję wartości nominalnej zawiera stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami. Według tego stanowiska, wartość nominalna rozrachunków z kontrahentami (należności/zobowiązania) to uzgodniona lub wymagana przepisami prawa kwota środków pieniężnych w walucie polskiej lub w walucie obcej, która ma zostać przekazana pomiędzy stronami transakcji zakupu-sprzedaży w określonym czasie. Wartość nominalna nie uwzględnia czynników zewnętrznych, takich jak np. zmiana wartości pieniądza w czasie (dyskonto).

Na dzień bilansowy stan należności wycenia się, stosując art. 28 ust. 1 pkt 7 ustawy o rachunkowości, tj. w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności, czyli pomniejszonej o ewentualne odpisy aktualizujące tę należność. Kwotę wymaganej zapłaty wyznacza wartość nominalna należności, którą mogą powiększać kary umowne, zasądzone koszty sądowe, należne za zwłokę w zapłacie odsetki umowne lub ustawowe, których zapłaty, według stanu na dzień bilansowy oczekuje jednostka. W świetle stanowiska w sprawie rozrachunków z kontrahentami kwota wymaganej zapłaty to wartość należności ustalona na dzień ich rozliczenia lub na dzień bilansowy, jako:

- wartość należności na dzień początkowego ujęcia w księgach rachunkowych (wartość nominalna),
- minus otrzymane do dnia rozliczenia/dnia bilansowego spłaty, przedpłaty wniesione przez kontrahentów, przyznane kontrahentom zmniejszenia ceny (w formie różnych rodzajów rabatów, uznanych reklamacji),
- plus naliczone na dzień rozliczenia/dzień bilansowy: odsetki (umowne, ustawowe, za opóźnienie w zapłacie), kary umowne, zasądzone koszty postępowania sądowego.

Kwota wymaganej zapłaty nie uwzględnia czynników zewnętrznych, takich jak np. zmiana wartości pieniądza w czasie (dyskonto).

4.2. Stosowanie zasady ostrożności do wyceny należności

Zastosowanie do wyceny należności zasady ostrożności (por. art. 7 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości) polega na tym, że w bilansie wykazuje się ich realną wartość, czyli uwzględniającą zmniejszenie ich wartości na skutek braku zapłaty w całości bądź części (tj. uwzględniającą stopień prawdopodobieństwa ich zapłaty).

W świetle ustawy o rachunkowości trwałą utratą wartości zachodzi wtedy, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo, że kontrolowany przez jednostkę składnik aktywów (tutaj: należność) nie przyniesienie w przyszłości w znaczącej części lub w całości przewidywanych korzyści ekonomicznych. Utrata wartości uzasadnia dokonanie w księgach rachunkowych odpisu aktualizującego doprowadzającego wartość należności wynikającą z ksiąg rachunkowych do ich realnej wartości, czyli prawdopodobnej do ściągnięcia kwoty.

Odpisy aktualizujące tworzy się na te należności, których zapłata w ocenie jednostki jest zagrożona. Jednostka samodzielnie podejmuje decyzję, które należności będą podlegać odpisom aktualizującym i w jakiej wysokości. Przepisy ustawy o rachunkowości nie wskazują bowiem szczegółowo w jakiej kwocie powinien być tworzony odpis, jedynie podają górną ich granicę, tj. na przykład w pełnej wysokości należności, czy do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem. Co istotne, odpisów aktualizujących dokonuje się od kwoty brutto należności, czyli wraz z podatkiem od towarów i usług.

Należności podlegające odpisom aktualizującym oraz górną granicę, do której można stworzyć te odpisy – według art. 35b ust. 1 ww. ustawy – przedstawiono w tabeli.

Lp.	Rodzaj należności, którą należy objąć odpisem aktualizującym	Wysokość odpisu aktualizującego (maksymalna kwota odpisu)
1.	Należności od dłużników postawionych w stan likwidacji lub w stan upadłości oraz w stosunku do których zostało otwarte postępowanie restrukturyzacyjne lub został złożony wniosek o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu.	Odpis do wysokości należności nieobjętej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności, zgłoszonej likwidatorowi lub sędziemu-komisarzowi w postępowaniu upadłościowym lub umieszczonej w spisie wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym.
2.	Należności od dłużników w przypadku oddania wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli majątek dłużnika nie wystarcza lub jedynie wystarcza na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego.	Odpis w pełnej wysokości należności.
3.	Należności kwestionowane przez dłużników oraz z których zapłatą dłużnik zalega, a według oceny sytuacji majątkowej i finansowej dłużnika spłata należności w umownej kwocie nie jest prawdopodobna.	Odpis do wysokości niepokrytej gwarancją lub innym zabezpieczeniem należności.
4.	Należności stanowiące równowartość kwot podwyższających należności, w stosunku do których uprzednio dokonano odpisu aktualizującego.	Odpis w wysokości tych kwot, do czasu ich otrzymania lub odpisania.
5.	Należności przeterminowane lub nieprzeterminowane o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności, w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców.	Odpis w wysokości wiarygodnie oszacowanej kwoty, w tym także odpis ogólny, na nieściągalne należności.

W celu ustalenia czy należy dokonać odpisu aktualizującego wartość danej należności oraz jaka ma być wysokość tego odpisu, wskazane jest przeanalizowanie posiadanych informacji o dłużniku, ocena dotychczasowej współpracy, określenie czasu zalegania z zapłatą, sprawdzenie czy inne należności od tego kontrahenta zostały uregulowane, zweryfikowanie czy dłużnik potwierdził saldo należności i ustalenie przyczyny braku zapłaty. Na podstawie

zebranych informacji jednostka określa stopień prawdopodobieństwa spłaty należności i podejmuje decyzję o utworzeniu odpisu aktualizującego.

Uwaga: Decyzję w sprawie tworzenia odpisów aktualizujących wartość należności podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

4.3. Zwolnienie z przestrzegania zasady ostrożności

W świetle art. 7 ust. 2a ustawy o rachunkowości z zachowania zasady ostrożności przy wycenie poszczególnych składników aktywów i pasywów mogą zrezygnować jednostki mikro, o których mowa w art. 3 ust. 1a pkt 2 ww. ustawy, tj. związki zawodowe, organizacje pracodawców, izby gospodarcze, przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, społeczno-zawodowe organizacje rolników, organizacje samorządu zawodowego, organizacje samorządu gospodarczego rzemiosła i Polskie Biuro Ubezpieczycieli Komunikacyjnych – jeżeli nie prowadzą działalności gospodarczej.

Ponadto, na podstawie art. 7 ust. 2b ww. ustawy, jednostki mikro, o których mowa w art. 3 ust. 1a pkt 1, 2a, 4 i 5 oraz ust. 1b ww. ustawy, jednostki małe oraz jednostka, o której mowa w art. 3 ust. 2 i ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która spełnia warunki określone w art. 3 ust. 1c pkt 1 albo ust. 1d ustawy o rachunkowości mogą zrezygnować z zachowania zasady ostrożności przy wycenie poszczególnych składników aktywów i pasywów w zakresie tworzenia odpisów aktualizujących wartość aktywów oraz rezerw na znane jednostce ryzyko, grożące straty oraz skutki innych zdarzeń.

Należy jednak zauważyć, iż zwolnienia, o którym mowa w art. 7 ust. 2b ustawy o rachunkowości, nie stosuje się do spółek kapitałowych, spółek komandytowo-akcyjnych i spółek jawnych lub komandytowych, których wszystkimi współnikami ponoszącymi nieograniczoną odpowiedzialność są spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne lub spółki z innych państw o podobnej do tych spółek formie prawnej (por. art. 7 ust. 2c ustawy o rachunkowości).

Uwaga: Decyzję w sprawie rezygnacji z zachowania zasady ostrożności przy wycenie poszczególnych składników aktywów i pasywów w zakresie tworzenia odpisów aktualizujących wartość aktywów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

4.4. Ujęcie odpisów aktualizujących należności w księgach rachunkowych

Odpisy aktualizujące wartość należności dokonywane na podstawie art. 35b ustawy o rachunkowości ujmują się na koncie 28 „Odpisy aktualizujące wartość należności”. Ewidencja analityczna do konta 28 powinna być prowadzona według poszczególnych kontrahentów oraz tytułów należności. Utworzone odpisy obciążają pozostałe koszty operacyjne w odniesieniu do wartości nominalnej należności oraz koszty finansowe w odniesieniu do naliczonych odsetek (por. art. 35b ust. 2 ustawy o rachunkowości).

Ewidencja księgowa utworzenia odpisu aktualizującego wartość należności

1. PK – objęcie odpisem aktualizującym wartość należności:
 - **Wn konto 76-1** „Pozostałe koszty operacyjne” lub konto 75-1 „Koszty finansowe”,
 - **Ma konto 28** „Odpisy aktualizujące wartość należności”.

Zwracamy uwagę, że odpisu aktualizującego wartość należności, ujętego na koncie 28, nie ujmuje się osobno w bilansie. Odpis ten koryguje wysokość należności zaksięgowanej na koncie 20 „Rozrachunki z odbiorcami” lub 24 „Pozostałe należności”. W bilansie wykazuje się więc należności po uwzględnieniu odpisów aktualizujących ich wartość. Tak wynika z treści art. 46 ust. 2 ustawy o rachunkowości.

Odpis aktualizujący pozostaje w księgach rachunkowych tak długo, jak długo istnieje szansa na odzyskanie należności, której dotyczy. Jeśli uprzednio dokonane odpisy okażą się zbędne, to nie później niż na dzień bilansowy, należy je odpowiednio skorygować, doprowadzając stan należności do ich realnej wartości.

4.5. Wiekowanie należności przeterminowanych

W przypadku należności przeterminowanych wysokość odpisu aktualizującego uzależnia się najczęściej od stopnia przeterminowania należności. Dlatego, jeśli przyczyną dokonywania odpisów aktualizujących jest przeterminowanie należności, to analizując prawdopodobieństwo nieściągalności tych należności, jednostki sporządzają ich zestawienie, zawierające tzw. wiekowanie należności w przedziałach, np. przeterminowane do 30 dni, od 31 do 90 dni, od 91 do 180 dni, od 181 do 360 dni i więcej. Następnie – dysponując danymi historycznymi i bieżącymi informacjami – ustalają okres przeterminowania, po przekroczeniu którego dokonują odpisów aktualizujących. Przykładowo jednostki mogą ustalić, iż należności przeterminowane powyżej:

- 30 dni – spłacane są zazwyczaj w 90%, dlatego odpis aktualizujący wartość takich należności wynosi 10%,
- 90 dni – spłacane są zazwyczaj w 70%, dlatego odpis aktualizujący wartość takich należności wynosi 30%,
- 180 dni – spłacane są zazwyczaj w 50%, dlatego odpis aktualizujący wartość takich należności wynosi 50%,
- 360 dni – prawdopodobieństwo ich spłaty jest bardzo niskie, dlatego odpis aktualizujący wartość takich należności wynosi 100%.

Dokonując analizy wiekowej płatności należy brać pod uwagę ustalone terminy zapłaty. Co ważne, do należności, których wartość jest istotna nie powinno się podchodzić standardowo i każdy taki przypadek powinien być rozpatrywany oddzielnie.

Uwaga: Decyzję w sprawie zasad tworzenia odpisów aktualizujących wartość należności przeterminowanych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

4.6. Ogólne odpisy aktualizujące wartość należności

Przewidziane w art. 35b ust. 1 pkt 5 ustawy o rachunkowości ogólne (globalne) odpisy aktualizujące w odniesieniu do należności przeterminowanych lub nieprzeterminowanych o znacznym stopniu prawdopodobieństwa nieściągalności można stosować w przypadkach uzasadnionych rodzajem prowadzonej działalności lub strukturą odbiorców (np. w jednostkach energetyki, gazownictwa, telekomunikacji, gospodarki komunalnej, gospodarki zasobami mieszkaniowymi, sprzedających na raty). Dokonanie odpisu następuje na analogicznych zasadach jak odpisu dotyczącego jednej należności. Różnica wynika jedynie z faktu odnoszenia się nie do konkretnej należności, lecz do całej grupy dłużników.

Globalnego odpisu dokonuje się nie na podstawie konkretnych przesłanek uzyskanych przez jednostkę, lecz na podstawie danych statystycznych. Informacje te wynikają z doświadczeń jednostki uzyskanych w jakimś miarodajnym okresie. Może to być np. średnia kilku wybranych lat. Jednostka ustala wówczas ogólny odpis aktualizujący należności spowo-

dowany utratą ich wartości w wysokości uwzględniającej strukturę czasową wymagalności należności (rozkład należności według wynikających z warunków sprzedaży dat ich zapłaty) i doświadczenia jednostki lub dostępne jej charakterystyki pozwalające wiarygodnie ustalić prawdopodobieństwo spłaty należności w całości lub części. Przykładowo, jeżeli należności wymagalne od grupy „A” odbiorców w przedziale czasowym:

- 30–60 dni od dnia wymagalności są zwykle spłacane w 80%, to odpis aktualizujący wynosi 20% kwoty należności przewidzianych do zapłaty,
- 61–90 dni od dnia wymagalności są spłacane w 60%, to odpis aktualizujący wynosi 40% kwoty należności przewidzianych do zapłaty w tym przedziale czasowym,
- w ciągu 180 dni i dłużej po dacie wymagalności prawdopodobieństwo zapłaty jest bardzo niskie, to odpis aktualizujący dla tych należności wynosi 100% ich kwoty.

W przypadku analizy prawdopodobieństwa spłaty należności przez inną grupę odbiorców przedział czasowy może być podobny, ale prawdopodobieństwo regulacji należności może być odmienne i tym samym inna będzie wysokość odpisów aktualizujących należności od tej grupy odbiorców.

Uwaga: Decyzję w sprawie zasad ustalania ogólnego (globalnego) odpisu aktualizującego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Ogólne odpisy aktualizujące wartość należności zalicza się, podobnie jak odpisy dotyczące konkretnego dłużnika, do pozostałych kosztów operacyjnych lub do kosztów finansowych – zależnie od rodzaju należności, której dotyczy odpis aktualizujący.

5. Koszty podstawowej działalności operacyjnej

5.1. Istota i zakres rachunku kosztów

Według art. 3 ust. 1 pkt 31 ustawy o rachunkowości, przez koszty (i straty) rozumie się uprawdopodobnione zmniejszenie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego (lub zwiększenia jego niedoboru) w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli.

Natomiast pod pojęciem rachunku kosztów należy rozumieć zespół czynności zmierzających do ustalenia w różnych przekrojach wyrażonych w pieniądzu nakładów pracy żywej i uprzedmiotowionej, dokonanych w przedsiębiorstwie w określonym czasie i z określonym przeznaczeniem. Rachunek kosztów prowadzony jest poprzez realizację różnych czynności w ramach procesu informacyjnego. Z tego punktu widzenia do głównych elementów rachunku kosztów należą: pomiar i wycena kosztów, dokumentacja kosztów, ewidencja i rozliczanie kosztów, kalkulacja kosztów, planowanie kosztów, analiza kosztów, sprawozdawczość kosztów.

Od rachunku kosztów oczekuje się informacji ułatwiających podejmowanie decyzji oraz prowadzenie racjonalnej działalności. Poza głównym zadaniem (informacyjnym) rachunek kosztów powinien spełniać wiele zadań szczegółowych. Do najważniejszych zalicza się:

- dostarczenie wiarygodnych danych potrzebnych do sporządzenia obowiązkowych elementów sprawozdania finansowego, w szczególności do ustalenia prawidłowego wyniku działalności jednostki dzięki obliczaniu kosztów dotyczących przedmiotu sprzedaży i prawidłowej wycenie zapasów produktów pracy,
- ustalenie rentowności poszczególnych produktów pracy oraz sporządzenie dla tych produktów jednostkowych kalkulacji,

- dostarczenie niezbędnych informacji do planowania optymalnej struktury asortymentowej produkcji,
- dostarczanie wiarygodnych podstaw dla potrzeb polityki cenowej produktów i usług,
- dostarczenie niezbędnych informacji dla potrzeb kontroli i oceny efektywności działania poszczególnych komórek organizacyjnych.

Rachunek kosztów powinien zatem zaspokoić potrzeby związane z przygotowaniem sprawozdania finansowego oraz dostarczyć informacji dla zarządzania przedsiębiorstwem.

Sprostanie wymienionym celom zależy w znacznym stopniu od stosowanych przez jednostki gospodarcze systemów rachunku kosztów. Pod tym względem warto tu wymienić najczęściej stosowane w praktyce modele rachunku kosztów, tj.:

- rachunek kosztów pełnych, zwany tradycyjnym rachunkiem kosztów, przyjęty za obligatoryjny w polskim prawie bilansowym, a zatem niezbędny dla prawidłowego sporządzenia sprawozdania finansowego; ta odmiana rachunku kosztów bazuje na podziale kosztów na bezpośrednie i pośrednie, a przedmiotem jego opracowań są koszty *ex post*;
- rachunek kosztów zmiennych, zwany także rachunkiem kosztów częściowych, stosowany przez jednostki gospodarcze, mimo iż nie ma charakteru obligatoryjnego, gdyż dostarcza informacji przydatnych w zarządzaniu; rachunek ten opiera się na podziale kosztów na zmienne i stałe.

5.2. Warianty ewidencji kosztów i metody ustalania wyniku

W polityce rachunkowości podaje się informację na temat zasad ewidencji i rozliczania kosztów, mimo że obowiązek ten nie wynika wprost z ustawy o rachunkowości. Ewidencję kosztów podstawowej działalności operacyjnej można prowadzić na trzy sposoby:

- 1) tylko na kontach zespołu 4 „Koszty według rodzajów i ich rozliczenie”,
- 2) tylko na kontach zespołu 5 „Koszty według typów działalności i ich rozliczenie”,
- 3) zarówno na kontach zespołu 4 „Koszty według rodzajów i ich rozliczenie”, jak i zespołu 5 „Koszty według typów działalności i ich rozliczenie”.

Od sposobu ewidencji kosztów zależy wybór stosowanego wariantu rachunku zysków i strat. Ustawa o rachunkowości pozwala na sporządzanie rachunku zysków i strat w dwóch wariantach, tj. kalkulacyjnym i porównawczym. Zasadniczą różnicą między tymi wariantami jest prezentacja danych w pierwszej części rachunku zysków i strat, uwzględniającej podstawową działalność operacyjną. W wariantcie porównawczym od sumy przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów skorygowanych o zmianę stanu produktów (zwiększenie stanu produktów występuje ze znakiem plus, a zmniejszenie – ze znakiem minus) i zwiększonych o koszt wytworzenia produktów na własne potrzeby odejmowana jest suma kosztów działalności operacyjnej według ich rodzaju oraz wartość sprzedanych towarów i materiałów. Z kolei w wariantcie kalkulacyjnym od sumy przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów, odejmowane są koszty wytworzenia sprzedanych produktów, wartość sprzedanych towarów i materiałów, jak też całość kosztów sprzedaży i ogólnego zarządu. Pozostałe składniki rachunku zysków i strat w obu wariantach są jednakowe. Obejmują one pozostałe przychody i koszty operacyjne, przychody i koszty finansowe, podatek dochodowy i pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku lub zwiększenia straty.

W przypadku gdy jednostka ewidencję i rozliczanie kosztów prowadzi jedynie za pomocą jednego z zespołów, to sposób sporządzania rachunku zysków i strat jest już przesądzony. W rezultacie wybór wariantu rachunku zysków i strat ogranicza się do sytuacji, gdy jednostka stosuje ewidencję kosztów w obydwu przekrojach, tj. na kontach zespołu 4 i 5. W zależności od specyfiki działalności i okoliczności jednostka decyduje, czy sporządzać będzie

kalkulacyjny, czy porównawczy rachunek zysków i strat. Zależność między metodą ewidencji kosztów a wariantem rachunku zysków i strat przedstawia poniższy schemat.

Wariant ewidencji kosztów	Metoda ustalania wyniku finansowego
uproszczony – tylko zespół 4	porównawcza
uproszczony – tylko zespół 5	kalkulacyjna
rozszerzony – zespół 4 i 5	porównawcza lub kalkulacyjna

Uwaga: Decyzję w sprawie ewidencji i rozliczania kosztów podstawowej działalności operacyjnej oraz wyboru wariantu rachunku zysków i strat podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

5.3. Ewidencja kosztów wyłącznie na kontach zespołu 4

Ewidencja i rozliczanie kosztów działalności operacyjnej tylko według rodzajów polega na bieżącym księgowaniu wszystkich poniesionych kosztów działalności operacyjnej na podstawie dokumentów źródłowych, bez względu na okres którego dotyczą, wyłącznie na odpowiednie konta zespołu 4, zapisem:

- **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
- **Ma konto zespołu 0, 1, 2, 3, 8.**

Na kontach zespołu 4 księguje się wszystkie poniesione przez jednostkę koszty działalności operacyjnej bez względu na to czy dany koszt uznaje się podatkowo za koszt uzyskania przychodów, czy też w części lub całości nie stanowi kosztu uzyskania przychodów. Ponadto na kontach tego zespołu ujmuje się koszty poniesione w danym okresie sprawozdawczym, bez względu na okres którego dotyczą. Koszty podlegające rozliczeniu w czasie przeksięgowuje się za pomocą konta 49 „Rozliczenie kosztów” na konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”.

Koszty działalności operacyjnej dzieli się na rodzaje, dla których wyodrębnia się konta syntetyczne (konta księgi głównej). Podział ten może odpowiadać podziałowi tych kosztów w porównawczym rachunku zysków i strat stanowiącym załącznik nr 1 do ustawy o rachunkowości, który składa się z następujących pozycji kosztów:

Układ rodzajowy kosztów	
Amortyzacja	Bieżące odpisy amortyzacyjne dotyczące posiadanych środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych służących działalności operacyjnej
Zużycie materiałów i energii	Koszty zużytych materiałów podstawowych i pomocniczych, paliw, opakowań, materiałów gospodarczych, biurowych, książek, czasopism oraz koszty zużycia energii elektrycznej, ciepłej i innych
Usługi obce	Koszty świadczonych robót i usług przez inne podmioty na rzecz jednostki, np. usługi: transportowe, najmu, dzierżawy, bankowe, informatyczne
Podatki i opłaty	Koszty opłat skarbowych, notarialnych, sądowych, podatek od środków transportowych, podatek od nieruchomości, wpłaty na PFRON, podatek akcyzowy i inne
Wynagrodzenia	Koszty wynagrodzeń pieniężnych lub świadczeń w naturze wypłacanych pracownikom jednostki z tytułu umowy o pracę, łącznie z premiami, ekwiwalentami za urlop, nagrodami jubileuszowymi oraz koszty z tytułu umowy zlecenia, umowy o dzieło i innych

Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	Koszty składek na ubezpieczenia społeczne w części ponoszonej przez pracodawcę, koszty składek na FP, FGŚP i FEP, wpłaty do PPK oraz koszty szkoleń pracowników, odpisy na ZFŚS, koszty z tytułu zachowania bezpieczeństwa i higieny pracy, świadczenia urlopowe wypłacone w jednostkach nie tworzących ZFŚS, świadczenia emerytalne oraz inne o podobnym charakterze a także inne świadczenia na rzecz pracowników
Pozostałe koszty rodzajowe	Inne koszty, których nie można zaliczyć do grup opisanych powyżej, np. koszty podróży służbowych pracowników, koszty reprezentacji, koszty reklamy, ryczałty wypłacane pracownikom za używanie prywatnych samochodów do celów służbowych, koszty składek na rzecz organizacji, do których jednostka należy obowiązkowo lub dobrowolnie

! **Uwaga:** Wykaz kont księgi głównej (w tym kont zespołu 4) może stanowić załącznik do polityki rachunkowości, który w miarę potrzeb można aktualizować.

Przedstawiony wykaz jest wykazem minimalnym, który w zależności od potrzeb informacyjnych może być odpowiednio rozbudowany. Rozbudowy można dokonać wprowadzając nowe konta syntetyczne, np. konto „Podróże służbowe” lub rozwinąć ewidencję analityczną. Przykładowo do konta „Amortyzacja” można utworzyć konta analityczne o nazwie „Amortyzacja środków trwałych” i „Amortyzacja wartości niematerialnych i prawnych”.

Z punktu widzenia potrzeb planowania i kontroli kosztów celowe może być też uwzględnienie w ramach układu rodzajowego minimalnego układu kalkulacyjnego kosztów. Polega to na wyodrębnieniu w ramach określonych kosztów rodzajowych kosztów bezpośrednich. Przykładowy podział kosztów rodzajowych zaprezentowano w tabeli.

Analityka kont rodzajowych wydzielająca koszty bezpośrednie	
Konto syntetyczne	Konta analityczne
Zużycie materiałów i energii	Zużycie materiałów i energii bezpośredniej Zużycie pozostałych materiałów i energii
Usługi obce	Usługi bezpośrednie Pozostałe usługi
Wynagrodzenia	Wynagrodzenia bezpośrednie Pozostałe wynagrodzenia

W ramach kont analitycznych utworzonych do kont zespołu 4 można również wprowadzić drugi poziom analityki, np. na koszty stanowiące koszty uzyskania przychodów i koszty nie-stanowiące kosztów uzyskania przychodów.

W ciągu roku obrotowego konta kosztów rodzajowych wykazują saldo Wn, oznaczające wysokość kosztów poniesionych przez jednostkę w bieżącym okresie, bez względu na to, jakich okresów dotyczą. Na dzień bilansowy koszty te przenosi się na konto 86 „Wynik finansowy”.

Zwracamy uwagę, iż w literaturze przedmiotu nie jest zalecane w jednostkach produkcyjnych i usługowych zawężenie ewidencji kosztów podstawowej działalności operacyjnej wyłącznie do układu rodzajowego (kont zespołu 4), bez ich podziału funkcjonalnego. Jednak w praktyce taki wariant ewidencji kosztów można spotkać w jednostkach produkcyjnych i usługowych. Naszym zdaniem mogą go stosować tylko nieliczne podmioty:

- o prostej strukturze organizacyjnej, w których nie zachodzi potrzeba kontroli kosztów według miejsc ich powstawania i nośników,

- zajmujące się w głównej mierze świadczeniem usług, które nie mają potrzeby lub możliwości ustalania rzeczywistych kosztów wytworzenia usług,
- wytwarzające w krótkim cyklu produkcyjnym nieskomplikowane produkty, przy jednoczesnym niewystępowaniu produkcji niezakończonych.

Uwaga: Decyzję w sprawie ewidencji i rozliczania kosztów podstawowej działalności operacyjnej wyłącznie na kontach zespołu 4 podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Ewidencja kosztów wyłącznie w układzie rodzajowym dostarcza jednostce informacji o tym, jakie koszty zostały poniesione w danym okresie i w jakiej wysokości oraz jak kształtuje się ich struktura. Brak jest natomiast informacji, gdzie te koszty zostały poniesione, czyli miejsc ich powstawania. Aby skutecznie kontrolować poziom kosztów oraz oceniać komórki odpowiedzialne za koszty, można dokonać podziału kosztów prostych według miejsc ich powstawania. W tym celu wprowadza się do ewidencji konta zespołu 5.

5.4. Ewidencja kosztów wyłącznie na kontach zespołu 5

Ewidencja kosztów działalności operacyjnej wyłącznie według miejsc ich powstania (tzw. układ funkcjonalny) polega na ich bieżącym księgowaniu na właściwe miejsca kosztów w zespole 5 bezpośrednio z dokumentów źródłowych bądź rozdzielników tych dokumentów, zapisem: **Wn konto zespołu 5, Ma konto zespołu 0, 1, 2, 3, 8.**

Bieżąca ewidencja kosztów podstawowej działalności operacyjnej na kontach zespołu 5, bez ich uprzedniej rejestracji na kontach kosztów według rodzajów, skutkuje sporządzaniem rachunku zysków i strat według wariantu kalkulacyjnego. Zgodnie z tym wariantem koszty działalności operacyjnej wykazuje się w trzech pozycjach: koszt wytworzenia sprzedanych produktów, koszty sprzedaży, koszty ogólnego zarządu.

Na kontach odpowiadających co najmniej powyższym pozycjom (produkcja podstawowa, ogólny zarząd, sprzedaż) powinno się gromadzić dotyczące danego okresu koszty zwykłej działalności operacyjnej jednostki. W praktyce podział kosztów według układu funkcjonalnego powinien być dostosowany do specyfiki i potrzeb danej jednostki, co może wiązać się z wyodrębnieniem dodatkowych miejsc powstawania kosztów. Przykładowo, jeśli w jednostce występują komórki, które świadczą swoje usługi na rzecz pozostałych wydziałów przedsiębiorstwa, to konieczne jest wyodrębnienie konta produkcji pomocniczej.

Typowe koszty według miejsca ich powstawania wraz z krótkim opisem przedstawiono w poniższej tabeli.

Przykłady kosztów w układzie kalkulacyjnym	
Koszty działalności podstawowej	Koszty związane z podstawowym przedmiotem działalności jednostki, np. koszty zużytych materiałów, surowców do produkcji, opakowań bezpośrednich, wynagrodzenie pracowników produkcyjnych
Koszty wydziałowe	Pośrednie koszty produkcyjne, powstające na wydziałach produkcyjnych, m.in. związane z utrzymaniem ruchu maszyn i urządzeń, transportem wewnątrzwydziałowym, administracją wydziału, kosztami amortyzacji
Koszty sprzedaży	Koszty związane z obsługą odbiorców i pozyskaniem nowych, spedycją wyprodukowanych produktów i towarów, np.: koszty wysyłki, koszty badań marketingowych, wynagrodzenie pracowników zatrudnionych bezpośrednio w dziale sprzedaży, podatek akcyzowy płacony od sprzedanych produktów

Koszty działalności pomocniczej	Koszty związane ze świadczeniem dostaw i usług przez wyodrębnione organizacyjnie i ewidencyjnie wydziały na rzecz innych wydziałów wewnątrz przedsiębiorstwa, tj. wydziałów podstawowych, komórek zarządu i sprzedaży itp., przykładem działalności pomocniczej jest wewnętrzny serwis urządzeń, napraw i remontów dla wydziałów produkcyjnych i administracji
Koszty zarządu	Koszty administracyjno-gospodarcze, np.: płace zarządu jednostki, koszty pomieszczeń administracyjnych, koszty ogólnoprodukcyjne, koszty utrzymania magazynów materiałów i wyrobów gotowych, koszty utrzymania biura

Jeżeli jednostka prowadzi kilka typów podstawowej działalności operacyjnej, przykładowo produkcję wyrobów i równocześnie świadczenie usług lub produkcję wyrobów i ich sprzedaż we własnych sklepach, to dla każdej z tych działalności należy wyodrębnić oddzielne konto w zespole 5.

! **Uwaga:** Wykaz kont księgi głównej (w tym kont zespołu 5) może stanowić załącznik do polityki rachunkowości, którą w miarę potrzeb można aktualizować.

W przypadku gdy poniesione w bieżącym okresie koszty działalności operacyjnej dotyczą przyszłych okresów sprawozdawczych, w okresie ich poniesienia księguje się je w ciężar konta 64-0, zapisem: **Wn konto 64-0, Ma konto zespołu 1, 2, 3, 8**. Po zakończeniu każdego miesiąca zarachowuje się je, w części przypadającej na bieżący miesiąc, na odpowiednie miejsce powstawania kosztów w zespole 5.

Jeśli w jednostce wyodrębniono działalność pomocniczą, to po rozliczeniu kosztów w czasie ewentualne koszty działalności pomocniczej odnosi się na odpowiednie stanowiska kosztów zespołu 5. W dalszej kolejności ustalony po zakończeniu każdego miesiąca koszt wytworzenia produktów przenosi się z konta 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”, w zależności od przyjętego rozwiązania, w ciężar konta 58 „Rozliczenie kosztów działalności” lub konta 60 „Produkty gotowe i półprodukty” albo 70-1 „Koszt sprzedanych produktów”. Pominięcie w ewidencji konta 58 jest możliwe, jeśli jednostka prowadzi ewidencję produktów na kontach zespołu 6 i 7 według kosztu rzeczywistego.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu rozliczania kosztów wytworzenia produktów, tj. za pośrednictwem konta 58 lub z jego pominięciem, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Na dzień bilansowy koszt wytworzenia sprzedanych produktów, koszty zarządu i koszty sprzedaży przeksięgowywane są na konto 86.

Co istotne jednostki sporządzające rachunek zysków i strat w wariantcie kalkulacyjnym, w dodatkowych informacjach i objaśnieniach w części dotyczącej rachunku zysków i strat powinny wykazać dane o kosztach wytworzenia produktów na własne potrzeby oraz o kosztach rodzajowych, tj. amortyzacji, zużyciu materiałów i energii, usługach obcych, podatkach i opłatach, wynagrodzeniach, ubezpieczeniach i innych świadczeniach (w tym emerytalnych), pozostałych kosztach rodzajowych. Dlatego też istotne jest, aby przy prowadzeniu wyłącznie ewidencji na kontach zespołu 5, wyodrębnić do kosztów według miejsc ich powstawania taką ewidencję analityczną, która umożliwi określenie wysokości poszczególnych kosztów rodzajowych.

Ewidencja kosztów na kontach zespołu 5, tj. w tzw. układzie funkcjonalnym, pozwala na uzyskanie szerokiego zakresu informacji o kosztach, ponieważ umożliwia:

- uwzględnienie przy rozliczaniu kosztów występowania kosztów produkcji niezakończonych,

- prezentację kosztów wskazującą na zaawansowanie procesu technologicznego i wydzielenie kosztów kolejnych etapów produkcji,
- rozłożenie kosztów na poszczególne miejsca ich powstawania (koszty produkcji, sprzedaży, zakupu, zarządu),
- przeprowadzenie kalkulacji rzeczywistego kosztu wytworzenia produktów.

Biorąc pod uwagę korzyści wynikające z ujmowania kosztów w zespole 5, można wnioskować, że taki wariant ewidencji kosztów jest przydatny w jednostkach prowadzących:

- kilka typów działalności gospodarczej równocześnie, gdzie istnieje potrzeba ustalenia kosztów tych działalności do obliczenia wyników na nich osiągniętych,
- tylko jeden typ działalności gospodarczej, w których charakter i rozmiary tej działalności (szeroki asortyment wyrobów, różne techniki wytwarzania i fazy produkcji) wymagają ustalenia struktury kosztów danego typu działalności oraz odmian wyrobów i usług,
- tylko jeden typ działalności gospodarczej, przy której nie występują problemy kalkulacji, ale ze względu na rozbudowaną strukturę organizacyjną zachodzi potrzeba kontroli kosztów w miejscach ich powstawania.

Uwaga: Decyzję w sprawie ewidencji i rozliczania kosztów podstawowej działalności operacyjnej wyłącznie na kontach zespołu 5 podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

5.5. Ujmowanie i rozliczanie kosztów działalności operacyjnej jednocześnie na kontach zespołu 4 i 5

Ewidencja i rozliczanie kosztów podstawowej działalności operacyjnej według rodzajów i równocześnie według funkcji polega na tym, że koszty proste działalności operacyjnej księguje się bieżąco, na podstawie dokumentów źródłowych, na odpowiednich kontach zespołu 4 – według rodzajów. Równolegle koszty te przenosi się w ciężar kont zespołu 5 za pomocą konta 49.

Ewidencja i rozliczanie kosztów na kontach zespołu 4 i 5

1. Bieżące ujęcie kosztów prostych według rodzajów na podstawie dowodów źródłowych:
 - **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
 - **Ma konto zespołu 0, 1, 2, 3, 8.**
2. Rozliczenie kosztów według typów działalności (miejsc ich powstawania):
 - a) na odpowiednie konta zespołu 5:
 - **Wn odpowiednie konto zespołu 5 (konto 50, 51, 52, 53, 55),**
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
 - b) koszty zakwalifikowane do rozliczenia w czasie:
 - **Wn konto 64** „Rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.
3. Koszty rozliczane w czasie dotyczące bieżącego okresu sprawozdawczego:
 - **Wn odpowiednie konto zespołu 5 (konto 50, 51, 52, 53, 55),**
 - **Ma konto 64** „Rozliczenia międzyokresowe kosztów”.
4. Koszty działalności pomocniczej obciążające np. koszty działalności podstawowej lub koszty zarządu:
 - **Wn konto 50** „Koszty działalności podstawowej - produkcyjnej”, 51 „Koszty działalności podstawowej - handlowej”, 55 „Koszty zarządu”,
 - **Ma konto 53** „Koszty działalności pomocniczej”.

Wybór rozwiniętego wariantu ewidencji kosztów, w którym stosuje się zasadę pierwszeństwa ewidencji w układzie rodzajowym, a następnie w układzie funkcjonalnym, pozwala na uzyskanie największej ilości informacji. Dostarcza on bowiem informacji nie tylko o strukturze rodzajowej kosztów, ale też o kosztach poszczególnych ośrodków odpowiedzialności. Ponadto umożliwia przeprowadzenie rachunku kalkulacyjnego, a także daje swobodę przy wyborze metody sporządzania rachunku zysków i strat. Wariant ten powinny stosować przede wszystkim duże jednostki gospodarcze, w których nie tylko rodzaj prowadzonej działalności, ale i jej rozmiar wymusza stosowanie równoległej ewidencji kosztów w dwóch układach.

Uwaga: Decyzję w sprawie ewidencji i rozliczania kosztów podstawowej działalności operacyjnej jednocześnie na kontach zespołu 4 i 5 oraz wyboru wariantu rachunku zysków i strat podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

6. Zasady kwalifikowania kosztów bilansowych do danego okresu sprawozdawczego

W myśl przepisów bilansowych, do ksiąg rachunkowych okresu sprawozdawczego należy wprowadzić, w postaci zapisu, każde zdarzenie, które nastąpiło w tym okresie sprawozdawczym. Przez okres sprawozdawczy rozumie się rok kalendarzowy lub inny okres trwający 12 kolejnych pełnych miesięcy kalendarzowych, stosowany również do celów podatkowych. Przy czym, w odniesieniu do art. 24 ust. 5 pkt 1 ustawy o rachunkowości, można wysnuć wniosek, że okres sprawozdawczy dotyczy również okresu, za który jednostka jest zobowiązana w świetle przepisów prawa sporządzić deklaracje, inne sprawozdania, czy też naliczyć podatek dochodowy. Okresem sprawozdawczym może być również miesiąc bądź kwartał.

Określenia dnia, na który jednostka zamyka miesiąc

Dzień, na który jednostka zamyka miesiąc, powinna określić samodzielnie i ująć przyjętą datę w dokumentacji opisującej zasady (politykę) rachunkowości. Często jednostki przyjmują za ten dzień 20. dzień następnego miesiąca, ponieważ jest to dzień ustalenia zaliczki na podatek dochodowy. Może to być również inny dzień.

Wprawdzie przepisy ustawy o rachunkowości nie zawierają definicji zamknięcia miesiąca, ale odnoszą się do tego pojęcia pośrednio w przepisie art. 25 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy – wykluczającym możliwość dokonywania poprawek w księgach rachunkowych po zamknięciu miesiąca oraz w przepisie art. 25 ust. 2 ww. ustawy – nakazującym w razie ujawnienia błędów po zamknięciu miesiąca lub w przypadku prowadzenia ksiąg rachunkowych przy użyciu komputera dokonania korekty poprzez wprowadzenie do ksiąg rachunkowych dowodu zawierającego korektę błędnych zapisów (tylko zapisami dodatnimi albo tylko ujemnymi).

Uwaga: Decyzję w sprawie określenia dnia, na który jednostka zamyka miesiąc, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Kwalifikowanie kosztów na przełomie roku obrotowego

Przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych obowiązuje zasada memoriału, zdefiniowana w art. 6 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Zasada ta wymaga ujęcia w księgach rachunko-

wych jednostki wszystkich osiągniętych, przypadających na jej rzecz przychodów i obciążających ją kosztów związanych z tymi przychodami dotyczących danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty. Chodzi tutaj o ujęcie w księgach, np.:

- należnych pracownikom wynagrodzeń za grudzień, mimo iż mają być wypłacone w następnym roku (w styczniu),
- wartości wykonanych na rzecz jednostki usług obcych, zafakturowanych na początku następnego roku obrotowego,
- niezapłaconych odsetek, których termin zapłaty jeszcze nie zapadł, dotyczących danego roku obrotowego.

W praktyce stosowane są dwa sposoby ewidencji księgowej kosztów wynikających z faktur wystawionych w roku następnym.

Ewidencja kosztów dotyczących danego roku obrotowego wynikających z faktur (rachunków) otrzymanych w następnym roku obrotowym	
Sposób I – na podstawie dowodu księgowego „PK – Polecenie księgowania”	<p>Wynikające z faktury koszty w kwocie netto zarachowuje się w ciężar kosztów działalności operacyjnej roku obrotowego, którego koszty te dotyczą, na podstawie dowodu księgowego „PK – Polecenie księgowania”, zapisem:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 40 „Koszty według rodzajów” lub konto zespołu 5, – Ma konto 30 „Rozliczenie zakupu”. <p>Następnie fakturę otrzymaną w następnym roku obrotowym ujmuje się w księgach, zapisem:</p> <p>a) łączna kwota zobowiązania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 30 „Rozliczenie zakupu”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, <p>b) VAT naliczony podlegający odliczeniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 22-1 „VAT naliczony i jego rozliczenie”, – Ma konto 30 „Rozliczenie zakupu”.
Sposób II – na podstawie otrzymanej faktury	<p>Koszty ujmuje się w księgach rachunkowych roku obrotowego, którego koszty te dotyczą, na podstawie otrzymanej faktury (jeżeli wpłynęła ona w terminie umożliwiającym jej ujęcie w ostatnim miesiącu tego roku obrotowego), zapisem:</p> <p>a) łączna kwota zobowiązania:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 30 „Rozliczenie zakupu”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, <p>b) VAT naliczony podlegający odliczeniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 22-1 „VAT naliczony i jego rozliczenie” (w analityce: VAT do odliczenia w następnych miesiącach), – Ma konto 30 „Rozliczenie zakupu”, <p>c) zarachowanie wartości w cenie nabycia w ciężar kosztów:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 40 „Koszty według rodzajów” lub konto zespołu 5, – Ma konto 30 „Rozliczenie zakupu”.

Zarówno zaksięgowanie kosztów na podstawie faktury, jak również dowodu „PK – Polecenie księgowania”, a następnie zaksięgowanie faktury w księgach następnego roku, jest zgodne z zasadą memoriału, ponieważ daje możliwość ujęcia kosztu w roku obrotowym, w którym go poniesiono.

Uwaga: Decyzję w sprawie sposobu ujęcia kosztów na przetomie roku podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

W przypadku ewidencji kosztów na przełomie roku na podstawie otrzymanej faktury, do ksiąg rachunkowych wprowadzona zostanie kwota VAT naliczonego, która stanowi przyszłą, niewymagalną należność, gdyż na dzień bilansowy nie podlega ona potrąceniu od podatku należnego. Kwotę tego podatku wykazuje się w bilansie sporządzonym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości w aktywach w pozycji B.IV. „Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe”. Jeżeli jednak w ocenie jednostki kwota tego podatku nie jest znacząca i nie zniekształci obrazu jednostki, to można ją wykazać w pozycji B.II.3 lit. b) „Należności krótkoterminowe od pozostałych jednostek z tytułu podatków, dotacji, ceł, ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz innych tytułów publicznoprawnych”.

Uwaga: Decyzję w sprawie prezentacji w sprawozdaniu finansowym VAT naliczonego, który na dzień bilansowy nie podlega potrąceniu od podatku należnego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Kwalifikowanie kosztów dotyczących dwóch okresów sprawozdawczych

W sytuacji gdy jednostka otrzyma fakturę dokumentującą koszty dotyczące dwóch okresów sprawozdawczych, to generalnie koszty te powinna odnieść – w myśl zasady memoriału – w ciężar okresów sprawozdawczych, których te koszty dotyczą.

Należy podkreślić, że gdy w ocenie jednostki koszty dotyczące dwóch okresów sprawozdawczych nie wywierają istotnie ujemnego wpływu na rzetelne i jasne przedstawienie jej sytuacji majątkowej i finansowej oraz jej wyniku finansowego, to jednostka może – na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy o rachunkowości – skorzystać z możliwości uproszczeń i zaksięgować koszty tylko do jednego okresu sprawozdawczego (np. miesiąca). Tak zdarza się przykładowo w przypadku faktur za usługi telekomunikacyjne, kosztów rozmów za dany miesiąc, czy abonamentu za miesiąc następny. Przy czym tego rodzaju postępowanie powinno wynikać z przyjętych przez jednostkę zasad (polityki) rachunkowości oraz być stosowane przez jednostkę w sposób ciągły.

Uwaga: Decyzję w sprawie rozliczania kosztów, które dotyczą dwóch okresów sprawozdawczych i nie wywierają istotnie ujemnego wpływu na rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

7. Rozliczenia międzyokresowe kosztów

7.1. Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów

Rozliczenie kosztów stosownie do upływu czasu lub wielkości świadczeń

Z art. 39 ust. 1 ustawy o rachunkowości wynika, iż jednostki dokonują czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów, jeżeli dotyczą one przyszłych okresów sprawozdawczych.

Czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów dokonuje się w odniesieniu do kosztów prostych (rodzajowych) działalności operacyjnej oraz kosztów finansowych. Wobec stosowania zasady ostrożności nie rozlicza się w czasie pozostałych kosztów operacyjnych. Jak bowiem wynika z art. 7 ust. 1 pkt 4 ww. ustawy, poszczególne składniki aktywów i pasywów wycenia się stosując rzeczywiście poniesione na ich nabycie (wytworzenie) ceny (koszty),

z zachowaniem zasady ostrożności. W szczególności należy w tym celu w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, uwzględnić m.in. wszystkie poniesione pozostałe koszty operacyjne.

Wykaz przykładowych zdarzeń ujmowanych jako czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów został przedstawiony w poniższej tabeli.

Przykładowe koszty działalności operacyjnej rozliczane w czasie
<ul style="list-style-type: none"> – koszty remontów środków trwałych (kapitałnych, średnich i okresowych, a nie remontów bieżących i napraw), – koszty zakupu materiałów i towarów przypadające na zapasy materiałów i towarów (niewliczone w cenę nabycia), – opłaty ponoszone przy umowach leasingu operacyjnego, tzn. opłata za zawarcie umowy oraz opłata wstępna, – ubezpieczenia komunikacyjne i majątkowe, – koszty opłacane z góry za cały okres trwania umowy, np. czynsz, energia, – koszty prenumeraty czasopism, – podatek od nieruchomości oraz roczne opłaty za wieczyste użytkowanie gruntu, – koszty przygotowania nowej produkcji, – koszty trwających prac rozwojowych, – jednorazowy odpis na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych
Przykładowe koszty finansowe rozliczane w czasie
<ul style="list-style-type: none"> – różnica między wyższą ceną wykupu a niższą ceną sprzedaży emitowanych przez jednostki obligacji, – zapłacone z góry odsetki i prowizje od otrzymanych kredytów i pożyczek

Odpisy czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów mogą następować stosownie do upływu czasu lub wielkości świadczeń, a czas i sposób rozliczenia powinien być uzasadniony charakterem rozliczanych kosztów, z zachowaniem zasady ostrożności (por. art. 39 ust. 3 ustawy o rachunkowości).

Koszty można zatem rozliczać stosownie do:

- 1) **upływu czasu** – w równych kwotach przypadających na poszczególne okresy sprawozdawcze (miesiące),
- 2) **wielkości świadczeń (ilościowo)** – proporcjonalnie do określonego wskaźnika, np. rozmiarów produkcji, wielkości sprzedaży, zleceń produkcyjnych i innych.

Rozliczanie kosztów stosownie do upływu czasu

Metoda rozliczania kosztów stosownie do upływu czasu może być stosowana np. dla:

- ubezpieczeń komunikacyjnych i majątkowych,
- świadczeń opłacanych z góry za cały okres trwania umowy, np. czynsze, prenumeraty czasopism,
- podatku od nieruchomości, rocznej opłaty za wieczyste użytkowanie gruntu,
- jednorazowych odpisów na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych.

Czas rozliczania kosztów powinien pokrywać się z okresem wynikającym z otrzymanych dokumentów źródłowych (np. w odniesieniu do kosztów ubezpieczeń będzie to okres wskazany w polisie, w przypadku kosztów najmu – okres wskazany w umowie najmu).

W przypadku rozliczania kosztów stosownie do upływu czasu, ich rzeczywistą wielkość przypadającą na jeden okres sprawozdawczy można ustalić według wzoru:

$Kt = \frac{Kc}{t}$	gdzie: Kt – koszty do rozliczenia przypadające na okres sprawozdawczy, Kc – całkowite koszty do rozliczenia w czasie, t – liczba okresów sprawozdawczych
---------------------	--

Ilościowe rozliczenie kosztów

Rozliczanie kosztów stosownie do wielkości świadczeń (ilościowo) może dotyczyć np.:

- kosztów przygotowania nowej produkcji,
- kosztów remontów środków trwałych,
- kosztów zakupu.

W przypadku ilościowego rozliczenia kosztów, np. przygotowania nowej produkcji, można zastosować następujący wzór:

$Kt = Kc \times \frac{Qt}{Q}$	gdzie: Kt – koszty do rozliczenia przypadające na okres sprawozdawczy, Kc – całkowite koszty do rozliczenia w czasie, Q – całkowita liczba produktów, w stosunku do której rozlicza się koszty (planowane rozmiary produkcji), Qt – rzeczywista liczba produktów w okresie sprawozdawczym
-------------------------------	---

Natomiast koszty zakupu przypadające na zapasy materiałów i towarów mogą być rozliczane za pomocą wskaźnika odchyień. Koszty te będą wówczas rozliczane za pomocą następującego wzoru:

$WNkz = \frac{(Kzp + Kzb)}{(Zk + R)} \times 100$	gdzie: WNkz – wskaźnik narzutu kosztów zakupu, Kzp – koszty zakupu na początek okresu, Kzb – koszty zakupu poniesione w bieżącym okresie sprawozdawczym, Zk – zapas materiałów lub towarów na koniec okresu, R – rozchód materiałów lub towarów w okresie sprawozdawczym
--	--

Narzut kosztów zakupu przypadający na rozchód materiałów lub towarów oblicza się za pomocą następującego wzoru:

$NKz = R \times WNkz$	gdzie: NKz – narzut kosztów zakupu, R – rozchód materiałów lub towarów w okresie sprawozdawczym, WNkz – wskaźnik narzutu kosztów zakupu
-----------------------	---

Narzut kosztów zakupu przypadający na zapas materiałów lub towarów oblicza się za pomocą następującego wzoru:

$NKz = Zk \times WNkz$	gdzie: NKz – narzut kosztów zakupu, Zk – zapas materiałów lub towarów na koniec okresu, WNkz – wskaźnik narzutu kosztów zakupu
------------------------	--

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu rozliczania kosztów w czasie podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Uproszczenia przy rozliczaniu kosztów dotyczących różnych okresów sprawozdawczych

Teoretycznie każdy koszt dotyczący przyszłego okresu sprawozdawczego wymaga rozliczenia w czasie. W odniesieniu jednak do kosztów podlegających rozliczeniu w czasie, których kwota z punktu widzenia rzetelnego i jasnego przedstawienia sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jest nieistotna, można zastosować uproszczenie na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy o rachunkowości. Uproszczenie to może polegać na tym, że wydatek w części dotyczącej bieżącego roku odnosi się jednorazowo w koszty tego roku (w momencie poniesienia bez rozliczenia w czasie co miesiąc), a w części dotyczącej kolejnych lat ujmuje się na koncie 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów” lub 65-1 „Inne rozliczenia międzyokresowe” i odnosi w koszty bilansowe, jednorazowo na początku każdego roku obrotowego. Jedynie w wyjątkowej sytuacji, przy małej istotności kosztu, za dopuszczalne można także uznać uproszczenie polegające na jednorazowym odpisaniu w koszty całego wydatku.

Ocena, czy kwoty podlegające rozliczaniu w czasie są istotne, czy też nieistotne, należy do samej jednostki. Każda jednostka powinna samodzielnie przyjąć próg istotności na zasadzie szacunkowej. Określając próg istotności stosuje się często ilościowe (ustalone procentowo) poziomy istotności oparte na wielkościach zysku brutto, zysku netto, przychodów ze sprzedaży, sumy bilansowej, sumy aktywów netto. W literaturze przedmiotu przy ustalaniu progu istotności przyjmuje się przykładowo następujące wartości:

- 0,5%–1% sumy bilansowej,
- 5%–10% wyniku finansowego brutto,
- 0,5%–1% przychodów ze sprzedaży.

Z kolei według Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC) istotność określa (mierzy się w stosunku procentowym do wyniku finansowego brutto (3%–7%), przychodów (1%–3%) i sumy bilansowej (1%–3%).

Przypominamy jednak, iż informacje wykazywane w sprawozdaniu finansowym uznaje się za istotne, gdy ich pominięcie lub zniekształcenie może wpływać na decyzje podejmowane na ich podstawie przez użytkowników tych sprawozdań. Ponadto jednostka, pomijając nieistotne pozycje, powinna pamiętać, aby wszystkie nieistotne pozycje o podobnym charakterze łącznie nie okazały się istotne (zob. art. 8 ust. 1 oraz art. 4 ust. 4a ustawy o rachunkowości).

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie przyjęcia progu istotności podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Ewidencja księgowa czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów

Do ujęcia kosztów rozliczanych w czasie związanych z działalnością operacyjną jednostki służy konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”. Wartości ujęte na tym koncie stopniowo rozlicza się w czasie przez ich odnoszenie w odpowiednie koszty działalności operacyjnej. Ewidencja i rozliczanie czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów może przebiegać na dwa sposoby.

I sposób – rozwiązanie wzorcowe

Najczęściej koszty zakwalifikowane do czynnych rozliczeń międzyokresowych ujmuje się wstępnie, na podstawie dowodów źródłowych na kontach kosztów rodzajowych, a następnie za pośrednictwem konta 49 „Rozliczenie kosztów” przenosi się na konto 64-0. Przy tym sposobie ewidencji, w przypadku sporządzania rachunku zysków i strat metodą porównawczą, zmiana stanu konta 64-0 jest uwzględniana w zmianie stanu produktów.

Ujęcie kosztu wynikającego z dowodu księgowego	Przeniesienie kosztu do rozliczenia w czasie	Zarachowanie kosztu do okresu, którego dotyczy
Jednostka prowadzi ewidencję kosztów tylko na kontach zespołu 4		
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 40 „Koszty według rodzajów”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, 24 „Pozostałe rozrachunki” lub 30 „Rozliczenie zakupu” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”, – Ma konto 49 „Rozliczenie kosztów” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 49 „Rozliczenie kosztów”, – Ma konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”
Jednostka prowadzi ewidencję kosztów na kontach zespołu 4 i 5		
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 40 „Koszty według rodzajów”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, 24 „Pozostałe rozrachunki” lub 30 „Rozliczenie zakupu” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”, – Ma konto 49 „Rozliczenie kosztów” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto zespołu 5, – Ma konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”
Jednostka prowadzi ewidencję kosztów tylko na kontach zespołu 5		
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, 24 „Pozostałe rozrachunki” lub 30 „Rozliczenie zakupu” 		<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto zespołu 5, – Ma konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”

II sposób – rozwiązanie alternatywne

W jednostkach stosujących ewidencję kosztów tylko na kontach zespołu 4 lub na kontach zespołu 4 i 5 koszty przewidziane do rozliczenia w czasie można ujmować wprost z dokumentów źródłowych na koncie 64-0, tj. z pominięciem kont 40 i 49. Przy tym sposobie ewidencji czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów, w przypadku sporządzania rachunku zysków i strat metodą porównawczą, zmiana stanu konta 64-0 nie jest uwzględniana w zmianie stanu produktów.

Ujęcie kosztu wynikającego z dowodu księgowego do rozliczenia w czasie	Zarachowanie kosztu do okresu, którego dotyczy
Jednostka prowadzi ewidencję kosztów tylko na kontach zespołu 4	
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, 24 „Pozostałe rozrachunki” lub 30 „Rozliczenie zakupu” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 40 „Koszty według rodzajów”, – Ma konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”

Jednostka prowadzi ewidencję kosztów na kontach zespołu 4 i 5	
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów”, – Ma konto 21 „Rozrachunki z dostawcami”, 24 „Pozostałe rozrachunki” lub 30 „Rozliczenie zakupu” 	<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 40 „Koszty według rodzajów”, – Ma konto 64-0 „Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów” oraz równolegle: <ul style="list-style-type: none"> – Wn konto zespołu 5, – Ma konto 49 „Rozliczenie kosztów”

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu ewidencji i rozliczania czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

7.2. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów

Ogólne zasady tworzenia biernych rozliczeń międzyokresowych określone w ustawie o rachunkowości

Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, w myśl art. 39 ust. 2 ustawy o rachunkowości, są tworzone na prawdopodobne zobowiązania przypadające na bieżący okres sprawozdawczy, wynikające w szczególności:

- 1) ze świadczeń wykonanych na rzecz jednostki przez kontrahentów jednostki, a kwotę zobowiązania można oszacować w sposób wiarygodny,
- 2) z obowiązku wykonania, związanych z bieżącą działalnością, przyszłych świadczeń na rzecz pracowników, w tym świadczeń emerytalnych, a także przyszłych świadczeń wobec nieznanymi osobami, których kwotę można oszacować w sposób wiarygodny, mimo że data powstania zobowiązania nie jest jeszcze znana, w tym z tytułu napraw gwarancyjnych i rękojmi za sprzedane produkty długotrwałego użytku.

Zwracamy uwagę, iż zobowiązania ujęte jako bierne rozliczenia międzyokresowe i zasady ustalania ich wysokości powinny wynikać z uznanych zwyczajów handlowych. Zobowiązania, o których mowa wyżej w art. 39 ust. 2 pkt 2, wykazuje się w bilansie jako rezerwy na zobowiązania.

Najczęściej występujące pozycje biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów, to rezerwy na:

- naprawy gwarancyjne i z tytułu rękojmi za sprzedane przez producentów wyroby długotrwałego użytku,
- naprawy gwarancyjne z tytułu sprzedaży towarów długotrwałego użytku, jeżeli jednostka handlowa będzie realizowała obowiązki wynikające z gwarancji,
- roboty poprawkowe robót budowlano-montażowych,
- odpłaty rentowe i emerytalne oraz nagrody jubileuszowe,
- wynagrodzenia urlopowe pracowników zatrudnionych bezpośrednio przy produkcji.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie rodzaju tworzonej w jednostce rezerwy na wydatki przyszłych okresów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Odpisy biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów mogą następować stosownie do upływu czasu lub wielkości świadczeń. Czas i sposób rozliczenia powinien być uzasadniony charakterem rozliczanych kosztów, z zachowaniem zasady ostrożności.

Zobowiązania ujęte jako bierne rozliczenia międzyokresowe zmniejszają koszty okresu sprawozdawczego, w którym stwierdzono, że zobowiązania te nie powstały.

Ujęcie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów według KSR nr 6

Przy ujmowaniu, wycenie, prezentacji oraz ujawnianiu w sprawozdaniach finansowych biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów jednostki mogą – na mocy art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości – skorzystać ze wskazówek zawartych w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 6 „Rezerwy, bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, zobowiązania warunkowe” (KSR nr 6).

W KSR 6 zdefiniowano bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów, o których mowa w art. 39 ust. 2 pkt 2 oraz ust. 2a ustawy o rachunkowości, jako rezerwy związane bezpośrednio z działalnością operacyjną, a więc z wytwarzaniem, sprzedażą (handlem) i fazą posprzedażną, a także ogólnym zarządkiem. Do biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów będących rezerwami nie zalicza się biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów, o których mowa w art. 39 ust. 2 pkt 1 ww. ustawy. Są to w szczególności:

- 1) koszty wykonania jeszcze niezakończonych umów o usługi, w tym budowlane, o których mowa w KSR 3 „Niezakończone usługi budowlane”,
- 2) zobowiązania wynikające z przyjętych przez jednostkę niefakturowanych dostaw i usług. Zalicza się je do zobowiązań z tytułu dostaw i usług, i to także wtedy, gdy ustalenie przez jednostkę dokładnej ilości i/lub ceny dostawy/usługi może wymagać szacunków.

Warunkiem ujęcia (dokonania) biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów w księgach rachunkowych jest wystąpienie zdarzenia obligującego jednostkę do wykonania w przyszłości świadczeń, przy czym zasadne, a zarazem możliwe jest wiarygodne oszacowanie kosztów (lub strat), których poniesienie jest niezbędne dla wywiązania się przez jednostkę z jej obowiązków.

Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów ujmuje się wyłącznie wtedy, gdy:

- na jednostce ciąży obecny obowiązek świadczenia (prawny lub zwyczajowy) wynikający ze zdarzeń przeszłych,
- jest prawdopodobne, że wypełnienie obowiązku spowoduje wykorzystanie już posiadanych lub przyszłych aktywów jednostki,
- możliwe jest wiarygodne oszacowanie kwoty wykonania obowiązku.

Z treści pkt 3.21 KSR nr 6 wynika, iż można zrezygnować z dokonywania biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów, o ile uproszczenia te nie wywierają istotnie ujemnego wpływu na jasne i rzetelne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki.

Co istotne, tylko skutki wykonania obowiązku wynikającego ze zdarzeń przeszłych, istniejącego niezależnie od przyszłych działań jednostki lub jej intencji są ujmowane w księgach rachunkowych w postaci biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów. Nie dokonuje się biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów związanych z przyszłą działalnością.

Tworzenie i wycena rezerw na świadczenia pracownicze

Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów z tytułu przyszłych świadczeń na rzecz pracowników dokonywane są w szczególności z tytułu: niewykorzystanych urlopów, odpraw emerytalnych i rentowych oraz nagród jubileuszowych.

Niewykorzystany urlop to urlop za dany rok kalendarzowy i lata poprzednie, niewykorzystany przez pracownika do dnia 31 grudnia, przy uwzględnieniu stanu na dzień bilansowy

w przypadku gdy rok obrotowy jest różny od kalendarzowego. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów niewykorzystanych urlopów w szczególności są dokonywane na urlopy pracowników produkcyjnych, pobierających wynagrodzenie uzależnione od efektów pracy (np. akordowe). Celem ich dokonywania jest właściwe odniesienie kosztów do okresu, w którym jednostka faktycznie uzyskuje efekty pracy pracowników.

Z kolei odprawy emerytalne i rentowe oraz nagrody jubileuszowe to długoterminowe świadczenia pracownicze zależne od stażu pracy. Prawo do tych świadczeń nabywają pracownicy przez cały okres ich zatrudnienia w jednostce, rodzi to zobowiązanie jednostki w stosunku do pracowników w przyszłości. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów z tytułu tych zobowiązań powinny być ustalane w wiarygodnie oszacowanej wartości, w ciężar kosztów bezpośrednio związanych z działalnością operacyjną w bieżącym okresie.

MF Ministerstwo Finansów w piśmie z 1 lipca 2010 r. w odpowiedzi na interpelację nr 16554 w sprawie stosowania uchwał Komitetu Standardów Rachunkowości, wyjaśniło m.in., że:

„(...) Rezerwy na przyszłe świadczenia na rzecz pracowników tworzy się wtedy, gdy jednocześnie spełnione są następujące warunki:

- obowiązek pracodawcy do tego rodzaju świadczeń wynika z prawa pracy, układów zbiorowych lub umów o pracę,*
- kwoty tych świadczeń są istotne, w związku z czym ich nieuwzględnienie w sprawozdaniu finansowym wypaczałoby obraz sytuacji finansowej jednostki.*

Jeżeli zatem jednostka – na podstawie przepisów prawa bądź zawartych umów – ma obowiązek wykonania ww. świadczeń, a są to kwoty znaczne, to wówczas wskazane jest utworzenie z tego tytułu rezerw w ciężar kosztów działalności operacyjnej.

Jednostka może jednak, w ramach przyjętych zasad (polityki) rachunkowości, stosować uproszczenia, m.in. nie tworząc rezerw na odprawy emerytalne, jeżeli odprawy te przyznawane są, zgodnie z Kodeksem pracy, w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia, bowiem spowodowane jednorazowymi wypłatami świadczeń zniekształcenie wyniku finansowego i zobowiązań nie jest istotne (...).”

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie nietworzenia rezerw na świadczenia pracownicze podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Podstawą wyceny rezerw na przyszłe świadczenia na rzecz pracowników są przepisy prawa pracy, regulaminów wynagrodzeń, układów zbiorowych i innych wiążących porozumień pracodawców z pracownikami. Szacunek kwoty rezerwy powinien uwzględniać obowiązkowe obciążenie pracodawcy wynikające z obowiązujących na dzień szacowania rezerwy przepisów prawa (np. składki emerytalne i rentowe). W przypadku długoterminowych świadczeń pracowniczych, tj. odprawy emerytalne, rentowe czy nagrody jubileuszowe, istnieje ponadto niepewność co do tego, kiedy zdarzenie warunkujące wypłatę świadczenia nastąpi albo czy w ogóle będzie miało miejsce. W praktyce obliczenie wysokości rezerwy na dzień bilansowy wymaga uwzględnienia wielu dodatkowych okoliczności, wpływających na dokładność szacunków. Co roku ustala się na nowo kwotę rezerwy według wiedzy i stanu na dzień bilansowy, aby uwzględnić wpływające na wysokość przewidywanych świadczeń zmiany, jakie zaszły od poprzedniego roku w czynnikach natury finansowej (np. stopa inflacji, stopa dyskonta, wysokość wynagrodzenia) i demograficznej (liczba zatrudnionych pracowników, wskaźnik rotacji). W związku z powyższym jednostki, które tworzą rezerwy na świadczenia pracownicze najczęściej korzystają w tym zakresie z metody szacowania rezerw opisanej szczegółowo w MSR 19 „Świadczenia pracownicze” lub korzystają z usług aktuarusza.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu (metody) szacowania rezerw na świadczenia pracownicze podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

W wyniku korekt założeń aktuarialnych ex post (skutków różnic pomiędzy poprzednimi założeniami aktuarialnymi a tym, co faktycznie nastąpiło) oraz skutków zmian założeń aktuarialnych mogą powstać zyski i straty aktuarialne. W ustawie o rachunkowości kwestia ujęcia zysków i strat wynikających z aktuarialnego przeszacowania nie jest szczegółowo uregulowana. Jednostki, które nie stosują KSR nr 6, nie wyodrębniają w księgach rachunkowych różnicy pomiędzy tymi wartościami. W ciężar kosztów zalicza się zazwyczaj wypłaty świadczeń dokonane w danym okresie, a dodatkowo na wynik finansowy wpływa zmiana stanu rezerw i obie te pozycje wykazywane są łącznie, w jednej pozycji rachunku zysków i strat.

Natomiast KSR nr 6 nakazuje ujmowanie zmian rezerw, w tym zysków i strat wynikających z aktuarialnego przeszacowania długoterminowych rezerw pracowniczych, w rachunku zysków i strat, odpowiednio w pozycjach pozostałych przychodów lub pozostałych kosztów operacyjnych. Jeżeli jednostka nie stosuje KSR, a skutki zmian założeń aktuarialnych chce ujmować jako pozostałe przychody i koszty operacyjne, to musi to określić w polityce rachunkowości.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu ujmowania skutków zmian założeń aktuarialnych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Ewidencja biernych rozliczeń międzyokresowych w zależności od zasad ewidencji kosztów

Do ewidencji księgowej biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów służy konto 64-1 „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”. Ujęcie w księgach biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów polega na zwiększeniu kosztów działalności operacyjnej (tj. odpowiednio kosztu wytworzenia produktów, kosztów sprzedaży, kosztów ogólnego zarządu) i biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów.

Ewidencja księgowa utworzenia rezerwy w postaci biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów

1. W jednostkach ewidencjonujących koszty tylko na kontach zespołu 4:
 - **Wn konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
 - **Ma konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”.
2. W jednostkach ewidencjonujących koszty na kontach zespołu 4 i 5:
 - **Wn konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, 55),**
 - **Ma konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”.
3. W jednostkach ewidencjonujących koszty tylko na kontach zespołu 5:
 - **Wn konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, 55),**
 - **Ma konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”.

W identyczny sposób podwyższa się wysokość biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów, jeżeli wzrosło ryzyko poniesienia przez jednostkę niezbędnych dla wywiązania się z ciężącego na niej obowiązku świadczeń.

Zamiana biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów w zobowiązanie, wobec przekształcenia się przewidywanego ryzyka wykonania przez jednostkę świadczeń, wynikają-

cych z ciążących na niej obowiązków w pewność, powoduje zmniejszenie biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów i zwiększenie zobowiązań.

Rozwiązanie rezerwy w postaci biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów może przebiegać na dwa sposoby, które prezentujemy poniżej.

I sposób – rozwiązanie wzorcowe

Ewidencja księgowa rozwiązania rezerwy w zależności od zasad ewidencji kosztów

1. W jednostkach ewidencjonujących koszty tylko na kontach zespołu 4:
 - a) rzeczywiście poniesione koszty:
 - **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
 - **Ma konto zespołu 1, 2, 3 i konto 85**,
 - b) rozliczenie kwot ujętych na koncie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów (do wysokości kosztów):
 - **Wn konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.
2. W jednostkach ewidencjonujących koszty na kontach zespołu 4 i 5:
 - a) rzeczywiście poniesione koszty:
 - **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
 - **Ma konto zespołu 1, 2, 3 i konto 85**
 oraz równolegle:
 - **Wn konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, 55)**,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”,
 - b) rozliczenie kwot ujętych na koncie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów (do wysokości kosztów):
 - **Wn konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
 - **Ma konto w zespole 5 (konto 50 lub 52-7, konto 55)**.
3. W jednostkach ewidencjonujących koszty tylko na kontach zespołu 5:
 - a) rzeczywiście poniesione koszty:
 - **Wn konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
 - **Ma konto zespołu 1, 2, 3 i konto 85**,
 - b) rozliczenie kwot ujętych na koncie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów:
 - nadwyżka rezerwy nad kosztami: **Wn konto 64-1, Ma konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, konto 55)**,
 - nadwyżka kosztów nad rezerwą: **Wn konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, 55), Ma konto 64-1**.

Niewykorzystanie w części lub całości biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów w przypadku zmniejszenia lub ustania ryzyka uzasadniającego jego dokonanie polega na zmniejszeniu stanu biernego rozliczenia międzyokresowego kosztów oraz zmniejszeniu kosztów działalności operacyjnej (odpowiednio kosztu wytworzenia produktów, kosztów sprzedaży, kosztów ogólnego zarządu) poniesionych w okresie sprawozdawczym, w którym stwierdzono, że związane z tym rozliczeniem zobowiązanie jest mniejsze lub nie powstało.

II sposób – rozwiązanie alternatywne

W jednostkach rozliczających koszty na kontach zespołu 4 i 5 – rzeczywiste koszty proste według rodzajów, na pokrycie których uprzednio utworzono rezerwę w postaci biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów – można odnieść bezpośrednio na konto 64-1. W takim przypadku ewentualne saldo Wn lub Ma konta 64-1 przenosi się na konto zespołu 5.

Ewidencja księgową rozwiązanią rezerwy w jednostkach ewidencjonujących koszty na kontach zespołu 4 i 5

1. Rzeczywiście poniesione koszty:
 - **Wn konto 40** „Koszty według rodzajów”,
 - **Ma konto zespołu 1, 2, 3 i konto 85**
 oraz równolegle:
 - **Wn konto 64-1** „Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów”,
 - **Ma konto 49** „Rozliczenie kosztów”.
2. Rozliczenie salda figurującego na koncie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów:
 - saldo Wn: **Wn konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, 55), Ma konto 64-1,**
 - saldo Ma: **Wn konto 64-1, Ma konto zespołu 5 (konto 50 lub 52-7, 55).**

Uwaga: Decyzję w sprawie sposobu ewidencji i rozliczania biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Uproszczenie polegające na rezygnacji z tworzenia biernych rozliczeń międzyokresowych

Ustawa o rachunkowości przewiduje możliwość nietworzenia biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów dotyczących przyszłych świadczeń na rzecz pracowników, w tym świadczeń emerytalnych, przez jednostki posiadające status jednostek mikro, małych oraz niektóre organizacje pozarządowe (w tym fundacje i stowarzyszenia). W świetle bowiem art. 39 ust. 6 tej ustawy jednostka mikro, jednostka mała oraz jednostka, o której mowa w art. 3 ust. 2 i ust. 3 pkt 1 i 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która spełnia warunki określone w art. 3 ust. 1c pkt 1 albo ust. 1d ustawy o rachunkowości, może nie tworzyć biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów dotyczących przyszłych świadczeń na rzecz pracowników, w tym świadczeń emerytalnych. Z uproszczenia tego nie mogą jednak skorzystać spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne i spółki jawne lub komandytowe, których wszystkimi współnikami ponoszącymi nieograniczoną odpowiedzialność są spółki kapitałowe, spółki komandytowo-akcyjne lub spółki z innych państw o podobnej do tych spółek formie prawnej. Wynika tak z art. 39 ust. 7 ustawy o rachunkowości. W naszej ocenie jednostki takie w określonych sytuacjach mogą jednak odstąpić od ustalania rezerw na świadczenia pracownicze, na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy o rachunkowości, tzn. wtedy gdy przyjęcie takiego uproszczenia nie wywiera istotnie ujemnego wpływu na rzetelne i jasne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki. Przy czym warunkiem stosowania uproszczenia jest, aby wywołane nim pominięcia lub zniekształcenia, ani pojedynczo, ani łącznie, nie były istotne i nie wprowadzały użytkownika rocznego sprawozdania finansowego w błąd, skutkujący podjęciem nietrafionej decyzji (por. art. 4 ust. 4a ustawy o rachunkowości).

Ponadto z pkt 3.21 KSR nr 6 wynika, że jednostka może zrezygnować z tworzenia rezerw na zobowiązania, dokonywania biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów lub ujawniania zobowiązań warunkowych o ile uproszczenia te nie wywierają istotnie ujemnego wpływu na jasne i rzetelne przedstawienie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego jednostki.

Uwaga: Decyzję w sprawie nietworzenia biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

8. Operacje wyrażone w walutach obcych i rozliczenie różnic kursowych

8.1. Zasady wyceny operacji na rachunku walutowym w ciągu roku obrotowego

Ustawa o rachunkowości w art. 9 wskazuje, iż księgi rachunkowe prowadzi się w języku polskim i walucie polskiej. Oznacza to, że wszystkie operacje gospodarcze wyrażone w walucie obcej przed wprowadzeniem do ksiąg rachunkowych wymagają przeliczenia na walutę polską. Wynik przeliczenia zamieszcza się bezpośrednio na dowodzie księgowym, chyba że jest ono dokonywane automatycznie, a wykonanie tego przeliczenia potwierdza odpowiedni wydruk (por. art. 21 ust. 3 ustawy o rachunkowości).

Jednostki mogą gromadzić środki pieniężne wyrażone w walucie obcej na własnych walutowych rachunkach bankowych. Środki te pochodzą np. z zapłaty należności, zaciągnięcia kredytów lub pożyczek oraz zakupów walut w banku lub kantorze. Mogą być one wykorzystywane do zapłaty zobowiązań, spłaty kredytów lub pożyczek, czy też wypłaty zaliczek na zagraniczne podróże służbowe. Jeżeli zatem jednostka posiada własny walutowy rachunek bankowy, to wpływy i wypływy środków z tego rachunku wymagają przeliczenia na złotówki.

W myśl art. 30 ust. 2 ustawy o rachunkowości, wyrażone w walutach obcych operacje gospodarcze ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia – o ile odrębne przepisy dotyczące środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i innych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz środków niepodlegających zwrotowi, pochodzących ze źródeł zagranicznych nie stanowią inaczej – odpowiednio po kursie:

- 1) faktycznie zastosowanym w tym dniu, wynikającym z charakteru operacji – w przypadku sprzedaży lub kupna walut oraz zapłaty należności lub zobowiązań,
- 2) średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego ten dzień – w przypadku zapłaty należności lub zobowiązań, jeżeli nie jest zasadne zastosowanie kursu, o którym mowa w pkt 1, a także w przypadku pozostałych operacji.

Zastosowanie do wyceny wpływu waluty obcej na rachunek walutowy oraz do wyceny rozchodu waluty z tego rachunku kursu faktycznie zastosowanego, jest możliwe tylko wtedy, gdy dochodzi do faktycznej wymiany waluty (tj. zakupu lub sprzedaży waluty). W przypadku gdy na rachunek walutowy wpływa należność od kontrahenta w walucie obcej, a także gdy zapłata zobowiązania wobec kontrahenta dokonywana jest poprzez rachunek walutowy, nie można mówić o kursie faktycznie zastosowanym.

W sytuacji gdy do wyceny wpływu lub rozchodu waluty nie można przyjąć kursu faktycznie zastosowanego (gdyż taki kurs nie istnieje), do wyceny tej stosuje się średni kurs ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień:

- 1) wpływu waluty obcej na rachunek walutowy w związku z otrzymaniem należności,
- 2) wypływu waluty obcej z rachunku walutowego w związku z zapłatą zobowiązania.

Jeżeli do wyceny rozchodu środków z walutowego rachunku bankowego z tytułu zapłaty zobowiązania stosuje się kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień zapłaty, a w przypadku sprzedaży waluty – kurs faktycznie zastosowany, to zazwyczaj kursy te różnią się od kursów przyjętych do wyceny waluty w momencie jej wypływu na rachunek walutowy. W związku z tym na rachunku walutowym powstaną różnice kursowe od własnych środków pieniężnych. Do ustalenia kolejności rozchodu środków pieniężnych z rachunku walutowego należy przyjąć jedną z metod wyceny przedstawionych w art. 34 ust. 4 pkt 1–3 ustawy o rachunkowości, czyli FIFO, LIFO lub kurs przeciętny (średnioważony).

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie wyboru metody określania kolejności rozchodu waluty w celu ustalenia różnic kursowych od własnych środków pieniężnych podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Dla celów bilansowych rozchód środków z rachunku walutowego można także wyceniać po kursie, po jakim waluty wyceniono w momencie ich wpływu na ten rachunek (tj. kursie historycznym), przyjmując jedną z metod, o których mowa w art. 34 ust. 4 pkt 1–3 ww. ustawy, określających kolejność rozchodu, tj. FIFO, LIFO lub kurs przeciętny (średnioważony). Takie podejście wynika z art. 35 ust. 8 ww. ustawy. Przy tym sposobie wyceny nie powstają różnice kursowe od własnych środków pieniężnych. Należy jednak pamiętać, że w przypadku gdy jednostka nie stosuje księgowej metody rozliczania różnic kursowych dla celów podatkowych, to stosowanie kursu historycznego do wyceny rozchodu waluty obcej z walutowego rachunku bankowego jest kwestionowane przez organy podatkowe.

! **Uwaga:** Przy wycenie rozchodu środków z rachunku walutowego według kursu historycznego, decyzję w sprawie wyboru metody w celu ustalenia właściwego kursu do wyceny bieżącego rozchodu waluty podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Z powyższych wyjaśnień wynika, iż w przypadku wpływu środków na rachunek walutowy jednostka nie ma możliwości wyboru sposobu ich przeliczania na złote. Natomiast w odniesieniu do wyceny rozchodu waluty z rachunku bankowego stosowane mogą być dwa podejścia, tj. według przepisów art. 30 ust. 2 ww. ustawy (tzw. podejście wzorcowe) lub art. 35 ust. 8 ww. ustawy (tzw. podejście uproszczone).

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie wyboru podejścia wzorcowego lub uproszczonego w zakresie wyceny rozchodu waluty z rachunku walutowego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

8.2. Wycena przychodów w walucie obcej z uwzględnieniem płatności zaliczkowych

Regulacje KSR nr 15 w zakresie wyceny przychodów w walucie obcej

Zagadnienia dotyczące ujmowania przychodów ze sprzedaży określa Krajowy Standard Rachunkowości nr 15 „Przychody ze sprzedaży wyrobów, półproduktów, towarów i materiałów” (KSR nr 15). W pkt 4.1.1 standard ten wskazuje, iż zgodnie z zasadą współmierności przychodów i kosztów przychody ze sprzedaży dóbr ujmuje się wtedy, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- a) została zawarta umowa sprzedaży pomiędzy dostawcą i nabywcą dóbr,
- b) transakcja ma treść ekonomiczną,
- c) wiarygodnie ustalono wynagrodzenie należne dostawcy z tytułu sprzedaży dóbr,
- d) dostawca przekazał nabywcy znaczące korzyści i ryzyko związane z dobrami będącymi przedmiotem umowy,
- e) wiarygodnie ustalono koszty realizacji umowy,
- f) uprawdopodobniono uzyskanie wynagrodzenia z tytułu sprzedaży dóbr.

W opisie ww. okoliczności KSR nr 15 zwraca uwagę, iż dostawca ujmuje przychody ze sprzedaży dóbr w momencie przeniesienia znaczących korzyści i ryzyka związanych z tymi dobrami. Zazwyczaj przekazanie dobra nabywcy powoduje, że ustaje kontrola

sprzedającego nad dobrem oraz następuje przekazanie znaczących korzyści i ryzyka związanych z własnością dobra nabywcy. Wynika to z faktu, że jeżeli strony nie ustaliły inaczej, z chwilą wydania sprzedanego dobra przechodzą na kupującego korzyści i ciężary związane z dobrem oraz niebezpieczeństwo przypadkowej utraty lub uszkodzenia (por. art. 548 § 1 Kodeksu cywilnego).

KSR nr 15 odnosi się również do wyceny i ujmowania przychodów wyrażonych w walutach obcych. W pkt 4.4.1 standard wskazuje, iż zgodnie z art. 30 ust. 2 ustawy o rachunkowości jednostka ujmuje w księgach rachunkowych operacje gospodarcze dotyczące przychodów wyrażonych w walutach obcych na dzień ich przeprowadzenia po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego ten dzień. Z kolei z pkt 4.4.2 standardu wynika, iż do wyceny przychodów w walutach obcych jednostki mogą zastosować również stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami.

Uwaga: Decyzję w sprawie wyceny i ujmowania przychodów wyrażonych w walucie obcej podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Wycena zaliczek w walucie obcej według ustawy o rachunkowości

Według art. 21 ust. 3 ustawy o rachunkowości, dowód księgowy opiewający na waluty obce powinien zawierać przeliczenie ich wartości na walutę polską według kursu obowiązującego w dniu przeprowadzenia operacji gospodarczej. Wynik przeliczenia zamieszcza się bezpośrednio na dowodzie, chyba że system przetwarzania danych zapewnia automatyczne przeliczenie walut obcych na walutę polską, a wykonanie tego przeliczenia potwierdza odpowiedni wydruk. Kursy obowiązujące w dniu przeprowadzenia transakcji wyznacza natomiast art. 30 ust. 2 ustawy o rachunkowości. Stanowi on, iż wyrażone w walutach obcych operacje gospodarcze ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia – o ile odrębne przepisy dotyczące środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej i innych krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz środków niepodlegających zwrotowi, pochodzących ze źródeł zagranicznych nie stanowią inaczej – odpowiednio po kursie:

- 1) faktycznie zastosowanym w tym dniu, wynikającym z charakteru operacji – w przypadku sprzedaży lub kupna walut oraz zapłaty należności lub zobowiązań,
- 2) średnim ogłoszonym dla danej waluty przez Narodowy Bank Polski (NBP) z dnia poprzedzającego ten dzień – w przypadku zapłaty należności lub zobowiązań, jeżeli nie jest zasadne zastosowanie kursu, o którym mowa w pkt 1, a także w przypadku pozostałych operacji.

Zatem operacje gospodarcze dotyczące przychodów ze sprzedaży wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w księgach rachunkowych na dzień ich przeprowadzenia po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego ten dzień.

W praktyce gospodarczej realizacja świadczeń jest często zaliczkowana określonymi płatnościami na rzecz sprzedawcy. W takim przypadku jednostki gospodarcze stają przed problemem właściwego ujęcia przychodu (i należności) z tytułu transakcji w walucie obcej. Dla celów bilansowych zaliczka otrzymana na poczet sprzedaży towarów, których dostawa nastąpi w następnych okresach sprawozdawczych, nie skutkuje powstaniem przychodu. Ujmuje się ją na koncie rozliczeń międzyokresowych przychodów (zob. art. 41 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości). Przypominamy, iż co do zasady, podatnik jest obowiązany

wystawić fakturę dokumentującą sprzedaż, a także dostawę towarów i świadczenie usług, o których mowa w art. 106a pkt 2 ustawy o VAT, dokonywane przez niego na rzecz innego podatnika podatku, podatku od wartości dodanej lub podatku o podobnym charakterze lub na rzecz osoby prawnej niebędącej podatnikiem. Fakturą należy również udokumentować otrzymanie całości lub części zapłaty przed dokonaniem dostawy towaru czy wykonaniem usługi, z wyjątkiem przypadku gdy zapłata dotyczy wewnątrzwspólnotowej dostawy towarów (WDT), czynności, dla których obowiązek podatkowy powstaje zgodnie z art. 19a ust. 5 pkt 4 ustawy o VAT, czy dostaw towarów, dla których obowiązek podatkowy powstaje zgodnie z art. 19a ust. 1b ustawy o VAT (por. art. 106b ust. 1 pkt 4 ustawy o VAT). Otrzymałą zaliczkę oraz fakturę zaliczkową należy odpowiednio wycenić na potrzeby ujęcia ich w księgach rachunkowych. Do ich wyceny należy zastosować przepisy art. 30 ust. 2 ustawy o rachunkowości. Jeżeli zaliczka w walucie obcej wpłynie na rachunek:

- a) złotówkowy, to do jej wyceny stosuje się kurs faktycznie zastosowany,
- b) walutowy, to do jej wyceny stosuje się średni kurs NBP z ostatniego dnia roboczego poprzedzającego dzień wpływu waluty.

Natomiast do wyceny faktury zaliczkowej jednostka może przyjąć średni kurs NBP z dnia poprzedzającego dzień jej wystawienia. Po realizacji świadczenia, czyli pod datą dostawy towarów, której zaliczka dotyczyła, kwotę ujętą na koncie 84 zarachowuje się do przychodów (na podstawie dowodu „PK – Polecenie księgowania”). Wartość przychodu z tytułu transakcji, której dotyczy zaliczka, należy wycenić po średnim kursie NBP z dnia poprzedzającego dzień uzyskania przychodu.

Ewidencja księgową zaliczki otrzymanej w walucie obcej oraz faktury zaliczkowej

1. WB – wpływ zaliczki na rachunek walutowy:
 - **Wn konto 13-1** „Rachunek walutowy”,
 - **Ma konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”.
2. Faktura dokumentująca otrzymaną zaliczkę (jeżeli wystąpi obowiązek jej wystawienia):
 - a) wartość brutto: **Wn konto 20** „Rozrachunki z odbiorcami”,
 - b) VAT należny: **Ma konto 22-2** „Rozrachunki z urzędem skarbowym z tytułu VAT należnego”,
 - c) wartość netto otrzymanej zaliczki: **Ma konto 84** „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”.
3. PK – zarachowanie kwoty ujętej na koncie 84 do przychodów pod datą dostawy (pod datą realizacji świadczenia):
 - **Wn konto 84** „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”,
 - **Ma konto 73-0** „Sprzedaż towarów” lub konto 70-0 „Sprzedaż produktów”.

Z uwagi na fakt, że zaliczek na WDT nie dokumentuje się fakturą, wpływ zaliczki na rachunek walutowy można ująć w księgach rachunkowych na koncie 20 i pozostawić na nim do momentu realizacji dostawy i wystawienia faktury, zapisem po stronie **Wn konta 13-1**, w korespondencji ze stroną **Ma konta 20**. Otrzymałą zaliczkę na WDT – pomimo braku faktury zaliczkowej – można także ująć na koncie 84, zapisem po stronie **Wn konta 13-1**, w korespondencji ze stroną **Ma konta 84**. Stan zaliczek otrzymanych, a nierozliczonych na dzień bilansowy wykazuje się w pasywach bilansu sporządzanego według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości, w pozycji B.III.3 lit. e) „Zaliczki otrzymane na dostawy i usługi”. Przy czym nie zmienia sposobu prezentacji w bilansie otrzymanych zaliczek okoliczność, że mogą one figurować w księgach rachunkowych zarówno na koncie rozrachunkowym, jak i rozliczeń międzyokresowych przychodów.

Wycena zobowiązania z tytułu zaliczki według stanowiska w sprawie rozrachunków z kontrahentami

KSR nr 15 w pkt 4.4.2 wskazuje, że do wyceny przychodów w walutach obcych jednostki mogą zastosować również stanowisko Komitetu Standardów Rachunkowości w sprawie rozrachunków z kontrahentami. Z pkt 6.1 tego stanowiska wynika, iż zobowiązanie wobec odbiorcy z tytułu przedpłaty otrzymanej w walucie obcej, na dzień ujęcia w księgach rachunkowych sprzedawca przelicza na walutę polską odpowiednio po kursie:

- a) średnim NBP waluty obcej z dnia poprzedzającego dzień wpływu przedpłaty – jeżeli wpłynęła ona na rachunek bankowy sprzedawcy prowadzony w walucie obcej lub została wpłacona do kasy walutowej,
- b) kupna waluty obcej zastosowanym przez bank prowadzący rachunek sprzedawcy – jeżeli przedpłata w walucie obcej wpłynęła na rachunek bankowy sprzedawcy prowadzony w walucie krajowej (jednostka sprzedała walutę obcą bankowi).

Ponadto według stanowiska w sprawie rozrachunków z kontrahentami, zobowiązań wobec odbiorcy z tytułu przedpłat otrzymanych w walucie obcej na poczet przyszłych dostaw nie przelicza się ponownie na walutę polską na dzień przeprowadzenia transakcji sprzedaży, na poczet której nastąpiła przedpłata.

Oznacza to, że przychód ze sprzedaży, gdy płatność obejmuje uiszczenie zaliczki (w części poprzedzonej zaliczką) będzie wyceniony po kursie, po którym wyceniono przedpłatę, a nie po kursie średnim ogłoszonym dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień przeprowadzenia transakcji (uzyskania przychodu). Omawiane zagadnienie ilustruje przykład 3, zamieszczony w stanowisku w sprawie rozrachunków z kontrahentami.

8.3. Różnice kursowe z wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań oraz ich rozliczenie w roku następnym

Aktywa i zobowiązania wyrażone w walucie obcej muszą być urealnione na dzień bilansowy poprzez ich ponowną wycenę według aktualnego kursu na ten dzień. Zasady wyceny bilansowej określa art. 30 ust. 1 ustawy o rachunkowości. Na mocy tego przepisu, wyrażone w walutach obcych składniki aktywów (z wyłączeniem udziałów w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności) i pasywów wycenia się nie rzadziej niż na dzień bilansowy po obowiązującym na ten dzień średnim kursie ogłoszonym dla danej waluty przez NBP. Z kolei gotówkę znajdującą się w jednostkach prowadzących kupno i sprzedaż walut obcych należy wycenić nie rzadziej niż na dzień bilansowy po kursie, po którym nastąpił jej zakup, jednak w wysokości nie wyższej od średniego kursu ogłoszonego na dzień wyceny dla danej waluty przez NBP. Jeżeli aktywa i pasywa są wyrażone w walutach, dla których NBP nie ogłasza kursu, to kurs tych walut określa się w relacji do wskazanej przez jednostkę waluty odniesienia, której kurs jest ogłaszany przez NBP (por. art. 30 ust. 3 ww. ustawy).

Na skutek wyceny bilansowej aktywów i pasywów mogą powstać memoriałowe różnice kursowe. Termin i sposób rozliczenia ujętych na dzień bilansowy różnic kursowych z wyceny bilansowej w księgach rachunkowych następnego roku obrotowego nie jest uregulowany przepisami ustawy o rachunkowości. Jednostki same dokonują wyboru metody rozliczania różnic kursowych naliczonych na dzień bilansowy. W praktyce rozliczenia różnic kursowych z wyceny bilansowej powstałych np. na rozrachunkach można dokonać:

- 1) stornując pod datą 1 dnia następnego roku obrotowego naliczone na dzień bilansowy różnice kursowe, a następnie księgując faktycznie zrealizowane różnice kursowe w momencie realizacji rozrachunków,

- 2) stornując różnice kursowe dopiero w dniu uregulowania danej należności lub zobowiązania, z równoczesnym określeniem i wprowadzeniem do ksiąg różnic kursowych ustalonych za okres od dnia powstania rozrachunku do dnia jego uregulowania; nie stornuje się różnic kursowych od nadal nieuregulowanych rozrachunków,
- 3) ujmując w księgach zrealizowane różnice kursowe obliczone od początku roku do dnia zapłaty rozrachunku lub różnice kursowe wynikające z porównania kursu z poprzedniej wyceny z kursem z bieżącej wyceny; w tej metodzie nie dokonuje się storna różnic z poprzedniej wyceny, tylko doprowadza się stan rozrachunków do prawidłowego salda poprzez doksiegowanie dodatnich lub ujemnych różnic kursowych.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu rozliczania różnic kursowych z wyceny bilansowej podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

8.4. Wynikowe i bilansowe rozliczanie różnic kursowych

Generalnie różnice kursowe zarówno ustalone na bieżąco (zrealizowane), jak i na dzień bilansowy dotyczące aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych, ustawa o rachunkowości nakazuje rozliczać wynikowo. Wpływają one odpowiednio na przychody (dodatnie) lub koszty (ujemne) finansowe (por. art. 30 ust. 4 ustawy o rachunkowości). Różnice kursowe rozliczane wynikowo wykazuje się w rachunku zysków i strat – na podstawie art. 42 ust. 3 ww. ustawy – po skompensowaniu ze sobą (per saldo), a nie obrotami, odpowiednio:

- 1) nadwyżkę dodatnich różnic kursowych nad ujemnymi – jako inne przychody finansowe,
- 2) nadwyżkę ujemnych różnic kursowych nad dodatnimi – jako inne koszty finansowe.

Z kolei różnice kursowe dotyczące zobowiązań zaciągniętych na sfinansowanie środków trwałych w budowie, środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, korygują cenę nabycia lub koszt wytworzenia – pod warunkiem jednak, że na dzień powstania różnic kursowych nie oddano tych składników jeszcze do używania (por. art. 28 ust. 8 ww. ustawy). Jest to tzw. bilansowe rozliczanie różnic kursowych. Powoduje to zwiększenie lub zmniejszenie wartości aktywów, których te różnice dotyczą.

Różnice kursowe dotyczące zobowiązań zaciągniętych na sfinansowanie środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych ustalone po oddaniu ich do używania rozlicza się wynikowo (jako koszty lub przychody finansowe) lub można skorzystać z możliwości korygowania o nie wartości początkowej tych składników. W uzasadnionych przypadkach można skorygować wycenę oddanych do używania środków trwałych lub wartości niematerialnych i prawnych o różnice kursowe od kredytów i pożyczek służących ich sfinansowaniu (por. art. 30 ust. 4 ww. ustawy).

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie sposobu rozliczania różnic kursowych związanych z finansowaniem środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych, powstałych po oddaniu tych składników do używania, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Bilansowo można także rozliczać różnice kursowe powstałe w związku z finansowaniem długotrwałego przygotowania towaru lub produktu do sprzedaży bądź długim okresem wytwarzania produktu. Jak bowiem stanowi art. 28 ust. 4 ustawy o rachunkowości, w przypadkach uzasadnionych niezbędnym, długotrwałym przygotowaniem towaru lub produktu do sprzedaży bądź długim okresem wytwarzania produktu, cenę nabycia lub koszt wytworzenia można zwiększyć o koszty obsługi zobowiązań zaciągniętych w celu finansowania zapasu towarów lub produktów w okresie ich przygotowania do sprzedaży bądź wytworze-

nia i związanych z nimi różnic kursowych, pomniejszone o przychody z tego tytułu. Zwrot „można” oznacza, że to jednostka według uznania rozlicza różnice kursowe bilansowo.

Uwaga: Decyzję w sprawie sposobu rozliczania różnic kursowych związanych z finansowaniem zapasu towaru lub produktu w okresie ich przygotowania do sprzedaży lub wytworzenia podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

9. Zasady rozliczania dotacji

9.1. Ujęcie dotacji jako przychodu w księgach rachunkowych

Dotacja to bezzwrotna i nieodpłatna pomoc finansowa udzielana jako wsparcie działalności podmiotów gospodarczych. Ewidencja księgowa otrzymanych dotacji sprawia w praktyce wiele problemów. Wątpliwości dotyczą przede wszystkim momentu ujęcia dotacji jako przychodu – czy może to być moment podpisania umowy, czy dopiero moment faktycznego wpływu środków z tytułu przyznanej dotacji na rachunek bankowy?

Naszym zdaniem, każdy podmiot gospodarczy powinien we własnym zakresie rozważyć i podjąć decyzję co do sposobu ujmowania przychodów z dotacji w określonych sytuacjach. Przy podejmowaniu decyzji kierownik jednostki powinien kierować się przede wszystkim nadrzędnymi zasadami rachunkowości. Podjęte decyzje powinny być opisane w stosowanej przez jednostkę polityce rachunkowości.

Generalnie, w myśl art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. h) ustawy o rachunkowości, otrzymanie środków pieniężnych w formie dotacji czy dofinansowania należy zaliczać do pozostałych przychodów operacyjnych. Przepis ten określa dwa wyjątki od tej zasady:

- 1) otrzymanie środków pieniężnych będących dopłatami (subwencjami) do cen sprzedaży (ujmuje się jako przychód ze sprzedaży towarów i produktów),
- 2) otrzymanie środków pieniężnych na nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych (odnosi się je na dzień wpływu na rozliczenia międzyokresowe przychodów).

Z powołanego przepisu wynika, że dotacje należy – co do zasady – rozpoznawać kasowo (mowa jest bowiem o środkach pieniężnych otrzymanych). W związku z tym, w księgach rachunkowych nie ujmuje się dotacji należnych (za wyjątkiem pewnej jej części, np. na przełomie roku, oraz za wyjątkiem dotacji do cen). Księgowanie dotacji na koncie pozostałych przychodów operacyjnych lub rozliczeń międzyokresowych przychodów nastąpi generalnie w momencie jej otrzymania, tj. wpływu środków pieniężnych na rachunek bankowy. W takiej sytuacji przyznanie dotacji, do czasu fizycznego wpływu środków na rachunek bankowy, może zostać ujęte w ewidencji pozabilansowej na koncie 29-0 „Należności warunkowe”.

Sposób, w jaki wpływ dotacji należy zaksięgować zależy jest od tego, czy dofinansowanie dotyczy pokrycia kosztów, czy też stanowi dofinansowanie zakupu lub wytworzenia środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych. W odniesieniu do kwot dofinansowania na pokrycie kosztów odniesionych w ciężar danego okresu, wpływ dotacji księguje się w korespondencji z kontem pozostałych przychodów operacyjnych.

Natomiast dotacja, która dotyczy wydatków zakwalifikowanych przez jednostkę do środków trwałych (w tym w budowie) lub do wartości niematerialnych i prawnych – podlega drugostronnemu odniesieniu na konto rozliczeń międzyokresowych przychodów. Jak bowiem stanowi art. 41 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy, środki pieniężne otrzymane na sfinansowanie nabycia lub wytworzenia środków trwałych, w tym także środków trwałych w budowie oraz prac

rozwojowych, jeżeli stosownie do innych ustaw nie zwiększają one kapitałów (funduszy) własnych, zalicza się do rozliczeń międzyokresowych przychodów. Przepis ten stosuje się także do środków otrzymanych na nabycie wartości niematerialnych i prawnych.

Ewidencja księgowa dotacji w momencie jej wpływu na rachunek bankowy

1. WB – wpływ dotacji na pokrycie kosztów bieżącej działalności operacyjnej:
 - **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący” lub 13-5 „Wyodrębniony rachunek bankowy”,
 - **Ma konto 76-0** „Pozostałe przychody operacyjne”.
2. WB – wpływ dotacji na nabycie lub wytworzenie aktywów trwałych:
 - **Wn konto 13-0** „Rachunek bieżący” lub 13-5 „Wyodrębniony rachunek bankowy”,
 - **Ma konto 84** „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”.

9.2. Zmniejszenia przychodów z tytułu dopłat do cen i dotacji przedmiotowych według KSR nr 15

Kwestie dotyczące pomniejszenia przychodów o dopłaty do cen i dotacje przedmiotowe zaprezentowano w pkt 6.5.1–6.5.7 KSR nr 15. W świetle tego standardu, przychody z dotacji rządowych i samorządowych są szczególnym rodzajem przychodów. Dotacje te są formą pomocy państwa i samorządów udzielanej podmiotom gospodarczym, aby częściowo sfinansować ich działalność, która z różnych względów jest istotna dla państwa lub samorządów. W myśl art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. h) do ustawy o rachunkowości, przychody związane z otrzymaniem nieodpłatnie – w tym w drodze darowizny – aktywów, w tym także środków pieniężnych, na cele inne niż dopłaty do cen sprzedaży, nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych stanowią element pozostałych przychodów operacyjnych. Co ważne, dotacje mogą mieć charakter dopłat do cen sprzedaży dóbr, które na podstawie ww. art. 3 ust. 1 pkt 32 lit. h) nie stanowią pozostałych przychodów operacyjnych. Zgodnie z zasadami przewagi treści ekonomicznej nad formą oraz jasnego i rzetelnego obrazu sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego, są one ujmowane i prezentowane w ramach podstawowej działalności operacyjnej. Taki charakter mogą mieć np. dopłaty rządowe do cen leków refundowanych, gdy pacjent pokrywa część ceny sprzedawanego leku, a pozostałą część pokrywa (refunduje) odpowiednia instytucja rządowa lub samorządowa.

Dotacje ujmuje się w przychodach, gdy ich otrzymanie jest niewątpliwe, a więc po uprawdopodobnieniu ich otrzymania w powiązaniu ze spełnieniem warunków określonych przez instytucję rządową lub samorządową uprawniających do ich otrzymania. Jeżeli spełnione są warunki ujęcia dotacji w przychodach, to przychody z tytułu dotacji ujmuje się w okresach, których dotyczą lub w okresach, w których jednostka poniosła koszty podlegające refundacji w postaci dotacji bez względu na to, czy dotacje zostały wpłacone czy nie.

Jeżeli natomiast otrzymanie dotacji nie jest uprawdopodobnione we wskazanym powyżej okresie, to dotacje ujmuje się w przychodach po uprawdopodobnieniu ich otrzymania, najpóźniej w okresie sprawozdawczym, w którym zostały uzyskane środki pieniężne z dotacji.

KSR nr 15 wskazuje także, że w rachunku zysków i strat sporządzanym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości dotację można prezentować w podstawowej działalności operacyjnej na dwa sposoby, tj.:

- a) w wariantcie kalkulacyjnym w pozycji A.I. „Przychody netto ze sprzedaży produktów” lub pozycji A.II. „Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów”, natomiast w wariantcie porównawczym w pozycji A.I. „Przychody netto ze sprzedaży produktów” lub pozycji A.IV. „Przychody netto ze sprzedaży towarów i materiałów”,

b) w odrębnej pozycji dodanej w części A zatytułowanej przykładowo „Przychody z tytułu dotacji do działalności operacyjnej”.

Natomiast w przypadku sporządzania rachunku zysków i strat według załącznika nr 4 i 5 do ustawy o rachunkowości dotacje prezentuje się w pozycji odpowiednio zagregowanej.

Co istotne, sposób prezentacji dotacji do działalności operacyjnej jest wyborem kierownika jednostki, jednak sposób prezentacji opisany w pkt b) jest rekomendowany, gdy dotacje stanowią istotną część przychodów z działalności operacyjnej i przedstawienie ich łącznie z innymi przychodami mogłoby wprowadzić odbiorcę sprawozdań finansowych w błąd.

Uwaga: Decyzję w sprawie sposobu prezentacji dotacji otrzymanych do działalności operacyjnej podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

9.3. Rozliczanie dotacji na przełomie roku obrotowego

Przy rozliczaniu dotacji w księgach rachunkowych, dodatkowo – szczególnie na przełomie roku – uwzględnieniu podlegają określone w art. 6 ustawy o rachunkowości zasady memoriału oraz współmierności przychodów i kosztów. Zgodnie z zasadą memoriału, w księgach rachunkowych jednostki należy ująć wszystkie osiągnięte, przypadające na jej rzecz przychody i obciążające ją koszty związane z tymi przychodami dotyczące danego roku obrotowego, niezależnie od terminu ich zapłaty. Natomiast w myśl zasady współmierności przychodów i związanych z nimi kosztów, do aktywów lub pasywów danego okresu sprawozdawczego zaliczane będą koszty lub przychody dotyczące przyszłych okresów oraz przypadające na ten okres sprawozdawczy koszty, które jeszcze nie zostały poniesione. Ujmując w księgach rachunkowych dotacje należy również uwzględnić zasadę ostrożności zdefiniowaną w art. 7 ww. ustawy. Jak z niej wynika, poszczególne składniki aktywów i pasywów wycenia się stosując rzeczywiście poniesione na ich nabycie (wytworzenie) ceny (koszty), z zachowaniem zasady ostrożności. W szczególności należy w tym celu w wyniku finansowym, bez względu na jego wysokość, uwzględnić m.in.:

- wyłącznie niewątpliwe pozostałe przychody operacyjne,
- wszystkie poniesione pozostałe koszty operacyjne.

Finansowe skutki takich zdarzeń należy uwzględnić także wtedy, gdy zostaną one ujawnione między dniem bilansowym a dniem, w którym rzeczywiście następuje zamknięcie ksiąg rachunkowych.

Zatem jeśli dotacja na pokrycie kosztów bieżącej działalności, poniesionych w roku poprzednim, wpłynie do jednostki do dnia sporządzenia rocznego sprawozdania finansowego za ten rok, albo istnieje duże prawdopodobieństwo jej uzyskania, a jej kwota jest znana, to – mając na względzie zasadę ostrożności, memoriału i współmierności przychodów i kosztów – można ją zaliczyć do pozostałych przychodów operacyjnych, okresu w którym poniesiono współfinansowane nią koszty. Kwota tej dotacji może zostać odniesiona na zwiększenie pozostałych przychodów operacyjnych w korespondencji z kontem 24 „Pozostałe rozrachunki” lub 65-1 „Inne rozliczenia międzyokresowe”, zapisem: **Wn konto 65-1 lub 24, Ma konto 76-0**.

W sytuacji natomiast, gdy dotacja wpłynie do jednostki jeszcze przed poniesieniem kosztów i gdy otrzymane środki są przeznaczone do wykorzystania w późniejszych latach obrotowych, ich kwota może być przejściowo ewidencjonowana po stronie Ma konta 84 „Rozliczenia międzyokresowe przychodów”. W momencie wykorzystania dotacji odpowiednia jej część będzie wówczas przeksięgowana z konta 84 na konto 76-0, zapisem: **Wn konto 84, Ma konto 76-0**. Będzie to zgodne z zasadą ostrożności, memoriału oraz współmierności przychodów i kosztów.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie zasad rozliczania dotacji na pokrycie kosztów bieżącej działalności, tj. momentu zaliczania do przychodów, podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Także w przypadku dotacji na zakup składników majątku trwałego wskazane jest stosowanie na przełomie roku zasady ostrożności, memoriału i współmierności. Jeżeli zatem jednostka otrzyma dotację na zakup bądź wytworzenie środka trwałego już po zakończeniu roku obrotowego, w którym nabyto lub wytworzono środek trwały i rozpoczęto jego amortyzację, ale jeszcze przed sporządzeniem i zatwierdzeniem sprawozdania finansowego za ten rok, to kwota dotacji, w części przypadającej na odpisy amortyzacyjne dokonane w ww. roku, może zostać wykazana po stronie przychodów tegoż roku na takich samych zasadach jakie przedstawiono powyżej, tj. zapisem: **Wn konto 65-1 lub 24, Ma konto 76-0.**

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie zapisów w księgach rachunkowych związanych z ujęciem dotacji na przełomie roku podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w zakładowym planie kont stanowiącym załącznik do polityki rachunkowości.

10. Odroczony podatek dochodowy

10.1. Obowiązek ustalania odroczonego podatku dochodowego

Stosowanie przez jednostki nadrzędnych zasad rachunkowości (memoriału, współmierności oraz ostrożnej wyceny) skutkuje często tym, że wartość bilansowa składników aktywów i pasywów różni się od ich wartości podatkowej. Część z tych różnic ma charakter stały, a część przejściowy. Różnice trwale powstają w jednym okresie sprawozdawczym i nie zanikają w okresach następnym. Są to zatem różnice nieodwracalne i nie mają one wpływu na powstawanie odroczonego podatku dochodowego. Z kolei różnice przejściowe powstają w jednym i zanikają w innym okresie sprawozdawczym. Różnice przejściowe neutralizuje odroczony podatek dochodowy.

Zasady ustalania odroczonego podatku dochodowego regulują przepisy art. 37 ustawy o rachunkowości, a uszczegóławia je Krajowy Standard Rachunkowości nr 2 „Podatek dochodowy” (KSR nr 2). Przy ustalaniu odroczonego podatku dochodowego najistotniejsze jest jego rozpatrywanie z punktu widzenia aktywów i pasywów, czyli podejście bilansowe. Polega ono na porównaniu wartości bilansowej odpowiedniego składnika aktywów i pasywów z jego wartością podatkową.

! **Uwaga:** Obowiązek ustalania odroczonego podatku dochodowego dotyczy wyłącznie jednostek będących podatnikami podatku dochodowego od osób prawnych, a więc sporządzających roczne zeznanie podatkowe CIT-8.

10.2. Różnice między wartością bilansową i podatkową aktywów i pasywów

Wartość podatkowa aktywów jest to kwota wpływająca na pomniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przypadku uzyskania z nich, w sposób pośredni lub bezpośredni, korzyści ekonomicznych. Jeżeli uzyskanie korzyści ekonomicznych z tytułu określonych aktywów nie powoduje pomniejszenia podstawy obliczenia podatku dochodowego, to wartość podatkowa aktywów jest ich wartością księgową. Z kolei wartością podatkową pasywów jest ich wartość księgową pomniejszona o kwoty, które w przyszłości pomniejszą podstawę podatku dochodowego (podstawę opodatkowania po odliczeniach).

Różnice przejściowe między bilansowymi i podatkowymi wartościami aktywów i pasywów mogą mieć charakter dodatni i ujemny. Dodatnimi różnicami przejściowymi są te, które spowodują powstanie kwot zwiększających podstawę opodatkowania w przyszłych okresach, gdy wartość bilansowa składnika aktywów zostanie zrealizowana lub składnika pasywów rozliczona. Powstają one, gdy:

- 1) wartość bilansowa składnika aktywów jest wyższa niż jego wartość podatkowa albo
- 2) wartość bilansowa składnika zobowiązań jest niższa niż jego wartość podatkowa.

Dodatnie różnice przejściowe mogą również powstawać w związku z pozycjami nieujętymi w księgach jako aktywa lub zobowiązania. Jeżeli powstają dodatnie różnice przejściowe, to tworzy się rezerwę z tytułu odroczonego podatku dochodowego w wysokości kwoty podatku dochodowego wymagającej w przyszłości zapłaty.

Natomiast ujemnymi różnicami przejściowymi są te, które powodują powstanie kwot zmniejszających podstawę opodatkowania w przyszłych okresach, gdy wartość bilansowa składnika aktywów zostanie zrealizowana lub składnika pasywów rozliczona. Powstają one, gdy:

- 1) wartość bilansowa składnika aktywów jest niższa niż jego wartość podatkowa albo
- 2) wartość bilansowa składnika zobowiązań jest wyższa niż jego wartość podatkowa.

Ujemne różnice przejściowe mogą również powstawać w związku z pozycjami nieujętymi w księgach jako aktywa lub zobowiązania. Jeżeli powstają ujemne różnice przejściowe, to ustala się aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się również w związku ze stratami podatkowymi, możliwymi do odliczenia w przyszłości.

Przykładowe zdarzenia wpływające na powstanie rezerw lub aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego	
Dodatnie różnice przejściowe – rezerwy na odroczonego podatku dochodowy	Ujemne różnice przejściowe – aktywa na odroczonego podatku dochodowy
<ul style="list-style-type: none"> – memoriałowe zarachowanie dodatnich różnic kursowych z wyceny bilansowej, jeżeli jednostka ustala różnice kursowe na podstawie ustawy podatkowej, – memoriałowe zarachowanie przychodów z tytułu odsetek od udzielonych pożyczek; należne odsetki dla celów podatkowych są brane pod uwagę z chwilą zapłaty, – memoriałowe zarachowanie odsetek za zwłokę od należności z tytułu dostaw i usług; należne odsetki dla celów podatkowych są brane pod uwagę z chwilą zapłaty, – przyspieszona amortyzacja podatkowa, tzn. stawka amortyzacji podatkowej jest większa od stawki amortyzacji bilansowej, może to wystąpić w sytuacji np. gdy jednostka jest uprawniona do dokonywania dla celów podatkowych jednorazowego odpisu amortyzacyjnego od środków trwałych, a bilansowo amortyzuje je według ogólnych zasad 	<ul style="list-style-type: none"> – memoriałowe zarachowanie ujemnych różnic kursowych z wyceny bilansowej, jeżeli jednostka ustala różnice kursowe na podstawie ustawy podatkowej, – memoriałowe zarachowanie kosztów z tytułu odsetek od otrzymanych kredytów i pożyczek, które jeszcze nie zostały zapłacone, – zarachowanie niewypłaconych na dzień bilansowy wynagrodzeń z tytułu umów zlecenia i o dzieło, – opóźniona amortyzacja podatkowa, tzn. stawka amortyzacji podatkowej jest mniejsza od stawki amortyzacji bilansowej, – dokonanie odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości zapasów, – dokonanie odpisów aktualizujących należności od odbiorców z tytułu dostaw i usług, – utworzenie biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów na naprawy gwarancyjne, reklamacje, nagrody jubileuszowe, odprawy emerytalne itp.

10.3. Wycena aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Wysokość rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się przy uwzględnieniu stawek podatku dochodowego obowiązujących w roku powstania obowiązku podatkowego (por. art. 37 ust. 6 ustawy o rachunkowości). Zgodnie z ogólną zasadą wynikającą z art. 19 ust. 1 updog, podatek dochodowy od osób prawnych wynosi 19% lub 9% podstawy opodatkowania. Przy czym podatek CIT według stawki 9% płacą mali podatnicy oraz podatnicy rozpoczynający działalność – w roku podatkowym, w którym rozpoczęli działalność.

Według wskazówek zawartych w pkt 11.4 KSR nr 2, jeżeli aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego ulegną przekształceniu odpowiednio w należności (zmniejszenia zobowiązań) i zobowiązania z tytułu podatku dochodowego w okresie, dla którego przepisy podatkowe nie określają stawki podatkowej, do wyceny aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego stosuje się stawkę, określoną przez przepisy podatkowe dla ostatniego okresu.

KSR nr 2 wskazuje ponadto, że przy ustalaniu aktywów lub rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego uwzględnienia wymagają zamierzenia jednostki co do sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań oraz wynikające z tych zamierzeń skutki podatkowe. Niemożność wiarygodnego ustalenia zamierzeń jednostki co do sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań oznacza, że jednostka może wykorzystać składnik aktywów lub rozliczyć składnik zobowiązań w sposób bardziej lub mniej korzystny podatkowo. Chęć uzyskania korzyści podatkowych nie zawsze będzie wyznaczała sposób postępowania jednostki, gdyż przy ustaleniu sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań bierze się pod uwagę również i inne względy, np. kwestie zarządcze. W związku z tym istnieje możliwość, że aktywa zostaną wykorzystane lub zobowiązania zostaną rozliczone w sposób mniej korzystny podatkowo.

W przypadku braku możliwości wiarygodnego ustalenia zamierzeń jednostki co do sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań, których sposób wykorzystania lub rozliczenia wpływa na rozliczenia podatkowe, celowe jest przyjęcie rozwiązania, przy którym:

- rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się w najwyższej kwocie, czyli rezerwa jest tworzona od wszystkich dodatnich różnic przejściowych podlegających opodatkowaniu,
- aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się w najniższej kwocie, czyli do wysokości w jakiej jest prawdopodobne, że będzie można pomniejszyć przyszłe zyski podatkowe o rozpoznane ujemne różnice przejściowe.

Uwaga: Decyzję w sprawie sposobu ustalania kwoty aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Kwota rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego nie podlega dyskontowaniu. Nie później niż na dzień bilansowy jednostka ustala, czy doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Jeżeli jest prawdopodobne, że w przyszłości zostanie osiągnięty dochód (lub podstawa opodatkowania), pozwalający na potrącenie ujemnych różnic przejściowych oraz odliczenie strat podatkowych, to uznaje się, że nie doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Przykładowe informacje, które mogą potwierdzać, że:	
jest prawdopodobne osiągnięcie dochodu (lub podstawy opodatkowania)	nie jest prawdopodobne osiągnięcie dochodu (lub podstawy opodatkowania)
<ul style="list-style-type: none"> – osiąganie w ostatnich 3 latach przez podatnika dochodu (lub podstawy opodatkowania) odpowiednio wysokiego oraz zysku netto pod warunkiem, że jednostka nie oczekuje istotnego zmniejszenia ich wysokości w przyszłości; przy ustaleniu tych danych pomija się straty wynikające ze zdarzeń losowych, których prawdopodobieństwo ponownego wystąpienia jest nikłe, – zawarte umowy, których realizacja spowoduje uzyskanie dochodu (lub podstawy opodatkowania) w kwocie pozwalającej na potrącenie ujemnych różnic przejściowych i strat podatkowych, biorąc pod uwagę występujące na dzień bilansowy informacje dotyczące cen sprzedaży i struktury kosztów, – prognozy wynikające z budżetu (planu finansowego), sporządzonego w sposób pozwalający na stwierdzenie wiarygodności danych w nim zawartych; waga tego argumentu zależy między innymi od tego, czy jednostka sporządzała podobne budżety w latach ubiegłych i w jakim stopniu budżety te zostały zrealizowane, – możliwości realizacji strategii podatkowej, pozwalającej na zwiększenie dochodu w przyszłości, pod warunkiem że strategia ta jest wykonalna, a kierownik jednostki zamierza ją zrealizować 	<ul style="list-style-type: none"> – ponoszenie strat podatkowych lub strat ustalonych zgodnie z zasadami rachunkowości w którymkolwiek z ostatnich 3 lat, – niewykorzystanie odliczeń z tytułu strat podatkowych, prawo do których zostało utracone w ostatnich 5 latach, – straty podatkowe lub straty ustalone zgodnie z zasadami rachunkowości spodziewane w kolejnych latach (mimo np. wysokiego dochodu i zysku netto osiągniętych w latach ubiegłych)

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie częstotliwości ustalania czy doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

10.4. Ewidencja księgową odroczonego podatku dochodowego

Aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego można ująć w księgach rachunkowych poprzez:

- 1) księgowanie na koniec okresu sprawozdawczego tylko zmiany pomiędzy stanem na koniec i początek okresu sprawozdawczego, tj. sald aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego,
- 2) wyksięgowanie dotychczasowych i zaksięgowanie nowo ustalonych na dzień bilansowy aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego; operacja wyksięgowania dotychczasowych rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku może nastąpić na początek lub koniec okresu sprawozdawczego.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie zasad ewidencji aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego na dzień bilansowy podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Ujęcie w księgach rachunkowych odroczonego podatku dochodowego
Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego – w wysokości kwoty przewidzianej w przyszłości do odliczenia od podatku dochodowego
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 65-0 „Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”, – Ma konto 87 „Podatek dochodowy od osób prawnych”.
Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego – w wysokości kwoty podatku dochodowego, wymagającej w przyszłości zapłaty
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 87 „Podatek dochodowy od osób prawnych”, – Ma konto 83-0 „Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”.

10.5. Prezentacja odroczonego podatku dochodowego w sprawozdaniu

Rachunek zysków i strat

Wpływający na wynik finansowy i wykazywany w rachunku zysków i strat podatek dochodowy za dany okres sprawozdawczy zawiera część bieżącą i odroczonej. Wykazywana w rachunku zysków i strat część bieżąca stanowi kwotę podatku dochodowego od osób prawnych należnego za rok podatkowy zgodnie z zeznaniem rocznym (CIT-8). Część odroczonej stanowi zaś różnicę pomiędzy stanem rezerw i aktywów z tytułu podatku odroczonego na koniec i początek okresu sprawozdawczego, z wyłączeniem rezerw i aktywów dotyczących operacji rozliczanych z kapitałem (funduszem) własnym, które odnosi się na kapitał (fundusz) własny.

W rachunku zysków i strat sporządzanym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości odroczonego podatku dochodowego wykazuje się odpowiednio w pozycji:

- M. „Podatek dochodowy” – w przypadku kalkulacyjnego rachunku zysków i strat,
- J. „Podatek dochodowy” – w przypadku porównawczego rachunku zysków i strat.

Bilans

Rezerwa i aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazywane są w bilansie oddzielnie. Są one zaliczane do długoterminowych pozycji aktywów i pasywów. W bilansie sporządzanym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości wykazuje się je w aktywach w pozycji A.V.1. „Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego” i w pasywach w pozycji B.I.1. „Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”.

Rezerwę i aktywa można kompensować, jeżeli jednostka ma tytuł uprawniający ją do ich jednoczesnego uwzględnienia przy obliczaniu kwoty zobowiązania podatkowego. KSR nr 2 w punkcie 14.2 wskazuje, że jednostka ma tytuł uprawniający ją do jednoczesnego uwzględnienia aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego przy obliczaniu kwoty zobowiązania podatkowego, jeżeli:

- 1) jest uprawniona do potrącenia należności i zobowiązań z tytułu podatku dochodowego, oraz
- 2) aktywa i zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotyczą podatku dochodowego nałożonego przez tą samą władzę podatkową na:
 - a) tego samego podatnika, lub

- b) różnych podatników, którzy są uprawnieni i zamierzają rozliczyć należności i zobowiązania z tytułu podatku dochodowego w kwocie netto lub jednocześnie zrealizować należności i rozliczać zobowiązania z tytułu podatku dochodowego.

Kompensowanie lub niekompensowanie aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego jest uzależnione od zasad (polityki) rachunkowości, przyjętych przez jednostkę. Przy czym kompensowaniu podlegają aktywa po uwzględnieniu odpisów z tytułu utraty ich wartości.

Uwaga: Decyzję w sprawie kompensowania lub niekompensowania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Informacja dodatkowa

We wprowadzeniu do sprawozdania finansowego, przedstawiając przyjęte przez jednostkę zasady (politykę) rachunkowości omawia się również zasady przyjęte w zakresie podatku dochodowego, w tym wyjaśnia m.in. czy przyjęto zasadę kompensowania, czy niekompensowania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Z kolei w dodatkowych informacjach i objaśnieniach podaje się następujące informacje dotyczące odroczonego podatku dochodowego:

- a) dane o stanie rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego na początek roku obrotowego, zwiększeniach, wykorzystaniu, rozwiązaniu i stanie końcowym,
- b) wykaz istotnych rozliczeń międzyokresowych czynnych wynikających z aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

10.6. Możliwość odstąpienia od ustalania podatku odroczonego

Warunki odstąpienia od ustalania rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Nie wszystkie podmioty będące podatnikami podatku dochodowego od osób prawnych zobowiązane są do ustalania i prezentacji odroczonego podatku dochodowego. Przepisy art. 37 ust. 10 ustawy o rachunkowości stanowią bowiem, że jednostki, które za poprzedni rok obrotowy nie przekroczyły co najmniej dwóch z następujących trzech wielkości:

- 1) 25.500.000 zł – w przypadku sumy aktywów bilansu na koniec roku obrotowego,
- 2) 51.000.000 zł – w przypadku przychodów netto ze sprzedaży towarów i produktów za rok obrotowy,
- 3) 50 osób – w przypadku średniorocznego zatrudnienia w przeliczeniu na pełne etaty

– mogą odstąpić od ustalania aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Z uproszczenia tego nie mogą skorzystać jednostki zainteresowania publicznego wymienione w art. 3 ust. 1e pkt 1–6 ustawy o rachunkowości. Jednostki te są bezwzględnie zobligowane do ustalania odroczonego podatku dochodowego.

Przy podejmowaniu decyzji o tworzeniu aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jednostka powinna kierować się zasadą istotności oraz zapewnieniem kompletności kosztów i nienaruszaniem zasady współmierności, aby sporządzone sprawozdanie finansowe rzetelnie i jasno przedstawiało sytuację majątkową i finansową oraz wynik finansowy tej jednostki. Co istotne, korzystanie z takiego uproszczenia wymaga zapisania

w dokumentacji opisującej przyjęte przez jednostkę zasady (politykę) rachunkowości. Ponadto zasadność jego stosowania wymaga corocznego sprawdzenia.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie ustalania lub nieustalania aktywów i rezerw na odroczony podatek dochodowy podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

Skutki rezygnacji z ustalania odroczonego podatku dochodowego

W przypadku jednostki, która dotychczas ustalała aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego odstąpienie od tego obowiązku jest zmianą zasad (polityki) rachunkowości, której skutki odnosi się na kapitał (fundusz) własny jako zysk (strata) z lat ubiegłych (por. art. 8 ust. 2 ustawy o rachunkowości).

Ujęcie skutków odstąpienia od ustalania odroczonego podatku dochodowego
Odstąpienie od ustalania rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 83-0 „Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”, – Ma konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego” (w analityce: Zysk/strata z lat ubiegłych).
Odstąpienie od ustalania aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego
<ul style="list-style-type: none"> – Wn konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego” (w analityce: Zysk/strata z lat ubiegłych), – Ma konto 65-0 „Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego”.

Jednostka, która odstąpi od ustalania odroczonego podatku dochodowego, powinna w sprawozdaniu finansowym za rok obrotowy, w którym zmiany te nastąpiły, podać przyczyny tych zmian, określić ich wpływ na wynik finansowy oraz zapewnić porównywalność danych sprawozdania finansowego, dotyczących roku poprzedzającego rok obrotowy, w którym dokonano zmian.

! **Uwaga:** Decyzję w sprawie odstąpienia od ustalania odroczonego podatku dochodowego podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości.

11. Inwentaryzacja poszczególnych składników aktywów i pasywów

11.1. Terminy przeprowadzenia inwentaryzacji

Celem inwentaryzacji jest ustalenie rzeczywistego stanu aktywów i pasywów, porównanie z zapisami w księgach rachunkowych, zidentyfikowanie różnic inwentaryzacyjnych, przyczyn ich powstania oraz ich odpowiednie rozliczenie.

Podstawowym terminem inwentaryzacji, wynikającym z art. 26 ust. 1 ustawy o rachunkowości jest ostatni dzień każdego roku obrotowego. W jednostkach, których rok obrotowy pokrywa się z rokiem kalendarzowym, inwentaryzację należy więc przeprowadzić na 31 grudnia każdego roku obrotowego. Z treści art. 26 ust. 3 ww. ustawy wynika, iż nie narusza obowiązku przeprowadzenia inwentaryzacji na ostatni dzień roku obrotowego przeprowadzenie jej w odniesieniu do:

- 1) składników aktywów inwentaryzowanych drogą spisu z natury lub potwierdzenia salda – z wyłączeniem aktywów pieniężnych, papierów wartościowych, produktów w toku produkcji oraz materiałów, towarów i produktów gotowych, określonych

- w art. 17 ust. 2 pkt 4 ww. ustawy – w dopuszczalnym ustawowo przedziale czasu, tj. na 3 miesiące przed i 15 dni po ostatnim dniu roku obrotowego,
- 2) zapasów materiałów, towarów, produktów gotowych i półproduktów znajdujących się w strzeżonych składowiskach i objętych ewidencją ilościowo-wartościową – raz w ciągu 2 lat,
 - 3) nieruchomości zaliczonych do środków trwałych oraz inwestycji, jak też znajdujących się na terenie strzeżonym innych środków trwałych oraz maszyn i urządzeń wchodzących w skład środków trwałych w budowie – raz w ciągu 4 lat,
 - 4) zapasów towarów i materiałów (opakowań) objętych ewidencją wartościową w punktach obrotu detalicznego jednostki – raz w roku,
 - 5) zapasów drewna w jednostkach prowadzących gospodarkę leśną – raz w roku.

Ujawnione w toku inwentaryzacji różnice między stanem rzeczywistym a stanem wykazanym w księgach rachunkowych należy wyjaśnić i rozliczyć w księgach rachunkowych tego roku obrotowego, na który przypadał termin inwentaryzacji.

Spośród ww. terminów jednostki mogą wybierać rozwiązania dostosowane do indywidualnych potrzeb oraz cech prowadzonej działalności, rodzaju składników, warunków składowania lub zasad ewidencji. Przykładowo, jednostka może przyjąć następujące rozwiązania:

- 1) wszystkie składniki jednostka inwentaryzuje na ostatni dzień roku obrotowego, z tym zastrzeżeniem, że w odniesieniu do niektórych składników rozpoczęcie inwentaryzacji następuje nie wcześniej niż 3 miesiące przed końcem roku obrotowego, a jej zakończenie – do 15 dnia następnego roku obrotowego,
- 2) materiały, towary, produkty i półprodukty znajdujące się w strzeżonych składowiskach i objęte ewidencją ilościowo-wartościową jednostka inwentaryzuje raz w ciągu 2 lat, natomiast pozostałe składniki inwentaryzuje co roku,
- 3) nieruchomości zaliczone do środków trwałych oraz inwestycji, jak też znajdujące się na terenie strzeżonym inne środki trwałe oraz maszyny i urządzenia wchodzące w skład środków trwałych w budowie jednostka inwentaryzuje raz w ciągu 4 lat, natomiast pozostałe składniki inwentaryzuje co roku.

Uwaga: Decyzję w sprawie terminów inwentaryzacji poszczególnych składników podejmuje kierownik jednostki i zapisuje w polityce rachunkowości lub instrukcji inwentaryzacyjnej stanowiącej element polityki rachunkowości.

11.2. Wybór metody inwentaryzacji i sposobu jej udokumentowania w zależności od rodzaju składnika

Jednostki nie mają swobody wyboru metody przeprowadzania inwentaryzacji. Ustawa o rachunkowości określa metody przeprowadzania inwentaryzacji z przypisaniem do nich konkretnych składników aktywów i pasywów.

Zakres przedmiotowy i sposób inwentaryzacji określony w art. 26 ust. 1 ustawy o rachunkowości przedstawiono w poniższej tabeli.

Zakres przedmiotowy (rodzaj składnika)	Metoda inwentaryzacji
Aktywa pieniężne (z wyjątkiem zgromadzonych na rachunkach bankowych), papiery wartościowe w postaci materialnej, rzeczowe składniki aktywów obrotowych, środki trwałe oraz nieruchomości zaliczone do inwestycji, a także maszyny i urządzenia wchodzące w skład środków trwałych w budowie	Spis z natury ilości składników objętych inwentaryzacją

Aktywa finansowe zgromadzone na rachunkach bankowych lub przechowywane przez inne jednostki, w tym papiery wartościowe w formie zdematerializowanej, należności, w tym udzielone pożyczki oraz powierzone kontrahentom własne składniki aktywów	Potwierdzenie przez banki i kontrahentów prawidłowości salda wykazanego w księgach rachunkowych jednostki
Środki trwałe, do których dostęp jest znacznie utrudniony, grunty oraz prawa zakwalifikowane do nieruchomości, należności sporne i wątpliwe, a w bankach również należności zagrożone, należności i zobowiązania wobec osób nieprowadzących ksiąg rachunkowych, z tytułów publicznoprawnych, a także aktywa i pasywa niewymienione w ww. pkt 1 i 2 oraz wymienione w ww. pkt 1 i 2, jeżeli przeprowadzenie ich spisu z natury lub uzgodnienie z przyczyn uzasadnionych nie było możliwe	Porównanie danych ksiąg rachunkowych z odpowiednimi dokumentami i weryfikacja wartości tych składników

Co istotne każda jednostka powinna ustalić szczegółowe procedury inwentaryzacyjne zgodne z wymogami ustawy o rachunkowości. Zaleca się, by związane z inwentaryzacją zagadnienia, regulowane były w formie instrukcji inwentaryzacyjnej stanowiącej element polityki rachunkowości.

V. PRZYKŁAD UCHWAŁY W SPRAWIE POLITYKI RACHUNKOWOŚCI WRAZ Z ZAŁĄCZNIKIEM

***Uchwała nr 1/2023 Zarządu spółki z o.o. „Delta”
z dnia 2 stycznia 2023 r.
w sprawie wprowadzenia zasad (polityki) rachunkowości***

§ 1

Na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2021 r. poz. 217 ze zm.), Zarząd ustala i wprowadza do użytku wewnętrznego zasady (politykę) rachunkowości w spółce z o.o. „Delta”, stanowiące załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Prezes Zarządu
Magda Kowalska

Wiceprezes Zarządu
Zenon Pawlak

Załącznik do uchwały nr 1/2023 z dnia 2 stycznia 2023 r.

Zasady (polityka) rachunkowości spółki z o.o. „Delta”

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

1. Rok obrotowy i okresy sprawozdawcze

Rokiem obrotowym spółki z o.o. „Delta” jest rok kalendarzowy. W jego skład wchodzi krótsze okresy sprawozdawcze. Za okres sprawozdawczy przyjmuje się miesiąc.

2. Księgi rachunkowe

2.1. Księgi rachunkowe prowadzone są w siedzibie spółki.

2.2. Księgi rachunkowe prowadzone są przy użyciu komputera w oparciu o program finansowo-księgowy „ABC”. Szczegółowy opis systemu informatycznego, zawierający wykaz programów, procedur lub funkcji, w zależności od struktury oprogramowania, wraz z opisem algorytmów i parametrów oraz programowych zasad ochrony danych, w tym w szczególności metod zabezpieczenia dostępu do danych i systemu ich przetwarzania zawiera „Podręcznik użytkownika” stanowiący załącznik nr 4 do niniejszej polityki rachunkowości.

2.3. Wykaz zbiorów danych tworzących księgi rachunkowe na informatycznych nośnikach danych z określeniem ich struktury, wzajemnych powiązań oraz ich funkcji w organizacji całości ksiąg rachunkowych i w procesach przetwarzania danych zawiera „Podręcznik użytkownika” stanowiący załącznik nr 4 do niniejszej polityki rachunkowości.

2.4. Wykaz kont księgi głównej określa załącznik nr 1 do niniejszej polityki rachunkowości. Szczegółowy opis ujęcia poszczególnych zdarzeń i operacji gospodarczych w księgach rachunkowych, zasady prowadzenia kont ksiąg pomocniczych oraz ich powiązania z kontami księgi głównej określa plan kont stanowiący załącznik nr 2 do niniejszej polityki rachunkowości.

2.5. Rodzaje dowodów księgowych sporządzanych w jednostce, ich wzory oraz wykaz osób upoważnionych do przyjmowania, sporządzania i kontroli tych dowodów określa „Instrukcja obiegu dokumentów” stanowiąca załącznik nr 3 do niniejszej polityki rachunkowości.

2.6. W przypadku braku możliwości otrzymania źródłowego dowodu potwierdzającego dokonanie operacji gospodarczej, dopuszcza się księgowanie dowodu zastępczego zatwierdzonego przez kierownika jednostki. Dowód zastępczy – według wzoru określonego w załączniku nr 5 do niniejszej polityki rachunkowości – sporządza osoba przeprowadzająca operację i określa w nim rodzaj oraz wartość operacji, a także przyczynę braku dowodu źródłowego.

2.7. Dowody księgowe wprowadza się do ksiąg rachunkowych miesiąca, którego zdarzenie w nim zawarte wystąpiło. Przy czym, w celu dotrzymania terminu:

- a) wpłaty zaliczek na podatek dochodowy (za dany miesiąc do 20. dnia następnego miesiąca), księgi za dany miesiąc zamyka się 15. dnia następnego miesiąca, a dowody księgowe otrzymane po tym dniu wprowadza się do ksiąg następnego miesiąca,
- b) sporządzenia rocznego sprawozdania finansowego, dokumenty księgowe dotyczące kosztów na przełomie roku:
 - wystawione w grudniu za nabyte towary lub wykonane usługi, a otrzymane w nowym roku obrotowym do 24 marca, ujmują się w księgach grudnia,
 - wystawione i otrzymane w nowym roku obrotowym do 24 marca, a dotyczące dostaw i usług wykonanych w grudniu roku poprzedniego, ujmują się w księgach miesiąca ich wystawienia, przy czym koszty w nich zawarte ujmują się w księgach grudnia roku poprzedniego – na podstawie dowodu PK,
 - wystawione i otrzymane w nowym roku obrotowym do 24 marca, a dotyczące dostaw i usług wykonanych w poprzednim i bieżącym roku (koszty dotyczące dwóch okresów sprawozdawczych), ujmują się w księgach tego roku, którego dotyczyła większość dostaw i usług.

II. STOSOWANE ZASADY WYCENY AKTYWÓW I PASYWÓW

1. Środki trwałe

1.1. Istotną wartość początkową środka trwałego wyznacza kwota 10.000 zł. Wszystkie składniki aktywów spełniające definicję środków trwałych, których wartość początkowa przekracza kwotę 10.000 zł, zalicza się do środków trwałych podlegających amortyzacji na zasadach ogólnych.

1.2. Składniki aktywów spełniające definicję środków trwałych, których cena jednostkowa nie przekracza 3.500 zł, nie są zaliczane w księgach rachunkowych do środków trwałych, lecz ich wartość odnosi się bezpośrednio w koszty zużycia materiałów w miesiącu oddania do użytkowania.

1.3. Składniki aktywów spełniające definicję środków trwałych o wartości od 1.000 zł do 3.500 zł obejmuje się ewidencją pozabilansową.

1.4. Składniki aktywów spełniające definicję środków trwałych o wartości przekraczającej 3.500 zł do wartości nieprzekraczającej 10.000 zł zalicza się do środków trwałych podlegających jednorazowej amortyzacji pod datą przyjęcia do użytkowania.

1.5. W przypadku zakupu jednakowych składników majątkowych spełniających definicję środków trwałych, których cena jednostkowa nie przekracza 10.000 zł, ale łączna kwota zakupu przekracza 20.000 zł, podlegają ujęciu w ewidencji bilansowej środków trwałych jako składniki zbiorczego obiektu inwentarzowego zespolonego rodzajowo z jednoczesnym dokonywaniem od nich odpisów amortyzacyjnych na zasadach ogólnych.

1.6. Wszystkie środki trwałe podlegających amortyzacji na zasadach ogólnych amortyzuje się metodą liniową.

1.7. Odpisów amortyzacyjnych dokonuje się począwszy od pierwszego miesiąca następującego po miesiącu, w którym środek trwały przyjęto do użytkowania.

1.8. Weryfikacji przyjętych okresów ekonomicznej użyteczności i stawek amortyzacji środków trwałych dokonuje się na koniec każdego roku obrotowego.

2. Wartości niematerialne i prawne

Do wyceny wartości niematerialnych i prawnych oraz sposobów dokonywania od nich odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych zastosowanie mają zasady ustalone dla środków trwałych.

3. Nieruchomości zaliczane do inwestycji

Wszystkie nieruchomości zaliczone do inwestycji (zarówno budynki, jak i grunty) wycenia się według zasad przyjętych do środków trwałych, czyli na dzień wprowadzenia do ksiąg rachunkowych wycenia się je w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia i od tak ustalonej wartości początkowej, dokonuje się odpisów amortyzacyjnych – analogicznie jak od własnych środków trwałych.

4. Środki trwałe użytkowane na podstawie umowy leasingu

Wszystkie obce środki trwałe użytkowane przez jednostkę na podstawie umowy, która ma charakter tzw. leasingu finansowego, są wprowadzane do ewidencji środków trwałych

i amortyzowane zgodnie z zasadami przyjętymi dla własnych środków trwałych. Do podziału opłaty podstawowej na część odsetkową i kapitałową stosuje się metodę wewnętrznej stopy zwrotu IRR.

5. Materiały

5.1. *Materiały podstawowe są wykorzystywane do produkcji. Stanowią one surowiec bądź część składową wyrobu gotowego. Zalicza się do nich również opakowania jednostkowe produktów. Materiały te ujmuje się w ewidencji ilościowo-wartościowej w cenie nabycia i odpisuje w koszty w chwili przekazania do zużycia. Rozchód materiałów wycenia się kolejno po cenach tych materiałów, które zostały najwcześniej przyjęte do magazynu – metoda FIFO.*

5.2. *Materiały pomocnicze są wykorzystywane w ogólnej działalności jednostki, np. paliwo, części zapasowe maszyn i urządzeń, materiały biurowe. W momencie zakupu wartość materiałów pomocniczych odnosi się bezpośrednio w koszty. Nie prowadzi się ich ewidencji bilansowej.*

6. Produkty gotowe

6.1. *Wytworzone wyroby gotowe obejmuje się ewidencją bilansową w ujęciu wartościowym. Dla wyrobów gotowych prowadzi się ewidencję analityczną ilościowo-wartościową, w której ujmuje się obroty i stany w jednostkach naturalnych i pieniężnych.*

6.2. *Wyroby gotowe wycenia się w stałej cenie ewidencyjnej skorygowanej o odchylenia od ceny ewidencyjnej. Cena ewidencyjna jest ustalana na poziomie kosztu planowanego.*

6.3. *Odchylenia od cen ewidencyjnych rozlicza się na koniec każdego miesiąca proporcjonalnie do wartości wszystkich rozchodów wyrobów gotowych w danym okresie i zapasu na koniec okresu za pomocą wskaźnika Wop.*

6.4. *Na dzień bilansowy doprowadza się wartość stanu końcowego wyrobów gotowych do wysokości rzeczywistego kosztu wytworzenia. Jeżeli odchylenia kosztów planowanych od kosztów rzeczywistych są w granicach +/- 3% ceny ewidencyjnej, to dotychczasowa wycena zapasu wyrobów gotowych pozostaje bez zmian.*

6.5. *Stosuje się uproszczone zasady kalkulacji kosztu wytworzenia wyrobów gotowych, doliczając do kosztów bezpośrednich wytworzenia koszty pośrednie związane z ich wytworzeniem, niezależnie od poziomu wykorzystania zdolności produkcyjnych.*

7. Produkty w toku

Produkcję w toku wycenia się w wysokości bezpośrednich kosztów wytworzenia.

8. Odpisy aktualizujące wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych

8.1. *Odpisów aktualizujących wartość rzeczowych składników aktywów obrotowych dokonuje się w ciągu roku, bieżąco w przypadku utraty wartości w związku z brakiem ich przydatności gospodarczej, a także na dzień bilansowy.*

8.2. *Różnicę, która powstaje wskutek doprowadzenia wartości zapasów do poziomu cen sprzedaży netto lub utraty ich wartości, odnosi się w ciężar pozostałych kosztów operacyjnych w korespondencji z kontem „Odpisy aktualizujące wartość zapasów”.*

9. Inwestycje w aktywa finansowe

9.1. Wyceny instrumentów finansowych dokonuje się według zasad określonych w ustawie o rachunkowości i jednocześnie rezygnuje się ze stosowania rozporządzenia o instrumentach finansowych.

9.2. Długoterminowe inwestycje w aktywa finansowe wycenia się na dzień ich nabycia – w cenie nabycia, z kolei na dzień bilansowy – w cenie nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości.

9.3. Udzielone pożyczki długoterminowe wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności.

9.4. Krótkoterminowe inwestycje w aktywa finansowe wycenia się na dzień ich nabycia – w cenie nabycia, z kolei na dzień bilansowy – w cenie nabycia lub cenie rynkowej zależnie od tego, która z nich jest niższa.

9.5. Udzielone pożyczki krótkoterminowe wycenia się w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności.

9.6. Jednakowe albo uznane za jednakowe, ze względu na podobieństwo rodzaju i przeznaczenia, aktywa finansowe na dzień ich rozchodu wycenia się kolejno po cenach tych inwestycji, które zostały najwcześniej nabyte, czyli według metody FIFO.

10. Należności

10.1. Należności wycenia się na dzień bilansowy w kwocie wymaganej zapłaty, z zachowaniem zasady ostrożności.

10.2. Na dzień bilansowy ustala się należności, które nie są przedawnione, umorzone ani nieściągalne, ale są wątpliwe (czyli zagrożone dużym prawdopodobieństwem nieściągalności) i dla takich należności ustala się odpisy aktualizujące, przy czym spółka dokonuje tych odpisów dopiero po upływie 30 dnia od terminu wymagalności, w sposób następujący:

- należności przeterminowane od 31 do 90 dni: 30%,
- należności przeterminowane od 91 do 180 dni: 50%,
- należności przeterminowane powyżej 181 dni: 100%.

11. Zasady ustalania i rozliczania operacji wyrażonych w walutach obcych

11.1. Do wyceny rozchodu środków z rachunku walutowego z tytułu zapłaty zobowiązań stosuje się kurs średni ogłoszony dla danej waluty przez NBP z dnia poprzedzającego dzień zapłaty, a w przypadku sprzedaży waluty – kurs faktycznie zastosowany.

W celu ustalenia różnic kursowych od własnych środków pieniężnych rozchód walut obcych z rachunku walutowego wycenia się kolejno po kursach począwszy od tego, który został najwcześniej zastosowany, tj. według metody FIFO. Kurs ustalony zgodnie z przyjętą metodą rozchodu porównuje się z kursem średnim NBP z dnia poprzedzającego dzień wypływu środków z tytułu zapłaty zobowiązania lub faktycznie zastosowanym w przypadku sprzedaży waluty.

11.2. Różnice kursowe z wyceny aktywów i zobowiązań wyrażonych w walutach obcych na dzień bilansowy stornuje się pod datą pierwszego dnia nowego roku obrotowego.

Różnice kursowe dotyczące zobowiązań zaciągniętych na sfinansowanie środków trwałych w budowie, środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych powstałe do mo-

mentu oddania tych składników do używania korygują cenę nabycia lub koszt wytworzenia. Natomiast różnice kursowe ustalone po przyjęciu ww. aktywów do używania rozliczane są wynikowo (tj. jako koszty lub przychody finansowe).

Różnice kursowe powstałe w związku z finansowaniem długotrwałego przygotowania towaru lub produktu do sprzedaży bądź długim okresem wytwarzania produktu rozlicza się wyłącznie wynikowo, tj. jako koszty lub przychody finansowe.

12. Zasady ewidencji i rozliczania kosztów

12.1. Ewidencję i rozliczanie kosztów prowadzi się na kontach zespołu 4 i 5.

12.2. Na kontach zespołu 4 są ujmowane koszty proste według klasyfikacji rodzajowej w podziale według wymogów sprawozdawczości finansowej, tj.:

- amortyzacja,
- zużycie materiałów i energii,
- usługi obce,
- podatki i opłaty,
- wynagrodzenia,
- ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia,
- pozostałe koszty rodzajowe.

12.3. Podział analityczny poszczególnych grup kosztów rodzajowych następuje ze względu na cele sprawozdawczości oraz dla wyodrębnienia kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodu.

12.4. W ramach zespołu 5 jednostka ujmuje koszty w podziale na działalność produkcyjną i pomocniczą oraz wyodrębnia koszty sprzedaży oraz zarządu.

12.5. Ujęcie kosztów bezpośrednich następuje od razu w ciężar konta 50 „Koszty działalności podstawowej – produkcyjnej”. Pośrednie koszty produkcji są początkowo ujmowane na koncie 52-1 „Koszty wydziałowe”, a następnie po zakończeniu każdego miesiąca rozliczane na odpowiednie stanowiska kosztów. Ustalony po zakończeniu każdego miesiąca koszt wytworzenia produktów przenosi się z konta 50 w ciężar konta 58 „Rozliczenie kosztów działalności”.

12.6. Koszty działalności pomocniczej (bezpośrednie i pośrednie) są ujmowane w ciężar konta 53 „Koszty działalności pomocniczej”, a następnie po zakończeniu każdego miesiąca rozliczane i przeksięgowywane na odpowiednie stanowiska kosztów.

12.7. Ewidencja szczegółowa w ramach zespołu 5 jest prowadzona z uwzględnieniem poszczególnych obiektów kalkulacyjnych oraz jest dostosowana do potrzeb sprawozdawczości i analizy kosztów dla potrzeb rachunkowości zarządczej.

13. Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów

13.1. Koszty działalności operacyjnej dotyczące więcej niż jednego miesiąca, ale niewykraczające poza rok obrotowy, rozlicza się następująco:

- do kwoty 500 zł – zalicza się w całości w koszty w miesiącu ich poniesienia,
- powyżej kwoty 500 zł – rozlicza się w czasie na poszczególne miesiące.

Koszty działalności operacyjnej, dotyczące co najmniej dwóch lat obrotowych, dzieli się na lata obrotowe, a w ramach roku obrotowego na poszczególne miesiące.

13.2. Koszty finansowe z tytułu pobranych z góry prowizji i odsetek od kredytów, dotyczące więcej niż jednego roku obrotowego, zalicza się do rozliczeń międzyokresowych kosztów i rozlicza w miesięcznych ratach przez okres kredytowania.

13.3. Koszty podstawowej działalności operacyjnej zakwalifikowane do czynnych rozliczeń międzyokresowych ujmowane są wstępnie, na podstawie dowodów źródłowych, na kontach kosztów rodzajowych, a następnie za pośrednictwem konta 49 „Rozliczenie kosztów” przenoszone na konto 64-0, zgodnie z planem kont stanowiącym załącznik nr 2 do niniejszej polityki rachunkowości.

14. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów

14.1. Spółka tworzy rezerwy na świadczenia emerytalne i rentowe. W zakresie wyceny zobowiązań z tytułu odpraw emerytalnych i rentowych spółka korzysta z usług wykwalifikowanego aktuarium. Przed końcem okresu sprawozdawczego aktuarium przeprowadza szczegółowe ustalenia wysokości zobowiązania. Ponadto wyniki wyceny aktualizowane są po każdej istotnej operacji gospodarczej i innych istotnych zmianach okoliczności (w tym po zmianie stóp procentowych), które zaistniały do końca okresu sprawozdawczego.

14.2. Obowiązujące u pracodawcy przepisy płacowe przewidują wypłatę nagrody jubileuszowej co 5 lat, w wysokości zależnej od wynagrodzenia. Z uwagi na istotność spółka tworzy rezerwę na nagrody jubileuszowe. W zakresie wyceny zobowiązań z tytułu tych nagród spółka korzysta z usług wykwalifikowanego aktuarium. Przed końcem okresu sprawozdawczego aktuarium przeprowadza szczegółowe ustalenia wysokości zobowiązania. Ponadto wyniki wyceny aktualizowane są po każdej istotnej operacji gospodarczej i innych istotnych zmianach okoliczności (w tym po zmianie stóp procentowych), które zaistniały do końca okresu sprawozdawczego.

14.3. Spółka nie tworzy rezerwy na niewykorzystane urlopy. Zjawisko wykorzystania przez część pracowników urlopów z opóźnieniem powtarza się z roku na rok i nie jest ono istotne.

14.4. Do ewidencji i rozliczania biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów spółka stosuje podejście wzorcowe, zgodnie z planem kont stanowiącym załącznik nr 2 do niniejszej polityki rachunkowości.

15. Rezerwy na zobowiązania

15.1. Rezerwy tworzy się zawsze, gdy występuje na tyle duże prawdopodobieństwo, że zajdzie konieczność wywiązania się spółki z ciążącego na niej obowiązku, a koszty lub straty wymagające poniesienia dla wywiązania się z tego obowiązku są na tyle znaczące, że ich nieuwzględnienie w wyniku finansowym tego okresu, w którym obowiązek powstał, spowodowałoby istotne zniekształcenie obrazu sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego jednostki. Podstawą tworzenia rezerwy jest rzetelny szacunek dokonany przez kierownictwo spółki lub niezależnych ekspertów.

15.2. Utworzenie lub zwiększenie kwoty rezerwy zalicza się do pozostałych kosztów operacyjnych lub kosztów finansowych, w zależności od tego, jakich zobowiązań dotyczy.

15.3. Wykorzystanie rezerwy jest związane z powstaniem zobowiązania, na które uprzednio utworzono rezerwę i jest ono księgowane jako zmniejszenie rezerwy i zwiększenie zobowiązania.

15.4. Niewykorzystane rezerwy, wobec zmniejszenia lub ustania ryzyka uzasadniającego ich utworzenie na dzień, na który okazały się zbędne, zwiększają pozostałe przychody operacyjne lub przychody finansowe, w zależności od tego, w ciężar których kosztów utworzono rezerwę.

15.5. Wyceny rezerw dokonuje się nie rzadziej niż na dzień bilansowy w uzasadnionej, wiarygodnie oszacowanej wartości.

15.6. Przy tworzeniu rezerw bierze się pod uwagę zmiany wartości pieniądza w czasie, przy zachowaniu zasady istotności. Do dyskontowania stosuje się stopę dyskontową ustaloną na podstawie występujących na dzień wyceny (dzień tworzenia lub weryfikacji rezerwy) rynkowych stóp zwrotu z obligacji skarbowych. Wzrost wartości bilansowej z tytułu dyskontowania jest ujmowany jako koszt finansowy.

16. Ewidencja i rozliczanie dotacji

16.1. Dotacje związane z nabyciem środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych, ujmuje się w dniu wpływu na koncie rozliczeń międzyokresowych przychodów, a następnie stopniowo równoległe do odpisów amortyzacyjnych, odnosi się na zwiększenie pozostałych przychodów operacyjnych, przez okres użytkowania związanych z nimi składników aktywów.

16.2. Dotacje dotyczące innych przedsięwzięć niż nabycie lub wytworzenie środków trwałych, środków trwałych w budowie albo wartości niematerialnych i prawnych, rozlicza się następująco:

- a) dotację, która jest formą rekompensaty za poniesione koszty i wpływie:
 - w roku, w którym poniesiono koszty, rozlicza się kasowo, tj. w dniu wpływu jej wartość odnosi się na zwiększenie pozostałych przychodów operacyjnych,
 - w roku następnym, ale przed sporządzeniem rocznego sprawozdania finansowego za rok, w którym koszty poniesiono, zalicza się do pozostałych przychodów operacyjnych roku, w którym koszty poniesiono, zgodnie z zasadą współmierności,
- b) dotację, która jest formą rekompensaty za już poniesione koszty, ale nie wpływie do jednostki przed sporządzeniem rocznego sprawozdania finansowego za rok, w którym koszty poniesiono, rozlicza się kasowo, tj. w dniu wpływu jej wartość odnosi się na zwiększenie pozostałych przychodów operacyjnych,
- c) dotację, która wpływie do jednostki jeszcze przed poniesieniem kosztów i gdy otrzymane środki są przeznaczone do wykorzystania w późniejszych latach obrotowych, ich kwotę przejściowo ewidencjonuje się jako rozliczenia międzyokresowe przychodów.

17. Ustalanie wyniku finansowego

17.1. Rachunek zysków i strat sporządzany jest w wariantcie porównawczym według załącznika nr 1 do ustawy o rachunkowości.

17.2. Ustalony na dzień bilansowy wynik finansowy pozostaje na koncie 86 „Wynik finansowy” do dnia zatwierdzenia sprawozdania finansowego, a pod datą zatwierdzenia jest przenoszony na konto 82 „Rozliczenie wyniku finansowego”.

18. Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego

18.1. Podatek bieżący

Na dzień bilansowy obciążenie podatkowe oblicza się na podstawie wyniku podatkowego danego roku obrotowego. Podatek wylicza się w oparciu o stawki podatkowe obowiązujące w danym roku podatkowym.

W trakcie roku obrotowego zaliczki na podatek dochodowy wpłaca się co miesiąc. Ich kwoty ujmuje się w księgach rachunkowych co miesiąc, zapisem: **Wn konto 87** „Podatek dochodowy od osób prawnych”, **Ma konto 22-3** „Pozostałe rozrachunki publicznoprawne”.

18.2. Podatek odroczony

Jeżeli wartość bilansowa różni się od wartości podatkowej składnika aktywów i pasywów, to ustala się odroczony podatek dochodowy. Nie stosuje się uproszczenia, o którym mowa w art. 37 ust. 10 ustawy o rachunkowości.

Zgodnie z zasadą ostrożności w przypadku braku wiarygodnie ustalonych zamierzeń jednostki co do sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań przyjmuje się, że:

- rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się w najwyższej kwocie, czyli rezerwa jest tworzona od wszystkich dodatnich różnic przejściowych podlegających opodatkowaniu,
- aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ujmuje się w najniższej kwocie, czyli do wysokości w jakiej jest prawdopodobne, że będzie można pomniejszyć przyszłe zyski podatkowe o rozpoznane ujemne różnice przejściowe.

Wartość składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego podlega badaniu na utratę wartości na każdy dzień bilansowy, a w przypadku gdy spodziewane przyszłe zyski podatkowe nie będą wystarczające dla realizacji składnika aktywów lub jego części dokonuje się odpisu aktualizującego tego składnika.

Nie kompensuje się aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

III. ZASADY I TERMINY INWENTARYZACJI PRZYJĘTE DO STOSOWANIA

1. Środki trwałe

1.1. Nieruchomości (inne niż grunty) zaliczane do środków trwałych inwentaryzuje się drogą spisu z natury raz w ciągu 4 lat w dowolnym dniu roku. Z kolei nieruchomości zaliczane do inwestycji inwentaryzuje się drogą spisu z natury raz w ciągu 2 lat w dowolnym dniu roku.

1.2. Środki trwałe znajdujące się na terenie strzeżonym (z wyjątkiem nieruchomości) oraz maszyny i urządzenia wchodzące w skład środków trwałych w budowie inwentaryzuje się w drodze spisu z natury każdego roku.

1.3. Grunty, prawa i obiekty trudno dostępne oglądowi oraz środki trwałe, jeżeli przeprowadzenie spisu z natury z przyczyn uzasadnionych nie było możliwe, inwentaryzuje się drogą weryfikacji na ostatni dzień każdego roku obrotowego.

1.4. Środki trwałe inwentaryzowane drogą spisu z natury raz w ciągu 2 lub 4 lat, w latach obrotowych, w których nie przeprowadza się spisu, inwentaryzuje się drogą weryfikacji.

1.5. Środki trwałe w budowie inwentaryzuje się drogą weryfikacji na ostatni dzień każdego roku obrotowego.

2. Wartości niematerialne i prawne

Wszystkie pozycje wartości niematerialnych i prawnych inwentaryzuje się drogą weryfikacji na ostatni dzień każdego roku obrotowego.

3. Materiały

3.1. Materiały znajdujące się w strzeżonym składowisku i objęte ewidencją ilościowo-wartościową inwentaryzuje się raz w ciągu 2 lat, przy czym ich inwentaryzację rozpoczyna się w IV kwartale danego roku obrotowego, a kończy do 15 dnia roku następnego.

3.2. W roku, w którym nie przeprowadza się spisu z natury, materiały inwentaryzowane raz w ciągu 2 lat inwentaryzuje się w drodze weryfikacji sald.

4. Wyroby gotowe i półfabrykaty

Wyroby gotowe i półfabrykaty znajdujące się w strzeżonym składowisku i objęte ewidencją ilościowo-wartościową inwentaryzuje się corocznie w ostatnim dniu roku.

5. Należności

Należności (z wyjątkiem tytułów publicznoprawnych, należności wątpliwych lub spornych, należności od pracowników) inwentaryzuje się w drodze uzgodnienia (potwierdzenia) salda – corocznie, przy czym inwentaryzację rozpoczyna się w IV kwartale danego roku obrotowego, a kończy do 15 dnia roku następnego. W tym celu wysyłane są za potwierdzeniem odbioru, w dwóch egzemplarzach wyciągi z kont, z wnioskiem o odwrotne przestanie jednego z nich z potwierdzeniem stanu.

6. Pozostałe składniki aktywów i pasywów

Pozostałe składniki aktywów i pasywów (niewymienione w pkt 1–7) inwentaryzuje się poprzez porównanie stanów ewidencyjnych z dokumentacją i przeprowadza się ich weryfikację.

(...)

ZESZYTY METODYCZNE RACHUNKOWOŚCI. DODATEK

Redakcja:

Redaktor Naczelna: Wiesława Śliwińska-Sokół
Dodatek opracowała: Jolanta Idzikowska
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
e-mail: zeszyty@gofin.pl

NAKŁAD 10 680

Wydawca:

Wydawnictwo Podatkowe GOFIN sp. z o.o.
adres: 66-400 Gorzów Wlkp., ul. Owocowa 8
tel.: 95 720 85 40, faks 95 720 85 60

Publikacje zamieszczone w czasopiśmie nie stanowią opinii prawnych, urzędowej interpretacji przepisów ani innego oficjalnego stanowiska organów państwowych.

Wszelkie prawa zastrzeżone: kopiowanie, przedruk i rozpowszechnianie zabronione.